

The Project Gutenberg eBook of Kertomuksia historiasta ja elämästä : lapsille ja nuorisolle

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kertomuksia historiasta ja elämästä : lapsille ja nuorisolle

Author: Various

Release date: April 22, 2009 [eBook #28588]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KERTOMUKSIA HISTORIASTA JA ELÄMÄSTÄ :
LAPSILLE JA NUORISOLLE ***

Produced by Tapio Riikonen

KERTOMUKSIA HISTORIASTA JA ELÄMÄSTÄ LAPSILLE JA NUORISOLLE

Suomennos.

Kuvilla varustettuna.

Helsingissä 1881.

G. W. Edlund, kustantaja.

SISÄLLYS:

Spartalaisten lainsäätäjä
Nuori filosofi Abderasta
Anteeksi antaminen on jaloin kosto
Kunnioita korkeata ikää
Ei pidä ketään pitää onnellisena ennen hänen loppuansa
Oikeudessa pysyvä Athenalainen
Eräs intoisan isänmaanrakkauden osoitus
Ahkeruus voittaa
Opi itseäsi tuntemaan
Uskollinen ystävyys
Tyytyväinen sotapäällikkö
Marcus Curtion uhrikuolema
Utteruus perille vie
Äidin ylpeys

Rehellinen Ruomalainen
Aleksander Suuri
Oikeus on kuninkaan kaunistus
Veljenrakkaus
Raivaus on nuorison kaunistus
Lujamielisyys uskossa
Koeteltu uskollisuus
Jalo Saladin
Ajattele ennenkuin toimeen ryhdyt
Pyhä Eerikki (Ruotsin suojelepyhä)
Tunnokas indiaani
Keisari Rudolf Habsburgilainen
Muurahaisen oppilas
Arnold Winkelriediläisen urhokuolema
Anna vihollisillesi anteeksi
Kuninkaan kosto
Ruhtinaan jalomielisyys
Sanasta miestä
Lohdutus onnettomuudessa
Suutari ja kardinaali
Pyhä Birgitta
Lain edessä olemme kaikki yhdenvertaiset
Veljen rakkaus
Opi hillitsemään itseäsi
Kristoffer Kolumbus
Mitä mies voipi
Väsymätön hyväntekeväisyys
Luukas Kranach ja Keisari Kaarle V
Aamiainen Rudolfstad'issa
Vihamiehellensä anteeksi-anto on herttaisin voitto
Sankari
Franskanmaan kuningas Henrit IV
Jalomielinen sotapäällikkö
Kristityn kosto
Kuningas Kustaa II Adolf
Ruotsalaisen runotaiteen isä
Pieni Susi-Jaakko
Keisari ja vanha kerjäläinen
Hillitse vihasi
Kuningas Kaarle XII
Auttavaiset neekerit
Kalmukkilainen ruhtinas
Keisarin viimeinen riemu
Hyväsydäminen Tanskan prinssi
Nöyrä laulutaiteilija
Kiitollinen poika
Itsensähillitseminen
Loukattu mahomettilainen munkki
Muutamia kuvauksia Fredrik Suuren elämästä
Ihmisyystävä
Luotsi
Yrjö Washington
Kiitollinen neekeriorja
Benjamin Franklin
Keisari Josef II
Mozart
Uskollinen palvelija
Isä ja tytär
Itsensä alttiiksi paneminen
Jalo prinssi
Neekeri nimeltä Ali
Kaarle von Linné
Nahyda Tschernikov
Velvollisuudelleen uskollinen

Miehuullinen veli
Keisari Napoleon ja hedelmänkauppias
Ruhtinas ja talonpoika
Sankari rauhallisissa urhotöissä
Volney Beckner
Vaarallinen hyppäys
Pohjanperillä matkustajan nuoruudesta
Jalomielinen soturi
Abrahami Lincoln
Matti Pohto
Johan Vilhelm Snellman

Spartalaisten lainsäätäjä.

Vanhan Kreikan arvollisimpia miehiä oli *Lykurgos*, joka eli noin 800 vuotta ennen Kristuksen syntymistä tai muiden historioitsijoiden mukaan vielä 80 vuotta aikaisemmin. Veljensä kuoltua tuli hän kuninkaaksi, vaan jätti kuitenkin hallitustoimet veljensä pojille ja läksi pois Spartasta. Hän läksi ensin Kreetan saareen, sieltä matkusti hän Joniaan ja kävi sittemmin myös Egyptissä ja Indiassa. Kaikissa maissa, joihin hän tuli, hankki hän tarkkoja tietoja yhteiskunnallisista laeista ja hallitusmuodoista sekä neuvoitteli filosofien ja oppineiden miesten kanssa. Kymmenen vuotta oltuansa matkoilla palasi hän viimein kotomaahansa ja nyt sai hän kansalaisiltansa toimittakseen uuden valtioasetuksen Spartalle. Hän otti tämän tehdäkseen ja kohta astui hän kansan eteen ja julisti lakinsa. Spartalaiset hyväksyivät ne, vaikka suurella vastahakoisuudella rikkaiden puolelta. Nämä kävivätkin muutamana päivänä liittoon ja karkoittivat Lykurgon kivenheitolla ja rajuilla huudoilla kansakokouksesta.

Lykurgo pakeni silloin eräasen temppeliin, pelastaakseen henkensä, vaan häntä ajettiin takaa ja hän sai kärsiä pahaa menettelyä monelta spartalaiselta. Takaa ajavien joukossa oli nuori mies nimeltä Alkander, joka saavutti jalon Lykurgon ja löi kepillä häneltä toisen silmän puhki. Lykurgos seisattui ja näytti raivokkaalle väkijoukolle verta vuotavaa silmäänsä. Silloin seisoivat kaikki häpeän vallassa mainion lainsäätäjän edessä; ottivat kiinni nuoren miehen ja antoivat hänet Lykurgon valtaan, että tämä itse rankaisisi häntä kärsitystä vääryydestä.

Vaan mitä teki Lykurgos? Hän otti Alkanderin mukaansa perheensä, nuhteen sanaakaan sanomatta, ja antoi hänen tulla tilaisuuteen näkemään sitä hyvyyttä ja rehellisyyttä, jota hän osoitti kaikille. Alkander käsitti silloin ja tunnusti mainion miehen suuria ansioita ja tuli kohta, äsken oltuansa Lykurgon ankarimpia vastustajia, hänen kiitollisimmaksi ystäväksensä ja uskollisimmaksi puollustajaksensa.

Nuori filosofi Abderasta.

Protagoras oli syntynyt köyhistä vanhemmista ja hänen täytyi nuoruudessaan ansaita elatuksensa tavarain kantajana. Kun hän kerran palasi maalta Abderan kaupunkiin, kantaen halkokimppua, jonka hän taidokkaasti oli solminut kokoon lyhyillä nuorilla, tuli häntä vastaan filosofi Demokritos. Hänestä oli halkokimppu kokoonpantu ja yhteensidottu erinomaisen ihmeteltävällä tavalla ja hän pyysi nuorukaista hetkeksi seisattumaan. Demokritos kysyi häneltä kuka puut oli pannut kokoon, ja kun Protagoras vastasi itsensä sen tehneen, pyysi filosofi häntä hänen läsnä ollessansa purkamaan auki puukimppun ja uudestaan sitomaan sen yhteen.

Kun nuori Protagoras nyt oli huolellisesti asettanut puut kokoon ja sitonut ne yhteen samalla tavalla, kuin olivat olleet ennen, ihmetteli Demokritos nuorukaisen taitoa ja sanoi hänelle:

"Nuori mies, koska sinulle on suotu lahja tehdä hyvin minkä teet, niin antaudu suuremmille ja jalommille harrastuksille, joita voit minun luonani oppia."

Sitten otti Demokritos Protagoraan mukaansa, opetti hänelle filosofiaa. — ja siten tuli Protagoras oppineeksi ja kuuluisaksi mieheksi.

Anteeksi antaminen on jaloin kosto.

Kleobulolla, joka oli yksi Kreikan seitsemästä viisaasta, oli kunniahimoinen vihollinen nimeltä *Typhon*. Tämä koetti turmella Kleobulon arvoa, panetteli häntä ja kylvi kaikkialle epäluulon siemeniä häntä vastaan. Kun Kleobulos kaikesta tästä huolimatta oli vaiti, kehoittivat hänen ystävänsä häntä vetämään Typhonia oikeuden eteen. Mutta hän hymyili vaan ja sanoi:

"Jos Typhon puhuu totta, kuka voi silloin kieltää häntä puhumasta? Jos hän taas puhuu valhetta, kuka häntä silloin usko?"

Typhon panetteli häntä kuitenkin vielä, enemmän, ja viimein rupesi kansa tulemaan horjumieliseksi ja uskomaan parhaajaa. Silloin meni muutama etevimpiä miehiä viisaan johtajansa luokse ja sanoivat:

"Kuinka sinä vieläkin voit olla vaiti? Pitääkö meidän uskoa Typhonilla olevan oikein? Me emme ymmärrä sinua kauemmin? Ainoastaan moitteettomalle miehelle voimme antaa luottamuksemme; se taas, joka ei vastaa tuommoisiin syytöksiin, ei voi olla meidän johtajamme. Valitse: luovu virastasi tai puhdistu päältäsi kaikki epäluulot!"

"Huomenna kansankokouksessa saatte kuulla minun päätökseni!" vastasi Kleobulos ja antoi miesten mennä.

Hän meni nyt vihollisensa luokse, joka ei niin vähän säikähtänyt, kun hän sai nähdä tuon niin julmasti loukatun miehen astuvan hänen huoneeseensa.

Kleobulos puhutteli ystävällisesti parhaajaa seuraavilla sanoilla:

"Elä pelkää! Minä en ole tullut sinua tilille vaatimaan, sillä meitä tuomitsee jumalat. Vaan sinä estät minua hyvää tekemästä ja sentähden minä nyt seison sinun edessäsi. Sano minulle mikä syy sinulla on minua moittia. Minä tiedän etten ole kaualle aikaa ollut niin hyvä kuin minun ystäväni ehkä ovat minulle luuletelleet sano minulle sentähden minun virheeni, että voisin parantaa itseni. — Kuinka, sinä olet ääneti. Häpeätkö sentähden että olet minua nuorempi? Tahi oletko parhaaja? Ei vainenkaan; suo anteeksi tämä epäluulo; siihen olet sinä kovin jalo. Sinä voisit minua väärin tuntea, vaan et valhetella minulle paheita; ei, Typhon, siihen olet sinä ollut liian hyvä. Minä eroon ja luovun virastani. Ota sinä se. Minä tiedän, että sinä olet sitä uskollisesti hoitava, sillä sinä rakastat kansalaisiasi. Typhon, minun äänestäni voit olla varma; ole parempi ja onnellisempi kuin minä! Huomenna kansankokouksessa näemme toisemme taas!"

Typhon punastui, oli vaiti eikä uskaltanut katsoa viisasta miestä silmiin.

Seuraavana aamuna puhui Kleobulos kokoontuneelle kansalle:

"Kuulkaa minua, kansalaiseni, kuulkaa minua, te kansani isät! Oli aika, jolloin joka sydän oli minuun harrastunut; minä saatoin kerran sanoa olevani varman teidän rakkaudestanne. Nyt on teidän sydämmenne kääntynyt pois minusta. Myrkyllinen epäluulo on säikäyttänyt pois sen luottamuksen, joka kerran elähytti teitä. Minä tunnustan teidän rakkautenne olleen suuremman kuin minun kuntoni; vaan enkö minä aina ole koettanut edistää teidän onneanne? Tunnollisesti täyttää velvollisuuteni oli minun harrastuksieni tarkoituksena. Jos joku voi sitä kieltää, astukoon hän esille, ja minä tahdon hänelle vastata."

Kun kaikki olivat ääneti, jatkoi Kleobulos:

"Vaan juuri sentähden että minä joka päivä selvemmin huomaan päälle ottamieni velvollisuuksien käyvän yli voimieni, luovun minä siitä virasta, joka on minulle uskottu. Ansiollisempi astukoon minun siaani!"

"Ja kuka?" kysyi kansa.

"Typhon", vastasi Kleobulos; "antakaa hänelle äänenne, häntä siunaavat jumalat!"

Vanhus vaikenä ja kävi istumaan kansalaistensa joukkoon, jotka kunnioituksella siirtyivät tieltä.

Silloin Typhon, häpeän vallassa, puhkesi puhumaan:

"Kuulkaa minua, kansalaiseni! Teidän oman hyötynne, kuolemattomain jumalain nimessä rukoilen minä teitä: älkää antako johtajanne mennä. Pysyköön Kleobulos virassaan!"

Hän muistutti heille nyt, kuinka Kleobulos aina oli pitänyt huolta isänmaan menestymisestä, kuinka jalosti hän aina oli menetellyt. Sitten lopetti hän puheensa näillä sanoilla:

"Minun kunniahimoni saattoi minut tuomitsemaan väärin jaloa miestä ja vietteli minua yksin parhaamaankin häntä. Antakaa minulle anteeksi, että teitä petin; anna myös sinä minulle anteeksi, loukattu Kleobulos!"

Typhon tarjosi hänelle kättään; Kleobulos syleili häntä ja painoi häntä vasten sydäntään. Kansa huusi yksin äänin:

"Kleobulos pysyköön johtajanamme!"

"Te tahdotte sen", sanoi hän, "ja teidän tahtonne on minun lakini. Minun elämäni on pyhitetty teille. Toivon että voisin tehdä teidät niin onnellisiksi, kuin tahtoisin. Vaan ainoastaan sillä ehdolla rupeen minä uudelleen virkaani, että Typhon tulee lähimmäiseksi miehekseni."

"Tulkoon hän siksi!" vastasi kansa, ja tervehti riemuten jaloja miehiä.

Kunniota korkeata ikää!

Spartassa määrättiin nuorison velvollisuudeksi erittäin siivollisuutta ja kunnioitusta korkeata ikää kohtaan. Kun kerran kaksi lähettiläistä Spartasta olivat teaterilla Athenassa, astui vanhus sisään, joka ei enää löytänyt itselleen istumasijaa. Heti nousivat molemmat Spartalaiset paikoiltaan antaakseen vanhukselle sijaa. Silloin huusivat Athenalaiset hyväksymisensä Spartalalaisten käytökselle, vaan nämät sanoivat:

"Niin, Athenalaiset tietävät kyllä mikä on oikein, vaan eivät sitä tee!"

Ei pidä ketään pitää onnellisena ennen hänen loppuansa.

Persian länsipuolella, vähässä Aasiassa, löytyi monta, monta vuotta takaperin useampia kuningaskuntia, joiden joukossa Lydia oli mahtavimpia. Täällä hallitsi kuningas *Kroisos*, joka Sardes nimiseen pääkaupunkiinsa oli koonnut suuren määrän aarteita ja rikkauksia, joihin hän pani koko luottamuksensa.

Kerran tuli hänen luoksensa mies, jonka nimi oli *Solon*, muuan viisas Kreikasta, joka oli matkustanut monessa maassa, oppiakseen viisautta. Kroisos antoi Solon'in ottaa osaa hänen juhliinsa ja näytti hänelle suuret aarteet ja harvinaiset taideteokset palatsissaan. Kun suoraluontoinen filosofi ei lausunut mitään kummastusta kaikesta tästä loistavaisuudesta, kysyi Kroisos häneltä, ketä hän piti onnellisimpana pane kaikista kuolevaisista, jotka hän tunsu. Solon mainitsi silloin Tellus nimisen Athenalaisen, koska tämä oli saanut nähdä jaloja ja oivallisia poikia ja pojanpoikia kasvavan ympärillään ja koska hän korkeaikäisenä oli saanut kuolla taistelussa isänmaan edestä.

Kummastuneena tästä vastauksesta, kysyi kuningas ketä hän piti lähinnä Telloa onnellisimpana maan päällä. Silloin vastasi Solon:

"Minä tunsin kerran kaksi kukoistavaa nuorukaista Argoossa, Kleobis ja Biton; heille lähettivät jumalat suurimman onnen, mikä kuolevaiselle voi osaksi tulla, hyvien tapojen kaunistaman elämän ja tuskattoman kuoleman. He olivat muutaman naispapin poikia ja olivat useampia kertoja voittaneet palkinnon huvitusteluissa. Kun pyhät härjät, joiden piti vetää heidän äitiänsä uhraukseen temppeliin, kerran tulivat kovin myöhään, valjastivat pojat itsensä vaunujen eteen ja vetivät sen temppelin luo. Kaikki kansa ylisti äitiä onnelliseksi, jolla oli semmoiset pojat; äiti taas rukoili jumalia, että he lahjoittaisivat nuorukaisille parhaimman siunauksensa. Uhrin toimitettua nukkuivat Kleobis ja Biton, koristettuina sepeleillä ikäänkuin voittoa varten, ja sammuvaa tulisoittoa kantava haltija otti heidät lempeästi mukaansa ja saattoi ne jumalien luo, niin että he ikuisesti voisivat iloita kuolemattomien joukossa."

Kun Kroisos tämän kuuli, nurkastui hän ja sanoi:

"Ystäväni, onko minun kuuluisuuteni ja minun onneni sinusta niin aivan mitätöntä, ett'et edes aseta minua halpojen kansalaisten rinnalle?"

"Oi Kroisos", vastasi Solon, "inhimillinen elämä on pitkä ja onni, joka tänään sitä kaunistaa kruunuilla, voi tulevina päivinä kääntyä pois. Sinä olet mahtava ja rikas sekä hallitset monta kansaa; vaan ei ketään voi pitää onnellisena ennen hänen loppuansa! Joka asiassa täytyy katsoa loppua, kuinka se muodostuu, sillä monen eteen ovat jumalat onnen asettaneet ja sitten koetelleet heitä kauheilla rangaistuksilla. Sentähden ei voi ketään ihmistä katsoa onnelliseksi, ennenkuin hän on saavuttanut elämänsä lopun, jolloin hän pääsee onnetarten hämärästä vallasta."

Vähän aikaa sen jälkeen kun Solon oli lähtenyt Kroison luota, kohtasi Kroisoa kova onnettomuus. Hänellä oli kaksi poikaa, joista toinen oli mykkä. Toisesta, joka oli mainio nuorukainen, näki hän muutamana yönä unta, että hänen piti tulla rautakärjellä tapetuksi. Hän antoi sentähden toimittaa kaikki heittokeihäät käsiltä pois eikä päästänyt nuorukaista ollenkaan aseharjoituksiin. Pojan hartaasta pyynnöstä antoi hän hänen kuitenkin kerran ottaa osaa muutamaaan metsäkarjun ajoin. Silloin kävi häneen erään hänen seurakumppalinsa heittokeihäs ja tappoi hänet. Niin kävi osaksi Solonin sanat toteen.

Valitettavasti tuli vielä kovempi kohtalo Kroison osaksi. Persialaiset hyökkäsivät hänen päällensä, piirittivät hänen pääkaupunkiansa Sardesta ja voittivat hänet; Kyros, Persialaisten kuningas, valloitti kaupungin väkiryssä, otti Kroison vangiksi ja käski roviolla polttaa hänet yhdessä neljäntoista jalon Lydialaisen nuorukaisen kanssa.

Silloin katui Kroisos entistä elämätänsä, ja ymmärsi ja tunnusti, kuinka turha hänen luottamuksensa maallisiin rikkauksiin oli ollut. Hänen mieleensä johtui Solonin sanat ja hän huusi näitä katkeruudella muistellessansa: "Oi, Solon! Solon! Solon!" Kun Kyros tämän kuuli, antoi hän kysyä Kroisolta mikä mies se oli, jonka nimeä hän äsken oli maininnut. Tämä vastasi: "Se on mies, jota kaikkien mahtavien pitäisi kuulla."

Kyros antoi silloin viedä Kroison pois roviolta ja sai tietää Solonin viisaan opin, kuinka turhaa oli rakentaa onnensa maallisiin ja katoavaisiin oloihin. Silloin tuli Kyros ajatelleeksi, että hänkin oli vaan maallinen ihminen, ja että koston hetki voisi hänellekin tulla. Hän antoi Kroison jäädä eloon ja piti häntä luonansa ystävänä ja neuvonantajana.

Oikeassa pysyvä Athenalainen.

Kreikkalainen filosofi *Aristoteles* määrää oikeudessa pysyvyyden olevan sen hyvän omaisuuden, joka antaa meidän kohdella kaikkia ansion mukaan. Tätä omaisuutta osoitti Athenalainen *Aristides* kaikissa elämän oloissa. Hänen järkähtämätön rehellisyytensä ja voitonhaluttomuutensa saattivat hänelle nimen Oikeudessa pysyvä.

Kerran täytyi Aristideen syyttää muutamaa Athenalaista. Tuomarit olivat niin vakuutetut hänen syytöksensä oikeudesta, että he paljaastaan hänen sanoistaan tahtoivat tuomita syytetyn ilman häntä kuulematta. Vaan tätä menettelytapaa vastusti kuitenkin Aristides. Kun nyt muuan tuomareista huomautti hänelle kuinka hän, Aristides, jo oli saanut kärsiä paljon syytetyn kautta, sanoi hän:

"Sano enemmän mistä hän on sinua vahingoittanut; sillä sinun asiassasi, eikä omassa asiassani olen minä tuomarina!"

Aristides pysyi samankaltaisena kansansuosion kaikissa vaiheissa. Vaan *Themistokles* levitti epäluuloa häntä vastaan, että hän muka pyrki päästä yksinvaltiaaksi, ja herkkäuskoinen kansa uskoi Themistoklestä. Suostuttiin karkoittamaan niin vaarallinen ihminen Athenasta ja asia otettiin esille kansankokouksessa. Aristides tunsu itsensä vapaaksi kaikesta rikoksesta ja oli itse läsnä kokouksessa.

Kun äänestettiin, astui muuan maanmies, joka ei osannut kirjoittaa, Aristedeon luo ja pyysi häntä kirjoittamaan nimen Aristides kiviliuskalle. Semmoisissa äänestyksissä käytettiin nimittäin kiviliuskaleita, joihin kirjoitettiin sen henkilön nimi, jota tahdottiin ajaa maanpakoon valtiolle vaarallisena miehenä. Puhuteltu teki niinkuin häntä pyydettiin, ja kysyi sen perästä maanmieheltä, mistä syystä hän piti Aristidesta valtiolle vaarallisena.

"Onko hän tehnyt sinulle mitään vääryyttä?"

"Ei, minä en edes häntä tunne", vastasi maanmies; "vaan minua harmittaa että kaikki kutsuvat häntä Oikeudessa pysyväksi."

Aristides antoi hänelle kiviliuskaleen, johon hän oli kirjoittanut nimensä. Tuomio oli — maan pakoon ajo. Kuuden kuukauden kuluttua kutsuttiin hän takaisin maanpakolaisuudestaan.

Kun Aristides kerran oli teaterissa ja muutamalla näyttelijällä näytelmäkappaleessa muun muassa oli sanottavana: "Oikeudessa pysyvältä hän ei ainoastaan tahdo näyttää, vaan myöskin olla". Silloin kääntyivät kaikki kuulijat katsomaan Aristideesen, koska tämä lause parhaiten sopi hänelle.

Aristides kuoli yhtä köyhänä kuin hän oli ollut elinaikansa. Hän ei jättänyt jälkeensä edes sen verran, että sillä olisi voitu maksaa hänen maahanpaniaisensa. Athenalaiset kunnioittivat hänen muistoansa sillä että he pystyttivät kauniin kunniapatsaan hänelle sekä pitivät huolta hänen poikansa

kasvatuksesta.

Eräs intoisan isänmaanrakkauden osoitus.

Suurella tasangolla Marathon'in luona, joka oli pieni kaupunki Attikan itäisellä rannalla, tapahtui kerran muinoin ankara taistelu Persialaisten ja Kreikkalaisten välillä. Kun viimeksimainitut saivat nähdä vihollisen, joutuivat he pelon alaisiksi ja tahtoivat kääntyä takaisin. Silloin kiihoitti heitä johdattajansa *Miltiades* heitä rakkauteen seuraavilla sanoilla:

"Ylös, Kreikkalaiset", sanoi hän, "elkää viipykö! Rientäkäämme *yhtenä* miehenä taisteluun. Ainoastaan semmoinen uskaliaisuus pelastaa Kreikan vapauden ja kunnian!"

Innostuneina mitä jaloimmasta rakkaudesta, töytäsivät nyt Kreikkalaiset vihollisiansa vastaan, jotka pakenivat hurjaa vauhtia laivoihinsa. Täällä syntyi nyt huima tappelu. Athenalaiset hyökkäsivät vasten laivoja ja tahtoivat sytyttää ne tuleen, Persialaisten taistellessa niitä ja itseänsä pelastaakseen. Tässä taistelussa kohtasi moni mies kuolemansa. Monta tuhatta pakenevaa saavutettiin; useampia laivojakin joutui voittajien valtaan. Esimerkkinä siitä isänmaanrakkaudesta, joka innostutti Kreikkalaisia, kerrotaan seuraava tapaus:

Kynegiros niminen Kreikkalainen oli tarttunut muutaman persialaisen venheen peräkeulaan juuri sillä hetkellä, kun tämä oli lähtevä rannasta. Persialainen sotamies löi silloin kirveellä Kynegiron käden poikki. Silloin tarttui hän venheeseen toisella kädellä. Myös tämä lyötiin poikki. Olisi luullut Kynegiron nyt luopuvan kaikista yrityksistä pitää venhettä, vaan eipä niinkään. Uros tarttui nyt hampaillaan venheeseen ja piti sitä niin kauan kunnes hänen päänsä kirveeniskulla eritettiin vartalosta.

Ahkeruus voittaa.

Kleanthes, eräs Kreikkalainen Assos nimisestä kaupungista Vähässä Aasiassa, tuli kerran nuoruudessaan Athenaan. Hänellä ei ollut mikään nopea käsitysvoima, vaan häntä vaivasi sammumaton tiedonhalu, jota hän tahtoi tyydyttää, vaikka opin saavuttaminen tulisi hänelle kuinka vaikeaksi tahansa. Koska hän oli hyvin köyhä, rupesi hän palvelukseen erälle puutarhurille, jolle hänen piti yön aikana kantaa vettä tahi jauhaa eloa käsikivellä. Tällä tavalla ansaitsi hän joka yö niin paljon kuin hän tarvitsi elatukseen seuraavana päivänä. Päivillä hän sai opetusta filosofi Zeno'lta ja tunsu itsensä sen kautta vahvistuneeksi ja virkistyneeksi.

Vaan kateellisia ja pahoja ihmisiä on löytynyt kaikkina aikoina ja niin myöskin tässä. Ne, jotka tiesivät kuinka köyhä Kleanthes oli, kummastelivat häntä ja sanoivat keskenään:

"Millähän tuo nuori mies voi elättää itseänsä, kun hän ei ollenkaan tee työtä?"

Monipa vielä luuli hänen hankkivan elatuksensa luvottomalla tavalla ja veti häntä siitä oikeuteen.

Kleanthes tuli tuomarien eteen. Nämä kehoittivat häntä puollustamaan itseänsä syytöstä vastaan. Kleanthes toi silloin puutarhurin, jonka luona hän oli ollut työssä, oikeuden eteen ja tämä todisti syytetyn ansainneen elatuksensa öisellä työllään. Kun tuomarit tämän kuulivat, ihmettelivät he nuorukaisen tiedonhalua ja myönsivät hänelle yksimielisesti suuren lahjan, vaan Zeno kielsi häntä tätä lahjaa vastaanottamasta, koska hän pelkäsi oppilaansa oppimisinnon sen kautta laimentuvan.

Kleanthes tuli Zeno'n merkillisimmäksi oppilaaksi ja suuresti ansiolliseksi ja maineikkaaksi mieheksi.

Opi itseäsi tuntemaan!

Noin neljä sataa vuotta ennen Kristuksen syntymistä eli Kreikassa viisas ja hyväavuinainen mies nimeltä *Sokrates*. Koska hän oli kuvanveistäjän poika, antautui hän alussa ja vieläpä jommoisella menestykselläkin tähän taiteeseen, vaan löysi kumminkin siinä aivan vähän tyydytystä. Hän ahkeroi paljoa enemmän valmistuakseen filosofiksi ja esimerkiksi edistääkseen lähimmäistensä jalostumista ja sivistymistä.

Hänen vaatteuksensa oli yksinkertainen, melkein halpa, hän käveli aina ilman varvikkeita itseänsä kestyttääkseen. Yhtä yksinkertainen oli myös hänen ruokansa, sillä, niin sanoi hän, se, jolla on

vähimmät tarpeet on jumaluutta lähinnä.

Sokrateella oli monta oppilasta. Kerran tahtoi myös nuori Aiskines saada opetusta häneltä, vaan ei uskaltanut häntä lähestyä, koska hän oli nuori ja hyvin köyhä. Sokrates, joka aavisti nuoren miehen mielihalun, kysyi häneltä:

"Miksi sinä vältät minua?"

"Syystä ett'ei minulla ole mitään, jota voin sinulle antaa", vastasi Aiskines.

"Pidätkö sinä itseäsi niin vähäarvoisena?" sanoi Sokrates. "Etkö anna minulle mitään, jo sinä annat minulle itsesi?"

Nuorukaisesta tuli viisaan Kreikkalaisen innokas ja kiitollinen oppilas.

Kerran tuli Sokrates'ta vastaan nuori mies. He kulkivat molemmat vähän matkaa yhdessä. Silloin kysyi Sokrates:

"Ystäväni, voitko sanoa minulle, missä öljymarjoja saa ostaa?"

"Torilla", oli vastaus.

"Ja öljyä?"

"Samassa paikassa."

"Vaan minne on ihmisen meneminen tullakseen viisaaksi ja siveäksi?"

Nuori mies oli vaiti.

"Ystäväni, ystäväni", sanoi Sokrates, "sinä tiedät mistä öljymarjoja ja öljyä ostetaan, vaan et voi sanoa minulle millä tiellä viisautta ja sivistystä löydetään! Seuraa minua, minä tahdon sitä sinulle neuvoa."

Siitä lähtien tuli näistä molemmista miehistä eroittamattomat ystävät.

Sokrates tervehti kerran kadulla ylhäistä Athenalaista, vaan tämä kulki hänen ohitsensa hänen tervehdykseensä vastaamatta. Sokrateen seurakumppani suuttui siitä. Vaan Sokrates sanoi:

"Ei niin! Et suinkaan suuttuisi kehenkään siitä että hän on minua rumempi näöltään? Minkäs tähden sinä siis kiivastut siitä, että tämä mies on vähemmin kohtelias kuin minä?"

Kun toinen ylhäinen Athenalainen valitti olevan kummastuttavan kallista elää Athenassa, ja luetteli mitä purpuri, oivalliset viinit ja muut kalliit tavarat maksoivat, kävi Sokrates hänen kanssaan useammassa kauppapuodissa, jossa elatusvaroja myytiin halvasta hinnasta ja kävi myös muutamassa puodissa, jossa sai ostaa yksinkertaista kangasta vaatteiksi sangen helpolla hinnalla.

"Katso", sanoi sen jälkeen Sokrates, "minusta on elämä Athenassa kumminkin sangen huokeahintaista."

Viisas Sokrates tuli oppinsa kautta suureen arvoon, vaan herätti myös suurta kateutta ja vihollisuutta vastaansa, vaikk'ei häntä moneen vuoteen uskallettu julkisesti hätyyttää. Viimein, kun hän jo oli tullut seitsemänkymmenen vuoden vanhaksi, syytettiin häntä julkisesti jumalien pilkkaamisesta ja nuorison turmelemisesta, josta hän la'in mukaan ansaitsi kuoleman. Ja hän tuomittiinkin kuolemaan.

Hän kuuli tynesti tuomiotansa julistettavan, sanoi jäähyväiset niille tuomareille, jotka olivat puhuneet hänen puolestansa, ja antoi anteeksi niille, jotka olivat ruvenneet hänen vastustajoihseen. Hän vietiin pois vankeuteen ja pantiin kahleisiin, vaan hänen lohduttamattomilla ystävillään ja oppilaillaan oli vapaa pääsy vangitun luokse, joka osoitti sitä samaa mielentyyneyttä ja samaa iloisuutta, kuin hän oli osoittanut tuomariensa edessä.

Hänen uskollinen oppilaansa ja ystävänsä Krito ehdotti hänelle aivan kainosti että hän pakeneisi Thessaliaan, jota tarkoitusta varten hän oli voittanut puolelleen hänen vartijansa muutamalla rahasummalla. Sokrates peräytti tämän ehdoituksen, pitäen sitä halpana. Silloin huusi Apollodoros kovassa tuskassaan:

"Oi, se on kauheata että sinun täytyy kuolla syyttömänä!"

Hymyillen vastasi hänelle Sokrates:

"Toivoisitko ehkä minun kärsiväni kuoleman syyllisenä?"

Viimeisenä päivänä ennen hänen kuolematansa olivat melkein kaikki hänen oppilaansa kokoontuneet hänen luoksensa. Myrkkypikari annettiin hänelle: hän joi sen tyhjäksi siinä uskossa että kuolema oli parantumisen alku.

Tuskin oli Sokrateen kuolema tullut tietoon, ennenkuin Athenan asujamet rupesivat katkerasti valittamaan rakastetun viisaan kadottamista. Hänen syyttäjänsä täytyi lähteä maanpakoon; Sokrateelle taas pystytettiin kaunis kuvapatsas ikuisiksi muistomerkeiksi.

Uskollinen ystävyys.

Syrakusa'ssa Sicilian saarella eli kaksi nuorukaista, *Damon* ja *Phintias*, joiden ystävyys oli niin harras ja kiintynyt, ett'ei toinen voinut elää ilman toisetta. Phintiaspa joutui ruhtinas Dionysion epäsuosioon ja tuomittiin kuolemaan. Hartaiden rukouksiensa kautta sai hän kuitenkin rangaistuksen lykätynsi muutamia päiviä edemmäksi, voidakseen käydä kotonansa ja järjestää muutamia tärkeitä perheenasioita. Siksi aikaa meni hänen ystävänsä Damon takaukseen hänelle ja saapui hänen sijaansa vankeuteen.

Se päivä, jona tuomio oli toimeen pantava, lähestyi, eikä Phintiaasta kuulunut mitään. Aljettiin kohta moittia Damonia siitä että hän oli niin mielettömällä tavalla mennyt ystävällensä takaukseen ja sen tähden että hän siihen määrään oli luottanut hänen uskollisuuteensa. Vaan hän pani lujan luottamuksen Phintiaan sanaan ja vakuutti ei herkeävänsä luottamasta vaikkapa hänen täytyisikin kärsiä kuolema hänen ystävänsä edestä.

Hetki tuli, jonka Dionysios oli määrännyt tuomion toimeenpanemiselle, ja jo oli huolta pidetty takuumiehen saattamisesta mestauspaikalle rikoksellisen sijasta. Samassa töytää Phintias, jota odottamattomat esteet olivat pidättäneet, hengästyneenä esille, tungeksu ihmismassojen läpi, heittäytyy ystävänsä syliin ja antautuu lainpalvelijoille. Kun Dionysios näkee tämän osoitteen uskollisesta ystävydestä, kävi se niin hänen sydämmellensä, että hän käskee antamaan molemmille nuorukaisille armon.

Tyytyväinen sotapäällikkö.

Konsuli *Curius Dentaton* luokse, jonka oli onnistunut saattaa viisi vuotta kestänyt sota Ruomalaisten ja Samnilaisten välillä edellisille onnelliseen loppuun, tuli kerran samnilaisia lähettiläitä, juuri hänen istuessaan puurahilla pesän ääressä ja puuvadista syöden nauriista tehtyjä ruokalajia, jonka hän itse oli keittänyt. He toivoivat rahalla voittavansa hänet oikeillensa, kun näkivät hänen elävän semmoisessa köyhyydessä, ja tarjosivat hänelle sentähden kalliita lahjoja. Vaan hän laittoi ne luotaan seuraavilla sanoilla:

"Pitäkää kultanne! Ennemmin tahdon hallita rikkaita kuin itse olla rikas."

Dentato sai aikaan, että viholliselta voitettu maa jaettaisiin ruomalaisten kansalaisten kesken. Jokainen sai seitsemän auranmaata: hänen itsensä piti senaatin päätöksen mukaan saada viisitoista sataa auranmaata, vaan hän ei ottanut kuitenkaan enemmän kuin kukaan muukaan, sillä "huono kansalainen se, joka ei tyytynyt osuuteensa."

Marcus Curtion uhrikuolema.

Vuonna 362 ennen Kristuksen syntymistä tuli suuri kauhu Ruomin kansalaisten päälle. Maanjäristyksen kautta oli aukko syntynyt forum'iin, joka oli aukea paikka, jossa enimmäkseen Ruomalaisten yleiset toimitukset tapahtuivat, ja turhaan koetettiin täyttää ammottavaa kuilua. Kansa pelkäsi maanalaisia jumalia, jotka ehkä syvyydessä valmistivat hävityksen kauhistusta, ja sentähden kysyttiin papeilta mikä olisi tehtävänä. Nämä kysyivät jumalilta ja antoivat seuraavan vastauksen:

"Jos Ruomi pyhittää kalliimman aarteensa syvyydelle, on aukko sulkeutuva ja kaupunki pysyvä ikuisesti."

Nyt kokoontui senaati keskusteluun ja neuvoteltiin mikä oli kalliimman-arvoista. Kokoontunut senaati neuvoi ryhtymään toimiin, joiden luultiin lepyttävän salaisia valtoja — vaan turhaan, ei voitu arvoitusta

selittää!

Silloin ratsasti nuorukainen täydessä asepuvussa esille forum'ille. Hänen nimensä oli *Marcus Curtius*. Kaikki katselivat, kaikki kuuntelivat häntä, kun hän huusi:

"Säilyttääkö kaupunki jalompia aarteita kuin aseita ja urhoollista rakkautta? No, ne minä uhraan maanalaisille jumalille!"

Kun olivat juhlallisesti pyhittäneet hänet kuolemaan, kannusti hän ratsuansa kuolemankarkaukseksi syvyyteen ja syvyyden kita sulkeutui uhrinsa päälle.

Katkeruus perille vie.

Nuori Athenalainen, *Demosthenes*, kuuli mainiota puhujaa Kalistratoa hyvin kiitettävän. Hän tahtoi silloin saada kuulla tätä puhujaa, toivo, jonka viisitoistavuotias nuorukainen myös sai täytetyksi. Kun Demosthenes näki, miten Kalistratos viehätti kaikkia kaunopuheliaisuudellansa ja kuinka kansa kaikuvalla riemuhuudolla saattoi häntä kotiin, heräsi hänen kunniahimonsa ja hän päätti myös ruveta puhujaksi. Hän kävi säännöllisesti viisaiden ja oikeuden-oppineiden kouluissa ja luki kuuluisimpien kansanpuhujoiden puheita.

Kun Demosthenes ensi kerran astui julkisesti esille, syntyi suuri melu, kansa remahti kuuluvaan nauruun ja hänen täytyi astua alas puhujanistuimelta. Alakuloisena läksi hän pois kokouksesta. Erään ystävän kehoituksesta astui hän vielä kerran esiin, vaan ei onnistunut nytkään. Harmissansa siitä meni hän kotiinsa. Silloin kävi hänen luonansa ystävä, kuuluisa näyttelijä Satyros. Hänelle valitti Demosthenes, ettei kansa, vaikka hän puheensa valmistamisessa oli koettanut parastaan, ollut kuitenkaan häntä kuunnellut.

Satyros antoi hänen nyt lukea ääneen tunnetun, suuremman runokappaleen. Kun Demosthenes tämän oli tehnyt, luki Satyros vuorostaan saman kappaleen ja esitti sen semmoisella tavalla, että se Demosthenesta tuntui aivan uudelta. Nyt huomasi hän mikä häneltä puuttui ja että parhaimmatkin puheet ovat ilman elävyyttä ja henkeä, jos niitä huonosti esitetään.

Demosthenes ahkeroi nyt oppiaksensa taidettansa, vaikka tässä oli hänellä monta vaikeutta voitettavana: hän puhui kovin hiljaa, ikäänkuin hänellä olisi ollut heikko rinta; vieläpä puhui epäselvästi, sammalti eikä voinut lausua r kirjainta; viimein oli hänellä ruma tapa nytkäistä toista olkapäätään, aina kun oli puhunut lauseen loppuun. Vahvistaakseen rintaansa ja oppiakseen hallitsemaan hengitystään, nousi hän usein korkeille kukkuloille, tai meni hän merenrannalle ja luki pitkiä runokappaleita. Päästäkseen sammaltamisesta otti hän pieniä kiviä suuhunsa ja koetteli niin puhua selvästi. Tottuakseen olemaan olkapäätään nytkäisemättä, asetti hän miekan riippumaan huoneensa kattoon, niin että sen kärki kosketti hänen olkapäätään ja haavoitti häntä, niin pian kuin hän olkapäätään liikutti.

Saadakseen häiritsemättä antautua harjoituksiinsa, asui hän kauvemman aikaa maanalaisessa huoneessa ja ajatti puoli-päätään hiuksista paljaaksi vastustaakseen kiusausta lähteä ulos.

Tällä tavoin voitti Demosthenes kaikki vaikeudet ja tuli hänestä hänen utteruutensa kautta aikakautensa mainioimpia puhujoina.

Äidin ylpeys

Cornelia, kuuluisien kansantribunien Tiberius ja Cajus Grakkon äiti, sai muutamana päivänä vieraaksi erään ystävänsä. Kun molemmat naiset olivat hetken puhelleet, ilmoitti ystävä haluavansa nähdä niitä kalleuksia ja koristeita, joita Corneliolla oli. Silloin kääntyi Cornelia ikkunaan päin ja osoitti puutarhaan, jossa hänen lapsensa leikkittelivät.

"Katso lapsia tuolla — ne ovat minun kalleuteni; muita minulla ei ole."

Rehellinen Ruomalainen.

Kun Tarentin kaupunki, joka oli ala-Italiassa, yhdessä muutamien muiden kaupunkien kanssa kävi

kymmenvuotista sotaa Ruomalaisia vastaan, tuli Pyrrhus, Spiron kuningas, näille kaupungeille avuksi ja voitti muutamia kertoja ruomalais-kansan; vaan kuitenkin jäi lopullinen voitto Ruomalaisten puolelle ja nämä saivat herruuden yli koko eteläisen Italian.

Ylläsanotun sodan aikana lähetettiin eräs Ruomalainen nimeltä *Cajus Fabricius* muutaman lähettiläskunnan päällikkönä kuningas Pyrrhon luo keskustelemaan sotavankien lunastuksesta ja vaihtuksesta. Pyrrhos otti vastaan lähettiläskunnan mitä hyväntahtoisimmalla tavalla ja tarjosi Fabriciolle kunnioituksensa osoitteeksi kalliin lahjan. Vaan Fabricius ei ottanut lahjaa, vaikka kuningas selitti ettei hänellä ollut minkäänlaisia aikeita pyytää epäkunniallista tekoa häneltä.

Kun Fabricius seuraavana päivänä oli kuningas Pyrrhon teltassa erästä puhuttelemista varten, antoi kuningas, koettaakseen miehen mielenvoimaa, äkkiä väistää esiripun ja — suuri elehvantti kurotti uhkaavana kärsällensä Fabricion pään ylitse.

Tämä hymyili ja sanoi:

"Yhtä vähän kuin kultasi vietteli minua eilen, yhtä vähän peloittaa minua sinun elehvanttisi tänään!"

Kun Pyrrhon lääkäri tarjoutui palkintoa vastaan myrkyttämään kuningasta, peräytti Fabricius häpeällisen tarjoumuksen ja ilmoitti sitä paitse Pyrrholle hankkeen hänen henkeensä vastaan. Ihmettelevänä huusi silloin tämä:

"Ennen voidaan aurinkoa saattaa radaltansa kuin Fabriciota rehellisyyden tieltä!"

Aleksander Suuri.

Aleksander Suuri syntyi samana yönä, jona jumalaton Herostratos poltti ihanan Epheson tempelin.

Jo lapsuudessaan ja vielä enemmän nuorukaisena harrasti Aleksander kuninkaallista arvoa ja osoitti utteruutta joka vastuksen voittamisessa. Pojan tiedonhalu tyydytettiin sen opetuksen kautta, jonka hän sai filosofi Aristoteleelta. Hänen mielensä tähtäsi aina suuruutta ja jaloutta. Kun hänen opettajansa kertoi hänelle niistä monista taivaankappaleista, joita löytyy paitse maanpalloa, huusi nuori Aleksander:

"Ja minä en ole vielä valloittanut maanpalloa!"

Muutamat hänen leikkikumppanistaan kysyivät kerran, eikö hänen mielensä tehnyt ottamaan osaa kilpailuun olympialaisissa huvitaisteluissa.

"Tekee", vastasi hän, "jos saisin kuninkaita kilpailijoikseni."

Kuullessaan isänsä suurista valloituksista sanoi hän miettävästi:

"Minun isäni ei ole jättävä minulle mitään toimitettavaa."

Nuori Aleksander ei tyytynyt päivällä lukemiseen; hän teki työtä myös yön aikana. Hän otti kirjoja mukaansa sänkyyn itseänsä valmistaakseen seuraavan päivän harjoituksiin. Ettei uni häntä voittaisi, piti hän hopeakuulaa maljan päällä. Jos hän vaipui unen valtaan putosi kuula maljaan ja hän heräsi siitä syntyvästä kolinasta.

Kerran tarjottiin erittäin kaunis hevonen kaupaksi hänen isälleen. Kun sen selkään noustiin, tuli se niin äksyksi, että rohkeimmatkin ratsastajat turhaan koettivat sitä hallita. Silloin pyysi Aleksander saada hoitaa hevosta. Hän oli nimittäin huomannut hevosen peljästyvän omaa varjokuvaansa; sentähden kuletti hän sitä vasten aurinkoa, taputti sitä, hetken aikaa kävellen sen vieressä, heitti verkalleen päältänsä manttelinsa, keikahti äkkiä hevosen selkään ja ratsastaa kiidätti sieltä nuolen nopeudella ympärillä seis ovien suureksi kauhistukseksi. Hetken kuluttua palasi hän eheänä kummastelevien katsojien luokse ja otettiin vastaan suurella riemulla. Hänen isänsä syleili häntä ja sanoi hänelle:

"Poikani, etsi itsellesi toinen valtakunta — Makedonia on hyvin pieni sinulle!"

Isä lahjoitti nuorelle Aleksanderille hevosen, joka sai nimen Bukephalos, ja Aleksander ratsasti sillä sitten kaikissa taisteluissa, joihin hän otti osaa.

Kun Aleksander oleskeli Korintissa, tulivat etevimmät valtiomiehet, taideniekat ja viisaat näkemään nuorta Kuningasta. *Diogenes* oli ainoa, joka ei tullut. Tämä oli kummallinen mies, joka arveli elämän onnen olevan siinä, että ihminen teki itsensä niin vapaaksi kuin mahdollista. Sentähden eli hän ainoastaan vedestä ja leivästä ja asui tynnyrissä huoneen asemesta. Diogenes oli tunnettu koko

Kreikassa; Aleksander tahtoi myös oppia häntä tuntemaan. Hän läksi sentähden seurueensa matkassa Diogeneen luokse ja löysi hänet pitkänään päivöttelemässään tynnyrinsä edessä. Hän kohotti hiukan ja katseli kuningasta tervehtimättä. Kun Aleksander aivan ystävällisesti kysyi häneltä, eikö hänellä olisi joku toivo, jonka hän tahtois täytetyksi, vastasi hän:

"On, ettet varjoa minulta aurinkoa!"

Aleksanderin seuralaiset suuttuivat vastauksesta, vaan nuoreen ruhtinaasen tekivät ujostelemattomat ja niin suurta tyytyväisyyttä osoittavat sanat syvän vaikutuksen.

"Todellakin", lausui hän, "ellen olisi Aleksander, tahtoisin olla Diogenes!"

Todistuksena Aleksanderin kohtuullisuudesta kerrotaan seuraava tapaus:

Aleksander, ajaen takaa Persian kuningasta Dareioa, tuli sotajoukkonsa urhoollisimpien kanssa kuivettuneesen erämaahan. Sotureita vaivasi jano. Olivat löytäneet hiukan vettä; sillä täyttivät kypärin ja tarjosivat sen kuninkaalle. Kun tämä näki myös soturinsa janosta nääntyvän sanoi hän: "Pitääkö minun olla ainoa, joka juo?" jonka jälkeen hän kaasi veden maahan.

Silloin huusivat kaikki innoissaan:

"Saata meitä edemmäksi; ei meitä uuvuta, eikä janota; me tahdomme sinua seurata ja taistella urhoollisesti niin kauvan kuin semmoinen kuningas meitä johtaa!"

Aleksander oli myös antelias ruhtinas. Niin käski hän muutamana päivänä jokaisen sotamiehen ilmoittamaan velkansa, että jokainen saisi sen summan, jonka hän oli velkaa. Alussa noudattivat ainoastaan harvat tätä kehoitusta, koska peljättiin sen olevan koetuksen Aleksanderilta saada tietää, kuinka paljon itsekukin menetti. Kun tämä kerrottiin Aleksanderille, sanoi hän:

"Kuninkaan täytyy aina pitää mitä hän on luvannut alammaisillensa, ja alammaisten ei pidä koskaan epäillä kuningastaan muuten kun jos hän ei pidä heille antamaansa sanaa."

Oikeus on kuninkaan kaunistus.

Maaailman valloitusretkellään tuli Aleksander Suuri kerran muutaman kansan luokse Afrikaan, joka asui kauniissa majoissa eikä tiennyt mitään sodasta eikä valloittajista. Aleksander saatettiin kuninkaan majaan kestitettäväksi. Vieraan kansan hallitsija pani esille kullatuita dadeleita, viikunoita ja leipää.

"Syöttekö Te kultaa täällä?" kysyi Aleksander.

"Ajattelin", vastasi kuningas, "että olisithan sinä omassa maassasi voinut löytää syötävää ruokaa. Mitä varten sinä olet tullut meille?"

"Teidän kultanne ei ole houkutellut minua tänne", vastasi Aleksander, "vaan teidän tapojanne tahtoisin oppia tuntemaan."

"No", sanoi toinen; "viivy sitte meillä niin kauvan kuin mielesi tekee."

Heidän tällä tavoin puhellessa tuli kaksi kansalaista oikeuden eteen.

Päällekkantaja sanoi:

"Minä olen ostanut maatilaa tältä mieheltä, ja kun minä kaivelin maata, löysin aarteen. Tämä aarre ei ole minun omaisuuteni, sillä minä olen ostanut ainoastaan maatilaa, enkä siinä piiloitettua aarretta, vaan kuitenkin ei myyjä tahdo sitä ottaa."

Vastaaja sanoi:

"Minä olen yhtä tarkkatuntoinen kuin tämä mies. Minä olen myynyt maatilaa hänelle kaikkineen päivineen, mitä siinä löytyi ja myöskin aarteen."

Tuomari kertoi heidän sanansa, niiden kuulla, oliko hän oikein ymmärtänyt ne, ja hetken mietittyä sanoi hän:

"Sinulla on poika; eikö niin?"

"On!"

"Ja sinulla tyttö?"

"Niin!"

"No, koska niin on, niin sinun poikasi on ottava toverikseen sinun tyttäresi ja tämä parikunta on saava aarteiden aviolahjaksi."

Näytti siltä kuin tuomio olisi Aleksanderia hämmästyttänyt.

"Onko tuomioni ehkä väärä?" kysyi kuningas.

"Ei", vastasi Aleksander, "vaan se minua kummastuttaa."

"Kuinkas olisi asian käynyt sinun maassasi?" kysyi toinen.

"Totta puhuakseni", vastasi Aleksander, "täytyy minun tunnustaa, että me olisimme panneet miehet vankeuteen ja pitäneet aarteiden kuningasta varten."

"Kuningasta varten?" kysyi vieras hallitsija kummastuneena. "Paistaako aurinko myös siinä maassa?"

"Paistaa kyllä!"

"Sataako siellä vettä?"

"Tietysti!"

"Kummallista! Löytyykö sieltä myös kesyjä, ruohoa syöviä eläimiä?"

"Löytyy, monenlaisia."

"No", sanoi kuningas, "totta silloin kaikenhyvä olento antaa vettä sataa ja auringon paistaa viattomien eläinten tautta, te ette sitä ansaitse!"

Veljenrakkaus.

Catolta Utikasta kysyttiin kerran, hänen vielä lapsena ollessa, ketä hän enimmin rakasti.

"Veljeäni!" vastasi hän.

Ja ketä häntä lähinnä, kysyttiin häneltä vielä.

"Veljeäni!" antoi hän taas vastaukseksi.

Tässä vastauksessa pysyi hän aina. Hän piti veljeänsä niin rakkaana ettei hän aina kahdenteenkymmenenteen ikävuoteensa voinut syödä iltaistaan ilman hänettä. Kun veli kuoli, antoi Cato pystyttää muistopatsaan hänelle veljellisen rakkautensa osoitteeksi.

Kainous on nuorison kaunistus.

Noin sata vuotta jälkeen Kristuksen syntymän eli pienessä kaupungissa Adrian meren rannalla *Lucius Valerius* liikanimellä *Pudens*, s.o. häveliäs. Tämä eteenpäin pyrkivä nuorukainen oli tuskin kolmentoista vuoden vanha, kun hän jo astui julkisesti esille ja kilvoitteli runotaiteen kunniapalkinnosta, joka annettiin joka viides vuosi parhaimman runokappaleen tekijälle. *Valerius* voitti kaikki kilpakumppaninsa ja sai palkinnon, joka oli kallisarvoinen muistoraha kullasta ja lyyry elehvantinluusta. Hänen runoelmansa herätti niin yleistä huomiota, että Ruomista lähetettiin etevimmät valurit ja niiden annettiin tehdä nuoren *Valerion* kuvapatsas, joka oli pystytettävä muutamalle etevimmistä paikoista siinä seudussa. Ruomalaisen nuorison kehoittamiseksi pyrkimään *Valerion* kaltaiseksi ilmoitettiin torvien kaikuessa kaikissa Italian etevimmissä kaupungeissa se päivä, jolloin kuvapatsas oli paljastettava ja *Valerius* kruunattava runokuninkaaksi.

Päivä joutui. Samalla hetkellä, kun nuoren runoilijan kuva koristettiin laakeriseppeleellä, huomasi *Valerius* muutaman kilpatovereistaan, joka lähinnä häntä oli voittanut suurimman mieltymyksen. Huoli ja alakuloisuus olivat luettavina tämän kasvoissa. Äkisti meni *Valerius* kilpailijansa luokse, tarttui hänen käteensä, ja pani sepeleen hänen päähänsä näillä sanoilla:

"Ota tämä seppel! Sinä ansaitset sen paremmin kuin minä. Että minä olen sen saanut, tulee varmaan siitä että olen nuori ja että minua on tahdottu kiihoittaa."

Nuorukaiset syleilivät toisiaan ja katsojat tervehtivät kaikuvilla riemuhuudoilla kainoa Valeriota.

Lujamielisyys uskossa.

Keisari Aleksander Severon aikana, joka nousi valtaistuimelle vuonna 222 jälkeen Kristuksen syntymää, eli Ruomissa nuori nainen nimeltä *Martina*, joka oli muutaman rikkaan kansalaisen tytär. Hän oli jo aikaisin kadottanut vanhempansa ja hänen täytyi sentähden turvata itseensä. Hän eli jumalista elämää ja käytti osaksi sitä rikkautta, jonka hänen vanhempansa olivat jättäneet hänelle, sillä auttaakseen köyhiä. Hän tunnusti Kristin uskoa ja osoitti tätä niin sanoista kuin toimesta. Kun häntä tahdottiin pakoittaa luopumaan hänen uskostaan ja rukoilemaan epäjumalia, vastasi hän:

"Se, joka minua tunnustaa ihmisten edessä, häntä olen minä myös tunnustava isäni taivaassa."

Tästä vastauksesta vihastuivat hänen vihollisensa ja koettivat nyt julmuudella pakoittaa hurskasta neitsyttä luopumaan uskostaan. Vaan hän osoitti kaikesta huolimatta mielenlujuutta ja kantoi kaikkia vaivoja kärsivällisyydellä.

Oikeuden palvelijat, jotka olivat todistajina hänen ihmeteltävään lujutensa ja voittamattomaan kärsivällisyyteensä, tulivat siitä niin liikutetuiksi että he myös menivät kristinuskoon. Heidän täytyi myös kärsiä siitä rangaistusta ja heidät mestattiin julmalla tavalla. Viimein täytyi myös Martinan kuolla, vaan hän kävi kuolemaan tynnellä ja hurskaalla nöyryydellä ja pysyi viimeiseen henkensä vetoon lujamielisesti uskossaan.

Koeteltu uskollisuus.

Kalifi *Mutevekul'illa* oli ulkomaalainen lääkäri nimeltä *Honain*, jota hän piti suurella arvossa hänen suuren oppinsa vuoksi. Muutamat hoviväestä panettelivat eräänä päivänä tätä miestä kalifille; he arvelivat: hän on ulkomaalainen ja sentähden häneen ei voi luottaa. Kalifi tuli tuota levottomaksi ja tahtoi koetella lääkäriä. Hän kutsutti hänet luokseen ja sanoi:

"Honain, minulla on maaherrojeni joukossa vaarallinen vihollinen, jota vastaan minä hänen lukuisien puoltajiensa vuoksi en uskalla väkivaltaa käyttää. Sentähden käsken sinun valmistamaan hienoa myrkyä, joka ei jätä mitään merkkiä jälkeensä kuolleen ruumiissa. Minä tahdon huomenna kutsua häntä vieraakseni ja tällä tavoin päästä hänestä."

"Herra", vastasi lujalla luottamuksella Honain, "minun tieteeni ulottuu ainoastaan lääkkeisiin, jotka pitävät hengen elossa; muita minä en voi valmistaa. Minä en ole myöskään ahkeroinut sitä oppiakseni, koska luulin uskovaisten oikean hallitsijan ei muuta vaativan minulta. Jos minulla on ollut väärin luulossani, niin salli minun lähteä hovistasi toisessa maassa oppiakseni sitä tiedettä, joka minulta puuttuu."

Mutevekul vastasi, että tämä oli ainoastaan tyhjä veruke; se, joka tuntee parantavat aineet, tuntee myös vahingoittavat. Hän rukoili, hän uhkasi, hän lupasi lahjoja — vaan turhaan! Honain pysyi lujasti siinä vastauksessa, jonka hän oli antanut.

Viimein oli kalifi suuttuvinaan, huusi vartijaväkeä ja käski viedä vastahakoisen miehen vankeuteen. Tämä tapahtui; sitä paitsi pantiin vakoja kanssavangin nimellä samaan huoneeseen kuin Honain häntä tutkimaan ja tämän piti sitten kertoa kalifille kaikki, jota Honain tulisi lausumaan. Niin tyytymätön kuin Honain olikin tuommoiseen käytökseen, ei hän kuitenkaan antanut sanallakaan kanssavankinsa huomata, mistä syystä kalifi oli suuttunut häneen. Kaikki, minkä hän sanoi tässä asiassa, oli, että hänelle oli tehty vääryyttä.

Jonkun ajan kuluttua antoi kalifi tuoda lääkärin luoksensa. Pöydällä oli koko kultaa, timantteja ja kalliita tavaroita; vieressä seisoi pyöveli ruoska kädessä ja miekka kupeella.

"Sinulla on ollut aikaa", alotti Mutevekul, "miettiä asiaa ja huomata kuinka väärä sinun vastahakoisuutesi on. Valitse nyt: ota joko nämä rikkauudet ja tee minun tahtoni, tahi valmistau häpeälliseen kuolemaan."

"Herra", vastasi Honain, "häpeä ei ole rangaistuksessa vaan rikoksessa. Tahdon ennemmin kuolla

kuin häväistä tieteeni ja säätyäni kunniaa. Sinä olet herra minun henkeni ylitse; tee mitä mielesi tekee."

"Käykää ulos!" sanoi kalifi ympärillä seisoville. Ja kun hän jäi yksin Honain'in kanssa, tarjosi hän tarkkatuntoiselle miehelle kätensä ja sanoi:

"Honain, minä olen tyytyväinen sinuun. Sinä olet minun ystäväni ja minä olen sinun. Sinua on minulle paneteltu; minä tahdoin koetella sinun uskollisuuttasi ja rehellisyyttäsi. En palkinnoksi, vaan ystävyuteni osoitteeksi tahdon lähettää sinulle nämä lahjat, jotka eivät voineet houkuttaa rehellisyyttäsi."

Niin puhui kalifi ja käski kantaa kullan, kalliit kivet ja muut kalleudet Honain'in huoneeseen.

Jalo Saladin.

Kun sultani *Saladin* tunsu loppunsa lähestyvän, kutsutti hän luokseen lipunkantajansa ja antoi hänelle paarivaatteensa näillä sanoilla:

"Ota tämä vaate, kanna sitä ruumislippuna ja julista että itämaiden hallitsija kuolee ja että hän kaikesta loistostaan ainoastaan ottaa tämän vaatteen mukaansa hautaan."

Pojalleen sanoi Saladin:

"Kunnioita korkeinta Jumalaa ja seuraa hänen käskyjäänsä, sillä tämä on kaiken juuri ja on tuottava sinulle siunausta; se veri, joka vuodatetaan ei makaa, vaan tulee pääsi varalle. Koeta voittaa alammaisesi puolellesi rakkaudella ja heidän hyvästä huolta pitämällä, sillä ne on Jumala uskonut sinun huolenpitoosi. Ole emireille suosiollinen, sillä ainoastaan lempeydellä olen minä päässyt valtaan. Älä loukkaa ketään, sillä ihmisillä on tapana vasta koston saatuansa sopia keskenään. Älä vihaa ketään, sillä kuolema on kaikille yhteinen. Jos olet Jumalaa vastaan rikkonut, niin kadu; hän on laupias ja antaa katuvalle anteeksi."

Ajattele ennenkuin toimeen ryhdyt.

Muuan mongolilainen ruhtinas ratsasti kerran hovimiestensä kanssa metsästänsä. Matkalla tuli häntä vastaan tervishi, eräänlainen itämaalainen munkki, joka vähä väliin aina huusi:

"Sille, joka antaa minulle sata kultarahaa, tahdon antaa hyvän neuvon!"

Ruhtinas tuli uteliaaksi ja kysyi tervishiltä mikä hänen neuvonsa oli.

"Sinä saat sen tietää, herra", vastasi tervishi, "jos annat käskyn maksaa minulle sata kultarahaa."

Ruhtinas antoi lukea summan ja tervishi sanoi varoittavalla äänellä:

"Älä ryhdy mihinkään, ennenkuin olet tarkkaan aprikoinut siitä tulevia seurauksia." Sitten jatkoi hän matkaansa.

Ruhtinaan seurue nauro ja laski leikkiä tervishin neuvosta, joka oli tullut ruhtinaalle niin kalliiksi. Vaan ruhtinas oli peräti toista mieltä.

"Se hyvä neuvo", sanoi hän, "jonka tervishi äsken on minulle antanut, on ehkä ainoastaan hyvin tavallinen toimenohje. Vaan juuri sentähden, että se on niin tavallinen, tulee se vähemmin noudatetuksi ja se oli varmaan syy, jonka tähden tervishi piti sitä niin kallisarvoisena. Vas'edes en ole sitä unhottava. Se on jo tänään pantava selville minun palatsissani, kaikille seinille ja kaikille huonekaluille minun saleissani."

Jonkun ajan kuluttua aikoi muuan kunnianhimoinen maaherra ruhtinaan valtakunnassa käyttää salahankkeita saadakseen ruhtinaan tieltä ja päästäkseen itse valtaistuimelle. Hän osti ruhtinaan lääkärin puolelleen suurella rahasummalla ja tämä lupasi iskeä ruhtinaan suonta myrkytettyllä pistimellä.

Tilaisuus tarjoutui kohta. Ruhtinas voi pahoin ja päätettiin suonenaavauksen olevan tehokkaimman parannuskeinon. Lääkäri astui ruhtinaan luokse hopeamalja ja myrkytetty pistin kädessä. Kun lääkärin piti asettaa kädestään hopeamalja, tuli hän sattumalta näkemään kirjoituksen siinä, joka sisälsi seuraavat sanat:

"Älä ryhdy mihinkään, ennenkuin ensin olet aprikoinut siitä tulevia seurauksia!"

Hän säpsähti. Nähtävällä tuskalla pani hän pois kädestään myrkytetyn pistimen ja otti toisen. Ruhtinas huomasi tämän ja kysyi mistä syystä hän pani pois toisen pistimen. Lääkäri vastasi että sen kärki oli liian tylppä. Ruhtinas pyysi saadakseen sitä katsoa. Kun lääkäri viipyi, töytäsi ruhtinas ylös ja huusi:

"Sano kaikki! Ainoastaan vilpityn tunnus voi pelastaa henkesi. Sinun nähtävä tuskasi tekee sinut epäluulon alaiseksi!"

Lääkäri heittäytyi ruhtinaan jalkoihin ja ilmaisi hankkeet hänen henkeensä vastaan, jonka toimeen panemisesta kirjoitus maljassa oli häntä pidättänyt.

"Olenkohan minä", sanoi ruhtinas, "maksanut tervishille kovin kalliin hinnan hänen neuvostaan?"

Hän lahjoitti lääkärille hengen, käski rangaista maaherraa ankarasti ja antoi tiedustella tervishiä vielä runsaammasti häntä palkitakseen.

Pyhä Eerikki.

Ruotsin suojeluspyhä.

Tällä nimellä mainitaan erästä mitä jalointa kuningasta Ruotsin keskiajalta, kuningas Eerikki Jedvardinpoikaa, tavallisesti nimitetty Eerikki Pyhäksi. Pyhain taru kertoo hänestä, että hän täytti elämänsä kolmella tavalla; hän taisteli uskonnon ja kirkon vihollisia vastaan ja hän saattoi kirkon voimiinsa.

Jo pyhain tarun viittauksista huomaa että ne omaisuudet, joiden vuoksi Eerikki Pyhä oli enimmin merkillinen, olivat hänen vilpittömyytensä, hänen hurskautensa ja kristillisyydenintonsa. Tämän todistaa myös hänen toimensa. Pyhain taru sanoo hänen käskeneen oikeutta ja lakia noudattamaan. Hän oli lainsäätävä ja me tiedämme hänen etevimmän lainsäätönsä olleen siinä, että hän antoi vaimolle lailliset oikeudet ja sen kautta pani perustuksen sille työlle, jota Birger Jaarli sitten jatkoi. Kuitenkin tunnetaan vähemmin Eerikistä lainsäätäjänä kuin lainkäyttäjänä. Pyhain taru kertoo hänen matkustaneen kaikkialla maassaan ja tuominneen oikean tuomion rahoihin tahi ystävyyteen katsomatta eikä väärää tuomiota pelon tai uhkauksen kautta. Hänen mieltänsä oli sovittaa ne, jotka olivat vihamiehiä, hän auttoi parhaan vakuutuksensa mukaan köyhää hänen ahdistuksessaan ja suojeli häntä vääryyttä vastaan, sillä nurjamielisiä ei hän tahtonut suvaita valtakunnassaan, vaan suojeli itsekin oikeutta.

Yhteinen kansa pitikin näitä kuninkaansa omaisuuksia arvossa ja pitivät häntä itseänsä niin rakkaana, että he suurempien verojen kautta tahtoivat lisätä hänen tulojansa.

Vaan kuningas vastasi:

"Minulla on kylliksi omaani; pitäkää teidän omanne, ehkä sitä kerran vielä tarvitsette."

Vuoden 1158 paikoilla läksi kuningas Eerikki Pyhä ristiretkelle tänne Suomeen, jossa esi-isämme vielä olivat pakanoita. Tälle ristiretkelle saattoi Eerikin hänen kristillinen intonsa. Sillä, samoin kuin siihen aikaan, uskoi hänkin, että jokainen, joka ei tunnustanut kristinoppia, joutuisi ikuisen kadotukseen ja että se sentään oli Jumalalle suuresti otollinen työ, jos kohta miekka kädessä, koettaa kääntää pakanoita.

Sotajoukon kanssa, jossa suurimmaksi osaksi oli "helsingejä", tuli kuningas Eerikki laivastollaan meren yli Suomeen ja hänen kerrotaan nousseen maalle Aurajoen suussa ja siihen perustaneen linnan, jonka ympärille sitten Turun kaupunki syntyi. Kuningas kutsui ensin suomalaisia vapaaehtoisesti taipumaan uuteen oppiin, vaan he olivat niin "uppiniskaisia että mahdotonta oli hyvällä saada niitä siihen." Kuningas Eerikki karkasi silloin niiden päälle ja "tappoi kaikki, jotka eivät tahtoneet taipua oikeuteen." Sillä tavoin heitä pakoitettiin ottamaan vastaan kristioppia. Keino oli julma, vaan niin oli aikakauden tapa ja kuningas Eerikki oli aikakautensa lapsi.

Todistuksena ettei kuningas Eerikin mielenlaatu ollut niin kova kuin ne keinot, joita hän käytti pakanoiden kääntämiseksi kerrotaan hänen vuodattaneen katkeroita kyyneliä, kun hän pakanoista voiton saatua käveli taistelukentällä ja näki monet kuolleet ruumiit. Silloin kysyi häneltä muuan hänen miehistään, josta oli sangen kummallista, että hän saattoi itkeä voitetusta taistelusta, syytä hänen murheensa. Kuningas vastasi:

"Minä olen iloinen ja kiitän suuresti Jumalaa, joka on antanut meille voiton; vaan minä murehdin niin monen sielun kadotusta, jotka olisivat voineet päästä taivaaseen, jos olisivat omistaneet kristinuskon."

Kristillistä intoaan ja hurskasta ja elävää luottamistaan Jumalaan vahvisti hän kuolemallaan.

Toukokuun 18 päivänä 1160 istui kuningas n.s. kolminaisuudenkirkossa Upsalassa, jonka keskimäinen osa, harmaasta kivistä rakettu, jo siihen aikaan oli kristitty temppele. Eräs piispa nimeltä Kopman seisoi alttarilla ja messusi, ja kuningas kuunteli pyhää menoa niinkin hänen tapansa aina oli, suurella hartaudella. Silloin astui muuan hänen miehistään sisään ja kertoi vihollisen samoavan temppeleä kohti. Se oli Maunu Henrikinpoika, tanskalainen prinssi, joka, Stenkil'in suvun jälkeläisenä, piti itseään enemmän oikeutettuna valtaistuimeen kuin kuningas Eerikki.

Jättämään pyhä messu maallisen asian tähden sotiakseen, siihen ei voinut hurskas Eerikki saada itseänsä.

"Jättäkää minut rauhaan", sanoi hän, "kunnes pyhä messu on päättynyt; mikä sitten jääneekin osaksi, luotan Jumalaan, että muualla saan kuulla ihanampaa."

Vasta kun messu oli päättynyt, satoi Eerikki miekan vyöllensä ja valmistautui lähtemään vihollista vastaan, joka jo oli koossa ja valmis päällekkarkaukseen. Eerikki huomasi kohta, joukkonsa olevan liian vähälukuisen, vaan pakoa ajattelemattakaan töytäsi hän vihollista vastaan. Taistelu oli kumminkin kovin epätasainen. Kohta tuli Eerikin joukko väkivoimalla voitetuksi ja hän itse vietiin pahasti haavoitettuna, voittajan luo, joka mestautti hänet. Vaan siinä paikassa, johon hänen päänsä putosi, puhkesi se lähde vuotamaan, jota vielä tänään sanotaan Pyhän Eerikin lähteeksi.

Näin lopetti tämä hurskas kuningas elämänsä. Häntä ei paavi koskaan julistanut pyhimykseksi, vaan Ruotsin kansa julisti hänet suojeluspyhäkseen, jota sekä paavin, että kristikunnan täytyi vahvistaa. Meillä on vielä paavillisia asetuksia eli "bulloja", joissa kuningas mainitaan *pyhäksi* tai *autuaaksi*.

Hänen arvonsa pyhimyksenä oli Ruotsin kansassa niin suuri, että kuninkaat vannoiivat kruunausvalansa "nimessä Jumalan, neitsyt Maarian ja Pyhän Eerikki-kuninkaan", ja niin kutsuttu *Pyhän Eerikin tapetti*, johon tärkeimmät tapaukset kuninkaan elämästä olivat neulotut, pantiin kruunaustilaisuuksissa riippumaan kirkon pääkuoriin. Hänen kuvansa otettiin vaakunamerkiksi valtakunnan suureen sinettiin ja hänen rintakuvansa löytyy Tukholman kaupungin vaakunassa.

Eerikki pyhä haudattiin ensin Vanhassa Upsalassa, vaan 1257 otettiin hänen luunsa haudasta ja pantiin kallisarvoiseen hopealippaaseen, joka sitten 1274 vietiin Uuteen Upsalaan, jonka tuomiokirkossa se kuninkaan, arkkipiispan ja valtakunnan etevimpien miesten sekä sanomattoman suuren ihmisjoukon läsnä ollessa asetettiin uskovaisten palveltavaksi.

Tunnokas indiaani.

Muuan indiaani pyysi naapuriltaan tupakkaa. Tämä kaappasi taskustaan ja antoi hänelle kourallisen sitä, mitä hän pyysi.

Seuraavana aamuna tuli indiaani takasin ja toi muassaan kultarahan, joka oli ollut tupakan seassa. Kysymykseen minkä tähden hän ei ollut pitänyt kultarahaa, pani indiani kätensä sydämen kohdalle ja vastasi:

"Täällä sydämissä minulla on hyvä ja paha henki. Hyvä henki sanoi: 'Kultaraha ei ole sinun, anna se takaisin omistajalleen!' Paha henki sanoi: 'Sinulle on annettu kultaraha, sentähden se on omasi!' — Minä en tiennyt mitä tehdä. Viimein panin maata. Vaan hyvä ja paha henki ovat riidelleet koko päivän, etten ole saanut rauhaa, ja sentähden tuon minä takaisin kultarahan."

Keisari Rudolf Habsburgilainen.

Kolmannellatoista vuosisadalla olivat olot Saksanmaalla sangen surkealla kannalla. Ulkomaisia ruhtinoita valittiin usein kuninkaiksi ja nämä eivät pitäneet ollenkaan tahi hyvin vähän lukua kurjasta maasta. Jokainen sai tehdä tahtonsa mukaan. Tietysti käyttivät etupäässä huonot ihmiset tätä asiain tilaa hankkiakseen itselleen etuja, ja järjestyksen ystävät ikävöivät sentähden yhä enemmän voimallista ja oikeudenpitävää esivaltaa.

Tämä heidän toivonsa tulikin täytetyksi. Valittiin eräs köyhä, tuntematon *Habsburgin* kreivi, nimeltä

Rudolf, kuninkaaksi — vaali, joka sittemmin näytti olevan erittäin onnistunut.

Jo nuoruudessaan näytti Rudolf Habsburgilainen olevansa urhollinen soturi joka ymmärsi urhollisuutensa ja rehellisyytensä kautta tehdä itsensä rakastetuksi ja voittaa kaikkien luottamuksen.

Kerran oli hän metsästävässä ja oli tullut pienen puron luokse. Hän aikoi juuri ratsastaa puron yli, kun hän sai nähdä munkin, joka kantoi ristiä ja oli riisumassa sukat ja kengät jaloistaan.

"Mitä te teette siellä, hurskas mies?" kysyi kreivi Rudolf.

Munkki vastasi:

"Herra, minun täytyy kahlata puron poikki. Tuolla toisella puolella makaa kuolintautia sairastava, jolle minun täytyy antaa viimeinen lohdutus, ja koska virta on temmannut pois sillan, aion minä paikalla kahlata veden läpi, ennenkuin kurja sielu on eronnut täältä."

"Kieltäköön Jumala!" huusi kreivi. "Minä en tahdo ratsastaa puron poikki, kun Vapahtajan ristin täytyy hurskaan hengellisen kädessä ottaa kulkeakseen veden läpi. Istukaa ristinenne hevoseni selkään, hurskas isä!"

Näin sanoen nousi kreivi Rudolf hevosen selästä, auttoi sinne hengellisen miehen ja ratsasti itse ratsaspalvelijansa hevosella. Kun pappi seuraavana päivänä tuli takaisin tuomaan kaunista hevosta, ei kreivi Rudolf ottanut sitä vastaan, vaan lahjoitti sen hurskaalle miehelle.

Kreivi Rudolf Habsburgilaisella oli myös kiitollisuuden hyvä avu. Kun hän keisariksi tultuaan kerran istui ritariensa joukossa, huomasi hän erään porvarin Zürich'issä, nimeltä Jaakko Müller, joka oli pelastanut hänet vihollisten kynsistä eräässä tappelussa Regensburgin kreiviä vastaan. Rudolf nousi istuiltaan ja tervehti miestä, tarttui ystävällisesti hänen käteensä ja käski hänen ottamaan sijaa hänen vieressään pöydän ääreen. Tietysti katsoivat ritarit ja aateliset pitkään, kun näkivät halvan porvarin ottavan etevimmän paikan. Silloin taputteli Rudolf Zürich'in porvaria olkapäälle ja sanoi ympärillään seisoville ritareille:

"Katsokaa, tämä mies on pelastanut Habsburgin kreivin hengen ja sitä ei keisari koskaan unhota."

Kun kerran henkivartijat eivät tahtoneet päästää muuanta miestä keisarin luo, sanoi hän tyytymättömänä: "Miksi te ajatte miehen pois? Olenko minä tullut keisariksi sitä varten, että alamaiseni estettäisiin minua lähestymästä!"

Kohta valtaistuimelle noustuaan kirjoitti Rudolf:

"Köyhyyden valitushuuto on tullut korviini. Matkustavaisia pakoitetaan maksuihin, joita eivät voi suorittaa. Pitäköön kukin kätensä kaukana väärästä omaisuudesta ja ottakoon sen, minkä oikeus käskee. Jokaisen tulee tietää, että minä tahdon kaikkea huolta ja vaivaa nähdä pitääkseni rauhan ja oikeuden voimissaan maassamme."

Keisari Rudolfin rakkaus maahansa oli niin tunnettu, että muutama kuningas siihen aikaan kutsui häntä *eläväksi laiksi*, ja tapana oli sanoa ihmisestä, joka ei pitänyt sanaansa; "Hänellä ei ole keisari Rudolfin rehellisyyttä."

Rudolf Habsburgilainen kuoli 12 päivänä Heinäkuuta 1291 Gemersheimissä. Hänen tomunsa lepää Speierin tuomiokirkossa.

Muurahaisen oppilas.

Aasialaisen valloittajan Timurin, jota tavallisesti Tamerlan'iksi sanotaan, tuli etupäässä kiittää raudan lujaa kestäväisyyttään siitä mahtavuudesta ja suuruudesta, jonka hän saavutti. Hän oli oppinut tämän kestävyiden tahi suuttumattomuuden, kertoi hän, seuraavalla tavalla:

"Muutamalla sotaretkellä, joka oli minun ensimmäisiäni, jouduin minä eräänä päivänä semmoiseen ahdinkoon, että minun täytyi etsiä turvaa takaa-ajavaa vihollista vastaan erään rakennuksen raunioissa ja maata siinä piilossa useampia tunteja. Pelko joutua vainoojieni valtaan ja ajatus, että minä kärsityn tappion kautta kadottaisin koko voiton ponnistuksistani, raskauttivat mieltäni. Minä epäilin saisivatko yritykseni onnellisen lopun ja päätin luopua niistä. Silloin satuin juuri hoksaamaan erään muurahaisen, joka ahkeroin kulettaakseen itseänsä suurempaa vehnäjyvää, muutaman ylänteen harjulle. Pieni eläin vieräi aina alas, kuu se oli melkein ylhäällä, taakkoineen, ja minä luin kuusikymmentä yhdeksän onnistumatonta koetta. Vaan muurahainen ei väsynyt, ja seitsemännellä kymmenellä yritykseltä pääsi

se onnellisesti ylänteen harjulle. Tämä esimerkki antoi minulle uutta rohkeutta ja tuosta, minkä olin nähnyt, omistin itselleni opin, joka sittemmin tuli olemaan suureksi hyödykseni, minä opin nimittäin: 'Ahkeruus voittaa!'"

Arnold Winkelriediläisen urhokuolema.

Sen voiton jälkeen, jonka Sveitsiläiset saivat Morgarten'in taistelussa vuonna 1315 Leopold nimisestä Itävallan herttuasta, uudistivat he sen liiton, jonka olivat keskenään tehneet, ja jonka nimi on historiassa sveitsiläinen valaliitto. Itävallan herttuat koettivat kumminkin hajoittaa tätä liittoa ja saattaa sen yksityisiä luopumaan, vaan kaikki heidän ahkeroimisensa menivät mitättömiksi valaliittolaisten sovun kautta.

Silloin kulki Leopold herttua komean sotajoukon kanssa Sempach'ia vastaan. Siinä oli yksituhatta neljäsataa liittolaista aseutunut leiriin muutamalle ylängölle. Viholliset ratsastivat aina kaupungin muurien eteen porvareita suututtaakseen; he niittivät valmiin viljan ja huusivat ivaten Sempachilaisille:

"Tulkaa nyt ulos murkinaa tuomaan leikkuumiehille!"

Silloin vastasivat Sempachiset:

"Luzernin herrat tulevat liittolaistensa kanssa Jumalan avulla antamaan teille semmoisen murkinan, että moni on kadottava lusikan kädestään."

Kun vihastuneet ritarit tahtoivat taistella talonpoikien kanssa, kehoitti heitä Leopold herttua astumaan maahan ratsailta, koska hän piti epäjalona taistella ratsain huono-aseellista väkeä vastaan. Hän järjesti haarniskoitut soturinsa tiheään suljettuun nelikulmioon ja käski heidän pitää pitkiä keihäitään eteenpäin ojennettuina. Niin pian kuin sveitsiläiset liittolaiset näkivät sen, lankesivat he polvilleen ja rukoilivat; sen perästä töytäsivät he päällekkarkaukseen.

Turhat olivat heidän ahkeroimisensa murtaa vihollisten riviä ja taistelukentällä makasi jo monta kaatunutta Sveitsiläistä. Silloin astui Arnold Winkelriediläinen esille ja huusi maanmiehilleen:

"Kumppanini, minä olen hankkiva teille aukon heidän riviinsä. Pitäkää huolta vaimostani ja lapsistani!"

Ja näin sanoen tarttui hän voimakkailla käsillään useampaan häntä kohtaan ojennettuun keihäaseen ja painoi heidän kärjet jaloon rintaansa. Siinä häiriössä, joka tästä syntyi, tekivät Sveitsiläiset päällehyökkäyksen; vihollisten tiheät rivit hajoittuivat. Kohta vaipui Itävallan lippu. Leopold herttua otti sen kuolevan lipunkantajan kädestä, heilahutti sitä ilmassa ja töynäsi taistelun kihinänsä. Sen aukon kautta, joka oli syntynyt vihollisten riviin, töytäsivät Sveitsiläiset eteenpäin verisesti kostaakseen urhoollisen, jalon Arnold Winkelriediläisen kuolemaa. Ritarit pakenivat kohta ja Sveitsiläiset jäivät voittajiksi.

Se oli tuo Sveitsiläisille niin kunniarikas päivä Sempach'in luona.

Anna vihollisillesi anteeksi.

Saksalainen keisari Henrik seitsemäs, joka koetti voittaa takaisin vaikutusmahtavuuttansa Italiassa, kruunautti itseänsä vuonna 1312 Ruomin keisariksi ja aikoi valloittaa Neapel'in kuningaskunnan. Palausmatkallansa Saksaan, myrkytti hänet muutamain vihollisten toimesta eräs dominikanolaismunkki rippileivällä pyhässä ehtoollisessa. Niin pian kuin keisari huomasi leivän olevan myrkytetyn, sanoi hän hiljaa munkille: "Sinä olet antanut minulle elämän leipää kuollakseni: pakene niin pian kuin voit, ettei minun joukkoni ottaisi sinua kiinni ja sinua surmaisi. Minä annan sinulle anteeksi! Paranna itsesi, sillä Jumalalle ei ole syntisen kuolema otollinen."

Kuninkaan kosto.

Franskanmaan parhaimpia hallitsijoita oli epäilemättä Ludvik XII, joka nousi valtaistuimelle vuonna 1498. Lempeydellä, oikeudella ja kohtuudella hallitustavassansa ja parannuksilla oikeuden käyttämisessä saavutti hän kansansa rakkauden. Noustuansa hallitusistuimelle teetti hän luettelon

kaikista edelläkävijänsä hovimiehistä ja palvelijoista pannakseen ristin ankarimpain vastustajainsa nimen eteen, jotka edellisen hallitsijan aikana olivat koettaneet saada häntä vangiksi. Tietäen rikoksensa ja peljäten kuninkaan kosta, pakenivat vastustajat hovista. Mutta Ludvik kutsutti heidät takaisin ja sanoi heille:

"Se risti, jonka minä kirjoitin teidän nimenne eteen, ei suinkaan ollut aiottu merkitsemään kostoni esineitä. Vaan niinkuin Vapahtajamme risti on meille merkinä synteimme anteeksi saamisesta, niin on myöskin tämä risti anteeksi antamuksen merkinä teidän rikoksistanne minua kohtaan. Kuningas antaa teille anteeksi kaikesta sydämmestään."

Tällä tavalla voitti Ludvik kaikista suurimman ja vaikeimman voiton, se on: voiton itsensä yli.

Suuresti häveten, nähdessään kuninkaan jalomielisyyttä, läksivät hovimiehet sieltä.

Ruhtinaan jalomielisyys.

Kaksitoista vuotias Valois'in prinssi oli kerran Franskan kuninkaan kanssa metsästävässä. Sattuipa silloin, että metsäkarju täydellä raivolla töytäsi kuninkaan hevosta vastaan. Heti tämän huomattuansa asettautui prinssi kuninkaan eteen, suojellaksensa häntä metsäkarjun hyökkäyksestä. Hyväksi onneksi sai eläin kuitenkin jo surmansa ennenkuin se ennätti tuhotöitä tehdä. Kuningas tuli kumminkin niin ihastuneeksi tästä nuoren prinssin urhollisuudesta, että hän kehoitti prinssiä pyytämään itselleen jotakin armon-osoitusta.

Ja mitä hän silloin pyysi nuori ruhtinas?

"Jos teidän majesteettinne tahtoo osoittaa minulle armoa, niin pyytäisin minä teitä ostamaan joitakuita orjia Algeriassa ja lahjoittamaan heille vapautensa; tämän pitäisin minä teidän majesteettinne suurimpana armon-osoituksena."

Kuningas täytti prinssin pyynnön.

Sanasta miestä.

Keisari Henrik seitsemännen kuoltua vuonna 1313 syntyi Saksanmaalla suuri eripuraisuus keisarinvaalin suhteen.

Osa valtakunnan ruhtinoista valitsi Baijerin herttuan Ludvikin ja toiset taas Itävallan herttuan Fredrik kauniin keisariksi. Ludvik kruunattiin Aachenissa, Fredrik Bonnissa, ja molemmat keisarit taistelivat nyt oikeuksistaan, kumpikin puolueensa johdattajana.

Mühldorf'in luona vuonna 1322 oli puolueiden välillä tappelu, jossa Fredrik joutui vastustajansa vangiksi. Ludvik antoi kuitenkin vangillensa vapauden takaisin, mutta sillä ehdolla, että hän jättäisi kokonaan sotaiset hankkeet, luopuisi keisarin kruunusta, tyytyisi perintömaittensa omistukseen ja esisiltään perittyihin arvoihin sekä tunnustaisi hänet, Ludvikin, Saksanmaan keisariksi. Fredrik luuli voitonsa lupautua täyttämään kaikkia näitä ehtoja kunniallisesti ja palasi alammaistensa luo. Hän kertoi heille aikovansa tehdä rauhan; mutta kaikki julistivat olevansa valmiit kuolemaan hänen edestänsä, eikä jättävänsä aseitaan ennenkuin hän oli voittanut. Hän kääntyi niiden valtaruhtinasten puoleen, jotka olivat hänen liittolaisiaan, vaan sai heiltä saman vastauksen. Vielä paavikin uhkasi pannakirouksella, jos hän luopuisi keisarin-kruunusta.

Pitääkseen kumminkin sanansa niinkuin kunniallinen mies, ei hän sanonut enää tahtovansa olla keisarina, mutta hänen puoluelaisensa siitä huolimatta pitkittivät kuitenkin sotaa. Jos Fredrik olisi ollut vähemmin omantunnon mies, olisi hän voinut lohduttaa itseään sillä, että hän oli tehnyt kaikki, mitä hän voi, pysyäkseen Ludvikille antamassa sanassaan ja että hän ei voinut estää puoluelaisiansa sotaa pitkittävästä. Mutta hän ei tyytynyt tähän. Hän matkusti Müncheniin, astui aivan odottamattomana vihamiehensä huoneeseen ja antautui hänen valtaansa lausuen seuraavaisesti:

"Minä olen antanut sinulle kunniasanani luopuakseni Saksanmaan keisarikruunusta; tahdotaan kumminkin minun syömään sitä. Mutta vaikka koko mailma purkaisi lupauksensa, täytyy kuitenkin Saksanmaan keisarin pitää sanansa. Herra keisari, minä olen taaskin vankisi."

Hämmästyneenä, mykkänä seiso keisari Ludvik. Mitä Fredrik ei ollut voittanut aseillaan, voitti hän nyt jalomielisyydellensä ja uskollisuudellaan. Ludvik tunsu itsensä voitetuksi, hän kutsui vihamiestänsä

ystäväksi ja veljeksi, ja julisti hänet kaikella juhlallisuudella hallitsija-kumppanikseen.

Sen ajan jälkeen palautui Saksanmaalle varallisuus ja rauha molempien keisarien yhteisen, viisaan hallituksen aikana.

Lohdutus onnettomuudessa.

Eräs mahomettiläinen munkki teki pyhän matkan Mekkaan avojaloin, sillä hän oli niin köyhä, ettei saattanut hankkia itselleen jalkineita. Kuuma hiekka poltti hänen jalkojansa niin pahasti, että ne olivat haavoja aivan täynnä; hän valitti silloin kohtalonsa kovuutta ja arveli Luojan tehneen väärin hänelle, koska ei ollut hänelle lahjoittanut niin paljoa kuin järjettömille luontokappaleille. Kun hän vihdoinkin saapui Kufan kaupunkiin, näki hän suuressa moskeassa oven vieressä istuvan miehen, jolta olivat molemmat jalat poikkilyödyt.

"Minun valitukseni oli liian rohkea", sanoi hän itsekseen. "Miksi olen minä ansiollinen olemaan onnellisempi kuin tuo kurja, jonka täytyy madella kuin madon paikasta paikkaan?"

Hän meni moskeaan, lankesi siellä polvilleen, katui valitustansa ja pitkitti taas tyytyväisenä matkaansa. Joitakuita päiviä matkustettuansa, tottuivat hänen jalkansa kuumaan hietaan, niin että Mekkaan tultuansa tuskin tiesikään avojaloin yli kuuman hiekan sinne kulkeneensa.

Suutari ja kardinaali.

Sikopaimenen poika Annecy'sta, nimeltä *Juhana*, läksi vanhempiensa kotoa kymmenvuotisenä mailmaa katselemaan. Pojan mieli oli päästä papiksi ja sentähden päätti hän matkustaa Roomaan, antautuaksensa siellä tieteellisille harrastuksille. Tultuansa Geneveen, tunsu hän jalkansa kipeiksi matkustuksesta ja valitti tätä tuskaansa eräälle suutarille.

"Älä ole milläsikään, nuori ystäväni", sanoi tämä leikkillisesti, "minä annan sinulle yhden parin kenkiä. Tottopahan sitte maksat, kun pääset kardinaaliksi."

Juhana pitkitti matkaansa; hän työskenteli väsymättömällä ahkeruudella ja todellisella huolella ja kohta hän oli aikakautensa oppineimpia miehiä, niin että jo seitsemännellätoista ikävuodellansa pääsi erään kardinaalin kirjuriksi. Kohta tuli hänestä piispa ja, sittekun paavi ensin oli hänelle antanut kardinaalin arvon, pääsi hän Geneven ruhtinaspiispaksi.

Eräänä päivänä kävellessään tuli hän sen huoneen kohdalle, missä sama suutari asui, jolta hän kerran oli saanut saappaat ja joita hän silloin ei voinut maksaa. Muistaen kiitollisuudella tätä aikaa, otti hän nyt vanhentuneen suutarin luokseen ja hoiti häntä niinkuin hyvä poika hoitaa isäänsä.

Pyhä Birgitta.

Kauniin Björken-järven itäpäässä Uplannin maakunnassa Ruotsissa on Finska niminen säteritalo, joka on Brahe-, ja Vaasa-suvun vanha perintäkartano. Tässä asui 1300 sataluvun alussa laamanni Birger Pehrsson vaimonsa Ingeborgin kanssa. Heille syntyi tytär, joka kasteessa sai nimekseen Birgitta ja josta kerran oli tuleva yksi Ruotsinmaan merkillisimpiä neitiä.

Hänen syntymistään ennusti jo ihme. Hänen äitinsä, Ingeborg rouva, oli nimittäin eräällä matkalla Ölannin edustalla, kun yht'äkkiä kohosi ankara myrsky, joka uhkasi vajottaa meren pohjaan sen laivan, jolla hän matkusti. Kaikki meni kuitenkin onnellisesti ohitse, ja kun Ingeborg rouva kiitti Jumalaa palavalla rukouksella pelastuksestaan, oli hän kuulevinansa äänen, joka sanoi: "Sinä olet pelastettu sen hyvän tähden, jota sinä kannat kohdussasi."

Joku aika senjälkeen syntyi Birgitta, vuonna 1304 tahi, niinkuin toiset sanovat, 1303. Samana yönä kuin hän syntyi, sanotaan seurakunnan papin nähneen neitsyen kirja kädessä, ja kuulleen äänen sanovan: "Nyt on Birger saanut tyttären, jonka puhe on kuuluva yli koko maailman."

Lapsuutensa aikana oli Birgitta myötäänsä tilaisuudessa näkemään vanhempiensa hurskautta, kuinka he paastosivat, ruoskivat ruumistansa ja kurittivat lihaansa, antoivat runsaita lahjoja hengellisiin laitoksiin, rakennuttivat kirkkoja ja luostareita, sillä tavalla saavuttaakseen autuutta, niinkuin sen ajan

hurskaat luulivat. Tämä kaikki vaikutti voimakkaasti Birgittaan ja hänen haaveksivaan mieleensä kuvautui usein pyhä neitsyt lapsineen.

Aikaisin kadotti Birgitta äitinsä ja silloin sai hän muuttaa tätinsä Katarina rouvan luo Aspanääsiin asumaan. Täällä kerrotaan nuoren Birgitan nähneen monta kertaa näkyjä ja hengen-ilmioita. Niinpä näki hän eräänä yönä alttarin sänkynsä edessä ja sen vierestä neitsyt Marian, loistava kruunu kädessä. "Tule, Birgitta!" sanoi pyhä neitsyt. Birgitta nousi ylös sängystään ja lähestyi häntä. "Tahtotko sinä tämän kruunun?" kysyi Maria. Birgitta kumarsi myönnyttäen, ja silloin asetti pyhä neitsyt kruunun hänen päähänsä ja autuaallinen tunne tärisytti hänen sieluansa. Sen ajan perästä tuli Birgitta vieläkin kiivaammaksi rukouksissaan ja nousi usein keskellä yötäkin rukoilemaan Vapahtajan kuvan eteen.

Eräänä yönä tapasi Katarina rouva hänet näistä innokkaista rukouksistaan. Täti, joka oli sangen hurskas vaimo, piti tätä Birgittan käytöstä mielettömänä lapsellisuutena ja tahtoi kurittaa häntä vitsalla. Mutta vitsa katkesi, ja Katarina rouva piti tätä sen merkinä, että sisarensa tytär oli jonkin korkeamman voiman johdettavana ja suosi häntä tästä hetkestä lähtien aina suuremmalla rakkaudella.

Usein voi tuo nuori Birgitta vaipua niin syviin ajatuksiin, että unhotti kokonaan työnsä, ommellessansa muiden naisten kanssa. Kerrotaanpa silloin tulleen esille erään vaimon ja ommelleen Birgittan edestä, paljon siistimpää ja parempaa kuin kukaan toisista naisista oli voinut.

Birgitta kuitenkin kasvoi kasvamistaan ja maine hänen hyvydestään ja hurskaasta mielensä laadusta levisi kauas. Niinpä oli herra Ulf Gudmarsson kuullut paljon puhuttavan tästä nuoresta tytöstä ja mielistyi häneen. Hän pyysi puolisoonsa häntä tytön isältä, laamanni Birgeriltä, joka myös antoi siihen myönnytyksensä. Mutta Birgitta ei ollut yhtä halukas astumaan vihkituoliin, vaan häntä piti kauan suostuttaa ennenkuin hän siihen taipui. — Häät pidettiin; sulhanen oli 18 vuoden ja morsian 13 vuoden vanha. Avioliitto tuli onnelliseksi ja heille syntyi 4 poikaa ja 4 tytärtä.

Birgitta rouvan kotona vietettiin ankarata elämätä. Hänen miehensä samoin kuin hän itsekkin oli hurskas ja jumalinen mielenlaadultaan. Heidän talossansa oli turvapaikka sairaille ja köyhille, Birgitta palveli itse näitä avun tarvitsevia, hän pesi heidän jalkansa joka torstai-ilta, seurataksensa siten Kristuksen esimerkkiä. Itse hän paastosi pitkät ajat ja perjantai-päivinä nautti ainoastaan vettä ja leipää. Toimenansa oli hänellä paraastaan lukeminen, hän luki pyhain miesten elämäkertoja ja raamattua, jonka hän rippi-isällensä, tuolla oppineella maisteri Mathiaksella, käännätti ruotsinkielelle.

Tällä hurskaalla elannolla vaikutti hän paljon mieheensä, jonka ynnä muun suuren seurueen kanssa hän teki pyhiinvaellus-matkan apostoli Jaakopin haudalle Compostellaan Hispaniassa. Palattuansa sieltä päätti sekä herra Ulf että Birgitta tästä lähin pyhittää elämänsä ainoastaan jumalallisille mietinnöille, ja laamanni Ulf meni Alvastran luostariin, missä hän kuoli.

Miehensä kuoltua rupesi Birgitta viettämään vieläkin ankarampaa elämää kuin ennen. Hän piti samoin kuin Pyhä Eerikki jouhiröijyn ihopaitanansa, makasi yönsä paljalla laudoilla, ainoastaan täkki alaisimena toinen peitteenä, paastosi ja antoi joka perjantai tiputtaa sulattua vaksia paljastetuille käsivarsillensa, siten muistuttaakseen itselleen Jesuksen tuskia. Tähän aikaan alkoi hän nähdä ilmestyksiä. Hän siirtyi henkien maailmaan, hän näki ja puhutteli Vapahtajata ja muita pyhiä miehiä sekä sai kuulla pyhiä asioita ja tulevaisuuden tapahtumia.

Näissä ilmestyksissä luuli hän saaneensa käskyn matkustaa Roomaan. Ennenkuin hän kuitenkaan lähti tälle matkalle, päätti hän rakennuttaa luostarin Vadstenan kaupunkiin, sillä Vapahtaja oli, näet, häntä siihen kehoittanut. Luostari kutsuttiin pyhän Vapahtajan eli Salvatorin luostariksi syystä, että Birgitta sanoi saaneensa itse Vapahtajalta säännöt sille. Tavallisesti kuitenkin kutsutaan tätä luostaria Birgittan luostariksi.

Matkallansa Roomaan otettiin Birgitta jokapaikassa suurimmalla kunnioituksella vastaan. Maine hänen pyhydestänsä oli, näet, kulkenut ennen häntä. Niiden ihmetöiden joukossa, joita Birgitta Roomassa teki, kerrotaan hänen kerran herättäneen kuolleista erään ylhäisen roomalaisen pojan, josta hyvästä työstä sai palkinnoksi yhden huoneen, missä hän sitte asui.

Ruotsista lähtiesssänsä oli hän neljänkymmenen-kuuden vuoden vanha. Isänmaahansa ei hän ollut enää koskaan palaava. Hän oli ja eli Roomassa, harjoittaen siellä kirkoissa ja luostareissa hengellisiä harrastuksia. Roomasta teki hän pyhiinvaellusmatkan Jerusalemiin. Ja nyt hän sai nähdä ne paikat, joista hän oli niin paljon lukenut ja halunnut aina lapsuudesta päästä kerran näkemään niitä.

Palausmatkalla Jerusalemissa sairastui Birgitta ja tultuansa pyhän Laurentiuksen luostariin Roomassa kuoli hän syksyllä 1373, 70 vuoden vanhana. Mahdoton tungos oli hänen ruumispaariensa ympärillä, sillä kaikki, niinhyvin köyhät kuin rikkaat, tahtoivat rukoilla hänen hautansa vieressä. Vasta kolmen päivän perästä voitiin valmistaa hautajaisia.

Hänen tyttärensä, Katarina, kuletti hänen tomunsa Ruotsiin. Ruumis saatettiin ensinnäkin maata

myöten Danzig'iin, ja siitä meritse Söderköpingiin. Tähän tullessa soitettiin kaikilla kelloilla, ja sanomaton ihmisjoukko oli tulvannut paikalle, josta se seurasi ruumista aina Linköpinkiin. Täällä yhtyi saattojoukkoon piispa Niilo ja kaikki papit täydellisessä juhlapuvussa, ja ruumis vietiin nyt tuomiokirkkoon, missä saarna pidettiin. Neljä päivää sen jälkeen tuli suruseura ruumiin kanssa Vadstenaan, josta Birgittan tomut laskettiin luostarin kirkkoon.

Birgittan tytär, Katarina, koetti saada aikaan äitinsä pyhäksi julistamista. Ja koska se pidettiin suurena kunniana maalle, jos joku sen miehistä eli vaimoista oli pyhäksi julistettu, niin ei ainoastaan Birgittan oma suku, vaan myöskin kuningas ja neuvosto työskenteli siihen suuntaan. Monien keskustelujen perästä päästiin vihdoinkin tarkoituksen perille. Lokakuun 7 päivä v. 1391 määrättiin siksi päiväksi, jolloin pyhimyksen-kruunaus oli tapahtuva. Juhlallisuus kesti kolme päivää. Se aikoi ensimmäisenä päivänä kellojen soittamisella kaikissa Rooman kirkoissa, jota sitte pitkitettiin seuraavinakin päivinä. Toisena päivänä oli suuri juhlakulku kardinaaleilla, piispoilla, papeilla ja muilla ylhäisillä miehillä, paavi jakoi synnin anteita, sanomattoman kallis juhlapuolinen pidettiin, jonne myös paavi pyhän Birgittan vieraana tuli. Seuraavana päivänä, joka oli sunnuntai, saarnasi paavi itse ja piti messun, jonka tehtyä hän otti esille suuren kullatun kirjan, mistä luki pyhimyksen nimen, sekä kirjoitti siihen kaikkien nähden *Sancta Birgitta*, suuteli sitä ja ilmoitti, että se oli pyhänä pidettävä koko kristikunnassa.

Lain edessä olemme kaikki yhdenvertaiset.

Prinssi Henrikillä, Englannin kuninkaan Henrik neljännen pojalla, oli palvelija, joka eräänä päivänä tuli vangituksi ja oikeuteen viedyksi jostakin rikoksesta, jonka hän oli tehnyt. Prinssi tämän kuultuansa kiiruhti oikeuteen ja vaati tuomarilta palvelijansa vapauttamista. Silloin nousi oikeuden esimies seisaalleen ja sanoi:

"Prinssi, minä kunnioitan teidän käskyänne, mutta lain edessä olemme me kaikki yhdenvertaiset. Teidän palvelijanne on tuomittu. Jos teidän armonne tahtoo pelastaa hänet vankeudesta, on teidän kääntyminen kuninkaan tykö, sillä hänellä on yksin armahtamisen valta."

Tästä uskaliaasta vastauksesta närkästyi prinssi, jopa unhotti tilansa siihen määrään, että puhkesi lausumaan herjaussanoja ja uhkauksia.

"Seis!" huusi tuomari. "Te olette sangen rohkea, ruhtinaani. Minä seison tässä lain tulkkina ja kuninkaan, teidän isänne, asemassa ja sijassa. Laille te olette velkapää kuuliaisuutta osottamaan. Minä esittelen sentähden, että te näyttäisitte parempaa esimerkkiä teidän tulevaisille alammiaisillenne lain kunnioituksesta. Ja nyt pitää teidän siitä solvauksesta, johon te olette tehneet itsenne vikapääksi, käydä vankeuteen ja pysyä siellä niinkauvan, kuin kuningas on asiassa tahtonsa ilmoittanut."

Prinssi tuli niin kukistetuksi tästä tuomarin tyynimielisyydestä, että hän jätti vapaehtoisesti miekkansa ja ilman nurinatta antoi itsensä viedä vankeuteen.

Kun tapaus tuli tunnetuksi, pelkäsivät hovimiehet tuomarin tulevan syytetyksi majesteetti-rikoksesta. Mutta kuningas kohotti kätensä taivasta kohti ja lausui kiitollisen sydämensä pohjasta nämä sanat:

"Hyvä Jumala, minä kiitän sinua! Sinä olet antanut maallemme tuomarin, jota ei voi väistää mikään uskollisuudesta oikeutta ja lakia kohtaan, sinä olet lahjoittanut minulle pojan, joka on alistanut tahtonsa oikeuden ja lain alle."

Prinssi toteuttikin sitte kuninkaana loistavalla tavalla isänsä hyvän ajatuksen.

Veljen rakkaus.

Kuningas Ludvik XI Franskanmaalla, joka oli julma tyranni, mestautti Nemours'in herttuan syystä, että tämä oli nostanut kapinan hänen väkivaltaista hallitustansa vastaan. Tämä ei kuitenkaan ollut kylliksi vielä tuolle jumalattomalle Ludvikille. Myöskin herttuaan lasten piti saada tuntea hänen kostoansa.

Pojat Henrik ja Frans suljettiin rautahäkkeihin, missä he eivät voineet ei istua, ei seista, vielä vähemmän maata, sillä häkit olivat tehdyt ratin muotoisiksi, alaspäin suipuiksi. Mutta tämäkään kosto ei vielä ollut tyrannia täysin tyydyttävä. Hän käski sentähden joka kymmenes päivä vetämään yhden hampaan poikien suusta. Kun parranajaja tuli koneineen, lankesi Henrik hänen eteensä polvilleen,

rukoillen nöyrästi häneltä armoa; ei kuitenkaan itselleen, vaan veljelleen:

"Äitini kuolisi surusta, jos saisi tietää pienelle Fransilleen jotain paha tehtävän."

Parranajaja sanoi täytyvänsä totella kuninkaan käskyä, muutoin hänellä olisi itsellään varma kuolema tarjona, ja paitsi sitä pitää hänen näyttää molemmat hampaat vanginvartijalle.

"Hyvä", sanoi Henrik, "reväiskää sitte ne molemmat hampaat minulta yksinäni; minun veljeni on heikko; hän voisi tulla kipeäksi."

Liikutettuna myöntyi mies esitykseen. Yksi hammas — vieläkin yksi — Henrik kesti, kunnes jonkun ajan kuluttua viimeinen hammas vedettiin pois. Silloin tuli tuo uskollinen veli sairaaksi ja kuihtui kuihtumistaan. Kun hän tunsu loppunsa lähestyvän, sanoi hän veljelleen:

"Rakas Fransi, nyt jätän minä sinut; äitiäni minä en suinkaan enää saa nähdä. Mutta sinä olet kohta pääsevä hänen luoksensa; saata hänelle tervehdys minulta ja sano hänelle, että minä kuollessani rakastin häntä vielä enemmän kuin kotona ollessamme."

Seuraavana päivänä kuoli hän.

Kun kuningas heti senjälkeen kuoli, pääsi Fransi kohta vapaaksi, mutta sai ikänsä kulkea kumarassa ja turmellulla ruumiilla. Veljeänsä piti hän aina rakkaassa muistossa.

Opi hillitsemään itseäsi!

Kuningas Kin-Tsong'illa oli kaunis hevonen, jolla hän ratsasti mieluummin kuin millään muulla hevosella. Mutta hevonen kuoli tallirengin erhetysten tähden. Kuningas vihastui tästä niin kovin, että hän kaappasi keihään käteensä ja aikoi sillä työntää renki-raukan läpi. Onneksi toki sattui olemaan tuo mainio Yan-Tse samassa tilaisuudessa. Hän sanoi kuninkaalle.

"Kuningas, jos sinä pistät läpi hänet, niin hänen täytyy kuolla ilman vakuutuksetta rikoksensa merkityksestä."

"Niinpä vakuuta häntä siitä sitte!" vastasi kuningas Kin-Tsong kiivaasti.

Silloin tarttui Yan-Tse keihäsen ja kääntyi rikoksentekijän puoleen näillä sanoilla:

"Onneton poika, katso, tämä on sinun rikoksesi! Kuuntele tarkasti! Ensiksi olet sinä syyppää hevosen kuolemaan, jonka kuningas on uskonut sinun hoitoosi. Sinun täytyy siis kuolla. Toiseksi olet sinä syyppää kuninkaan, minun herrani, kiivastukseen, niin että hän on itse tahtonut käydä käsiksi sinuun. Katso, se on uusi rikos, suurempi kuin edellinen. Lopussa saapi koko valtakunta ynnä ympärillä olevien maakuntien kanssa tietää, että kuningas, minun herrani, on tappanut ihmisen hevosen tähden, ja siten kadottaa hän hyvän nimensä. Katso, onneton poika, tämä on sinun suurin rikoksesi; niin paljon se muuta matkaan saattaa. Tunnustatko sinä tämän?"

"Anna hänen mennä!" huusi kuningas. "Hänen tähtensä en minä tahdo hyvää nimeäni turmella. Olkoon kaikki hänelle anteeksi annettu!"

Kristoffer Kolumbus.

Kristoffer Kolumbus pani jo pienenä poikana varman perustuksen niille tiedoille, jotka hänet sitte saattoivat uuden maailman-osan keksijäksi. Kun hän lapsuudessaan kuuli puhuttavan tuntemattomista maista, jotka olivat kaukana toisella puolen merta ja jonne ainoastaan oppinut merimies voi päästä, niin oli hänen koko halunsa ja harrastuksensa oppia kaikkea sitä, mitä kunnolliselta merimiehellä vaaditaan.

Erinomaisella ahkeruudella ja tahdon kovuudella pääsikin hän niin pitkälle, että neljäntoista vuodellansa oli hän sangen taitava, ei ainoastaan kielissä, mutta myöskin maantieteessä, suure-opissa, tähtitieteessä ja piirustuksessa. Hän voitti kohta kaikkien ymmärtäväisten kansain kunnioituksen, ja pääsi jonkun ajan kuluttua Hispanian kuninkaan suosioon, joka antoi laivoja ja miehistöä hänen käytettäväkseen, ja siten kykeni hän lähtemään löytömatkallensa.

Kolumbus löysi vihdoinkin viimein uuden maailman-osan. Tiedon tästä Eurooppaan tultua, ylistettiin hänen terävää järkeänsä, uskaliaisuuttaan ja tietojaan; häntä kutsuttiin suureksi keksijäksi, uuden

maailman löytäjäksi. Mutta Hispaniassa, niinkuin monessa muussakin maassa, löytyi myöskin niitä, jotka pitivät itseään yhtä viisaina ja sanoivat, ettei se ollut mikään konsti löytää Amerikkaa; sillä se on kyllin suuri ja leveä, että jokainen voipi sen nähdä ja löytää. Kolumbus oli kuitenkin se mies, joka taisi kukistaa ja nöyryyttää tuommoiset yksinkertaiset itseviisaat, ja hän saikin heti siihen hyvän tilaisuuden.

Eräissä juhlapidoissa, jotka kartinaali Mendoza oli laittanut Kolumbuksen kunniaksi, piti kartinaali pitkän ylistyspuheen mainiolla vieraalleen hänen löytönsä johdosta, jota hän kutsui suurimmaksi voitoksi, minkä ihmishenki oli saavuttanut. Läsnaolevat hoviherrat panivat tämän pahaksi, että ulkomaalaiselle osoitettiin niin suurta kunniaa ja päälliseksi vielä semmoiselle ihmiselle, joka ei edes ollut aatelissukua.

"Minusta näyttää", alkoi eräs kuninkaan kamariherroista, "että tien löytäminen niin kutsuttuun uuteen maailmaan ei ollut niinkään vaikea; meri oli jokapaikassa avoin ja ei yksikään hispanialainen merimies olisi voinut tieltä eksyä."

Viehättävällä hymyllä osoitti seura myöntymystensä tälle lauseelle, ja useat heistä huusivat:

"Niin todellakin, jokainen meistä olisi voinut sen tehdä!"

"Olkoon se kaukana minusta", sanoi Kolumbus, "että minä tahtoisin lukea kunniakseni jotakin siitä, mikä on tuleva armolliselle luojalle. Mutta maailmassa on kuitenkin semmoisia seikkoja, jotka usein näyttävät helpoilta toimittaa, sittekuin joku on sen toimittanut!"

Kolumbus pyysi yhden kananmunan ja kääntyi sitte kamariherran puoleen, lausuen näin:

"Saanko luvan pyytää teidän ylhäisyyttänne asettamaan tämän munan suipulle päälleen, niin että se ei kaadu?"

Kamariherra koetti puolta jos toistakin munasta saadakseen sitä seisomaan, vaan kaikki turhaan! Hänen vieruskumppalinsakin pyysi myöskin saada koettaa, mutta yhtä huonosti onnistui hänkin. Kaikki koettivat, vaan ei kukaan ollut mies tekemään sitä, mitä Kolumbus oli pyytänyt.

"Se on mahdotonta!" huusivat kaikki. "Te tahdotte semmoista, joka on aikaan saamatonta."

"Ja kuitenkin", sanoi Kolumbus, "ovat kohta nämät samat herrat valmiit sanomaan: 'sen olisimme me jokainen voineet tehdä.'"

Sitte otti hän munan käteensä, painoi sen päätä kevyesti pöytää vasten ja asetti siten rutistuneelle päälleen seisomaan.

"Jaa, sen osaamme me myös!" huusivat kaikki.

"Teillä on oikeus!" vastasi Kolumbus hymyillen; "se pieni eroitus vaan, että te sanotte kaikki, me olisimme osanneet tehdä, mutta minä *olen sen tehnyt*. Munan laita on sama kuin uuden maailman löydönkin!"

Korkeat herrat, jotka olivat näin pahoin sotkeutuneet sanoissaan, tulivat aivan äänettömiksi ja välttivät vasta Kolumbuksen halveksimista.

Mitä mies voipi.

Kun uskonpuhdistaja Ulrik Zwinglin uskonkappaleet olivat levinneet aina laajemmalle Sveitsissä, nousi suuri riita porvariain kesken Solothurnin kaupungissa. Jotkut ottivat omakseen puhdistetun opin, toiset taas pysyivät vanhassa uskossaan. Haukuttiin toisiaan ensinnäkin sanoilla, sitte käytiin käsikähyyn ja vihdoinkin kasvoi katkeruus siihen määrään, että puoluelaiset tarttuivat aseihin.

Puhdistetun opin puolue muutti asumaan joen pienempään kaupungin osaan, repivät sillan hajalleen ja tekivät vallituksia joen rannalle. Vanhan uskon lahkolaiset taas jäivät suurempaan kaupungin osaan ja ottivat asehuoneesta aseita, ampuakseen vastapuolueen kokoushuoneen kumoon ja surmatakseen ihmiset.

Juuri kun he olivat tätä hävitystyötänsä toimeen panemaisillaan, astuu kaupungin-vanhin Nikolaus Wenge esiin ja asettautuu kanoonan suun eteen huutaen:

"Jos te tahdotte vuodattaa kansalaistenne verta, niin ampukaa ensiksi minut!"

Näillä tuon yleisesti rakastetun miehen sanoilla oli vaikutuksensa: palavat sytyttimet sammutettiin ja

eripuraisuudet haihtuivat ilman veren vuodatuksetta, puolueet sopivat keskenänsä.

Tämäkin tapaus näyttää mitä mies voipi, jos hän voimakkaasti ja oikealla ajalla astuu sovinnon välittäjäksi.

Näkymätön hyväntekeväisyys.

Luteruksen lukuhuoneeseen tuli eräänä päivänä köyhä mies almua anomaan. Koska hänellä itsellään ei ollut rahaa penniäkään, ja tahtoi kaikenmokomin auttaa tuota köyhää miestä, otti hän nuorimman lapsensa kummilahja-rahast ja antoi ne miehelle. Luteruksen vaimo, joidenkuiden päivain perästä huomattuaan säästökassan kevenneen, soimasi miestään hänen mielettömästä jalomielisyydestään, mutta Luterus vastasi hänelle:

"Älä puhu siitä, rakas vaimoni, Jumala on rikas ja Hän auttaa kyllä meitä kun tarpeesen tulemme."

Joku viikko myöhemmin tuli köyhä ylioppilas, joka lukuinsa lopetettua tahtoi päästä pois Wittenberg'istä, Luteruksen luo pyytämään matkarahan apua. Vaan Luterus oli taas rahapulassa. Silloin huomasi hän kauniin kultapikarin, jonka hän joku aika takaperin oli saanut lahjaksi vaaliruhtinaalta, hän tempasi sen käteensä ja tarjosi sitä ylioppilaalle. Vaan kun tämä, hämmästyneenä tuosta suuresta lahjasta, ei tahtonut ottaa sitä vastaan ja Luteruksen vaimosta ei näyttänyt tämä miehensä päätös olevan mieleen, sanoi Luterus:

"Minä en tarvitse ensinkään kultapikaria! Katso tuossa, vie se kultasepälle! Minkä hän siitä antaa, on sinun!"

Luukas Kranach ja keisari Kaarle V.

Luukas Kranach oli Saksanmaan suurimpia maalareita kuudennentoista vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla. Mutta hän ei ollut ainoastaan suuri maalari, vaan myöskin terävä-järkinen ja jalosydäminen mies. Hänen lapsuudestaan ei paljon tunneta, vaan tiedetään kumminkin, että hän jo aikaiseen osoitti suurta ahkeruutta ja omisti hyvät tiedot ei ainoastaan taiteessaan vaan myöskin monessa muussa asiassa.

Luukas Kranach oli yhdeksäntoista vuotinen, kun Saksin vaaliruhtinas Johan Fredrik tuli hänet tuntemaan ja otti hänen mukaansa ulkomaan matkalle. Palattuansa isänmaahansa kutsui vaaliruhtinas hänet hoviinsa Wittenberg'issä ja määräsi hänet sen kaupungin pormestariksi. Heti pääsi Luukas Kranach rakastettuun omaisuuksiensa ja hyväsydämyytensä tähden ruhtinaan erinomaiseen suosioon ja kohta oli hän hänen uskollisin ystävänsä.

Kun vaaliruhtinas Mühlbergin tappelussa oli joutunut keisari Kaarle V:n vangiksi, johtui keisarille Luukas Kranach mieleen ja hän kutsutti maalarin luokseen leiriin. Hän tarttui vapisevan ukon käteen ystävällisesti ja vei hänet tuolille istumaan: "Tervetullut, vanhus!" sanoi keisari Kaarle. "Sinun ruhtinaasi lahjoitti minulle Spejerin valtiopäivillä oivallisesti maalatun taulun, joka kuuluu olevan sinun käsialaasi. Sentähden kuultuani nyt, että olit vielä tässä kaupungissa, halusin minä nähdä sinua ja olen nyt iloinen siitä kun tulit luokseni."

Luukas Kranach kumarsi ja kiitti keisaria hänen armollisesta huomiostaan ja muistamisestaan.

Keisari pitkitti:

"Minulla on huoneessani Mecheln'issä pieni taulu, joka myös on sinun maalaamasi. Se on minun itseni kuva. Se taulu miellyttää minua kaikkia enemmän kuin mitkään muut taulut. Sanoppa, kuinka vanha olin silloin kuin maalasit tämän kuvani."

"Teidän majesteettinne", vastasi Luukas Kranach, "oli silloin kahdeksan vuoden vanha. Minä muistan sen kuin eilisen päivän. Minä en voinut saada teidän majesteettianne istumaan hiljaa, ennenkuin hovimestari panetti koko joukon aseita seinälle riippumaan. Sill'aikaa kuin teidän majesteettinne katseli näitä erilaisia aseita, onnistui minun saada piirustaa teidän majesteettinne kuva."

Keisari hymyili kuullessansa kertomusta ja kehoitti maalaria ystävällisesti pyytämään itselleen jotakin armonosoitusta. Vanha Luukas Kranach lankesi silloin polvilleen monarkin eteen ja rukoili kynnensilmän ruhtinaallisen ystävänsä vapauttamista.

"Suurivaltaisain, armollisin herra ja keisari", sanoi Luukas Kranach, "koska teidän majesteettinne on Jumalan suomasta saanut voiton ja ottanut minun korkean ystäväni, vaaliruhtinas Johan Fredrikin, vangiksi, niin rukoilen minä luottamuksella teidän majesteettinne syntyperäiseen lempeyteen, armoa hänelle."

Keisari oli pulassa; hän tunsi itsensä liikutetuksi tuon hurskaan alammaisen rukouksesta. Hän sanoi:

"Nouse ylös, vanhus! Sinä saat nähdä, että minä tulen osoittamaan armoa herrallesi ja että minulla ei suinkaan ole mitään pahaa sydämmessä häntä vastaan."

Tämän sanottuaan pyysi hän Luukas Kranach'ia hoviinsa ja tarjosi hänelle olopaikan siellä loppujäksensä, mutta Kranach ei tyytynyt siihen, pyysi ainoastaan lupaa saadaksesen seurata onnetonta herraansa vankihuoneeseen.

"Hän on", sanoi vanhus, "turvannut minua ja ollut minun ystäväni niinkauan kuin hän oli saksalainen ruhtinas. Nyt tahdon minä lohduttaa häntä ja ottaa osaa hänen kohtaloonsa, koska hän on onneton enkä minä voi hankkia hänelle vapautta takaisin."

Senjälkeen laski keisari hänet menemään ja lähetti hänelle hopeamaljan täynnä unkarilaisia tukaatteja. Mestari Kranach ei kuitenkaan ottanut niistä enempää kuin mitä kahdella sormella voi nostaa.

Tämä mainio maalari jätti pormestari-ammattinsa ja antautui kokonaan toveruutta pitämään vangitulle ruhtinaalleen, jonka surullisia päiviä hän koetti lievittää.

Katkerimpia koetushetkiä molemmille ystäville oli se hetki, jolloin tuotiin sanoma vaaliruhtinaan kuoleman tuomiosta. Tuomion julistajat astuivat sisään juuri kuin korkea vanki oli sakkia pelaamassa Luukas Kranachin kanssa. Miehuudella ja rauhallisesti kuunteli hän julistuksen sisältöä ja pitkitti sitte levollisesti peliänsä.

Mestaus ei kuitenkaan koskaan tapahtunut, vaikka vasta viiden vuoden perästä vankihuoneen ovi avattiin hänelle. Lokakuussa 1552 matkusti hän ystävänsä Luukas Kranach'in kanssa kansan riemuitessa Weimariin tuon kovia kokeneen ruhtinaan uuteen kotiin.

Aamiainen Rudolfstad'issa.

Puolivälissä kuudettatoista vuosisataa eli Tyyringin maakunnassa Rudolfstadtin kaupungissa leskikreivinna Katarina Swartzburgista. Hänen kerrotaan olleen urhoollisen ja uskaliaan naisen, joka hankki keisari Kaarle V:ltäkin semmoisen vakuutuskirjeen, ettei hänen alammaisensa hispanialaisen armeijan maan läpikulkiessa tarvitsisi kärsiä mitään pahaa. Tätä vastaan lupasi hän hankkia kaikenlaista ruoka-ainetta heille kohtuullista maksua vastaan.

Hispanialainen päällikkö, Alban herttua, tuo julma ja ankara mies, lähestyi sotajoukkoineen Rudolfstadtin kaupunkia. Hänen seurassaan oli myös Braunsweigin herttua poikineen, ja nämä ylhäiset herrat tarjoutuivat vieraiksi Swartzburg'in leskikreivinnan luo. Vastaanottamista ei hän luonnollisesti voinut kieltää, käski siis heidän olemaan tervetulleita. Heille oli tarjottava, mitä talossa löytyi. Mutta samalla kertaa muistutti hän myös hispanialaista kenraalia vakuutuskirjeestään ja teroitti hänen mieleensä, että se oli tarkasti noudatettava joka kohdassa.

Korkeat vieraat otettiin ystävällisesti vastaan ja ravittiin paraan jälkeen linnassa. Mutta tuskin oltiin pöytään istuttu, kun viestintuoja kutsuu emäntää ulos vierassalista. Hän kertoi, että hispanialaiset sotamiehet olivat menetelleet itsevaltaisesti muutamissa kylissä ja ryöstäneet talonpoikain karjat. Katarina vihastui sanomattomasti tästä vakuutuskirjeensä rikkomisesta. Hän käski kansansa kaikessa hiljaisuudessa laittautua aseihin ja sulkea vakavasti linnan portit. Itse meni hän saliin, missä ruhtinaat istuivat vielä pöydissä. Täällä valitti hän tapahtuneesta vääryydestä. Hänelle vaan naurettiin ja sanottiin semmoisen olevan sota-aikana tavallista, eikä voitavan sotamiestä estää jokaisesta pienestä vallattomuudesta maan läpi marssiessa.

"Sepähän kuitenkin nähdään", tiuskasi Katarina. "Minun köyhäin alammaisteni pitää saada omansa, eli totta Jumal'avita", lisäsi hän uhkaavalla äänellä, "ruhtinan-veren täytyy vuotaa härän-verestä!"

Nämä voimakkaat sanat lausuttuaan lähti hän huoneesta, mikä muutamain minuuttien perästä oli täynnä aseellista kansaa, joka miekka kädessä, tosin kaikella kunnioituksella, asettautui ruhtinasten tuolien taakse.

Tuon aseellisen joukon sisään astuessa, vaaleni Alban herttua. Eroitettuna omasta sotaväestään ja

aseellisen joukon piirittämänä ei hänellä ollut muuta keinoa jälellä kuin sovittaa tuo julmistunut linnan rouva millä ehdoilla hyvänsä. Braunschweigin herttua tointui kuitenkin ensimmäiseksi ja rupesi kovalla äänellä nauramaan. Hän keksi viisaan keinon sovittaakseen asian leikilliseksi ja piti kauniin ylistyspuheen kreivinnalle hänen huolestansa alammaisistaan ja siitä urhoollisuudesta, jota hän tässä oli osoittanut. Hän lepytteli rouvaa ja otti asiakseen pakoittaa Alban herttuan tekemään mitä oikeus ja kohtuus vaati. Hänen onnistuikin saada hänet antamaan armeijallensa käskyn, että ryöstetty karja oli hetimiten takaisin saatettava. Niin pian kuin Swarzburgin kreivinna sai tietää, että käsky oli pantu todelliseen käytäntöön, kiitti hän vieraitaan nöyryimmästi, ja kaikki erosivat hyvässä sovussa.

Vihamiehellensä anteeksi-anto on herttaisin voitto.

Uskonpuhdistus sai jo aikaseen puoltajia Franskanmaallakin. Täällä kutsuttiin heitä hugenoteiksi. Kun Kaarle IX nousi Franskanmaan hallitus-istuimelle, niin hänen äitinsä, Katarina Mediciläinen, koetti saada kaikin mokomin perin juurin hävitetyksi nämä eriuskoiais-alammaisat. Päästäkseen tarkoituksensa perille ei hän pitänyt mitään keinoa halpana. Verisauna oli saatava toimeen uskottomien hävitykseksi. Tämän hirveän tuuman toimeenpano-hetkeksi määrättiin yö 23 ja 24 päivän välillä Elokuusta 1572.

Kellon äänellä Louvren tornista Pariisissa annettiin merkki, koska työhön oli ryhtyminen. Ylt'ympäri juoksi hugenottien veri virtana. Vainoojat eivät säästäneet ketään. Kuninkaan hoviinkin syöksi murhajokko. Turhaan rukoili nuori Conde'n prinssi armoa kahdeksankymmenen vuotiselle rakkaalle opettajalleen Brion'ille; turhaan kohotti hän pienet kätensä estääkseen surmaavaa terästä sattumasta. Julmuus kesti useampia viikkoja. Vanhat loukkaukset kostettiin veren vuodatuksella, kateuden ja vihan raivo pääsi täydelliseen valtaan.

On kuitenkin ensimmäisestä näistä kauhistuksen öistä säilynyt eräästä tapauksesta kaunis kertomus jalomielisyydestä.

Bezin nimisellä aatelismiehellä oli naapurina hugenotti, nimeltä Regnier. He olivat jo kauvan eläneet keskenänsä vihamiehinä, ja Bezin oli usein uhannut tappaa naapurinsa. Nyt varsinkin pelkäsi Regnier vihamiehensä käyttävän kostolleen tätä soveliaista tilaisuutta.

Mainittuna kauhun yönä särettiinkin hänen huoneensa ovi. Sisään astuu Bezin kahden aseistetun palvelijan kanssa, joilla oli paljastetut miekat kädessä, ja käskee äkäisellä äänellä vapisevan Regnierin seuraamaan itseään. Ulkona odotti neljä satulalla varustettua hevoista. Regnierin piti nousta yhden hevosen selkään, ja vietiin sanaakaan sanomatta eräälle maahoville. Kun molemmat vihamiehet täällä jäivät kahdenkesken, sanoi Bezin:

"Nyt olet sinä tallessa! Minä olisin voinut käyttää tilaisuutta kostaakseni sinulle, mutta urhoolliset miehet jakavat vaaran; sentähden olen minä pelastanut sinut. Jos sinä tahdot, olen minä valmis vast'edes taistelemaan riidassamme, niinkuin se sopii ja on kohtuullista aatelismiehille."

Nämä sanat lausuttuaan hyppäsi hän hevosesensa selkään ja ratsasti tiehensä.

Sankari.

Monessa suhteessa voipi verrata mainioita miehiä taivaan tähtiin.

Jotkut loistavat kuin näköä huikaisevat meteorit; eräät taas täyttävät mailman kuten pyrstötähdet ihmettelemisellä, jopa kauhistuksellakin, heti taas kadotakseen jättämättä muuta jälkeensä kuin — pimeyden ja yön. Toiset sitä vastaan ovat niinkuin aurinko ikuisessa, majesteettillisessä loistossaan, joka tunkee säteillään paksujen pilvien läpi ja vielä maanpinnalle hyvästi jättäessään punaisella iltaruskollaan lupaa meille kaunista aamua tulevana päivänä.

Tämmöisenä suloisena ja ylentävänä ilmauksena astuu eteemme *Mikaeli Ruyther*, joka syntyi vuonna 1607 Maaliskuun 27 päivänä Bliessingen kaupungissa, ja jonka miehen kunniaksi Die neue Kirche'ssä Amsterdamissa on nostettu marmorinen muistopatsas.

Ruyther oli merkillinen yhtä paljon suopeatensa kuin luonnonomaisen lujutensakin tähden. Kerran purjehtiessaan Länsi-intiaan vähäisellä kauppalaivalla, huomasi hän kaukaa erään hispanialaisen laivan, jota hän koetti paeta. Mutta vihollinen täytti vaan päälle ja tahtoi ampua hänen laivansa upoksiin.

Silloin rupesi Ruyther niin ankaraan ja voimakkaasen vastarintaan, että kohta alkoikin vesi tulvata suureen laivaan, siihen ammutuista reijistä ja rupesi jo vajoamaan. Ruyther lähetti nyt veneen hukkuvan laivan luo, ja se pelastikin kapteenin ja suuren osan väestöstä.

Kun kapteeni tuotiin Ruytherin luo, kysyi hän:

"Olisitteko tekin osoittanut laupeutta minun väestölleni, jos teille olisi onnistunut ampua minun laivani upoksiin?"

Hispanialainen vastasi:

"Minun aikeeni oli hukuttaa teidät jokaisen."

Tästä vastauksesta vihastui Ruyther niin tuliseksi, että hän käski paikalla viskata kaikki hispanialaiset mereen. Kun tuo röyhkeä vihollinen näki katkeran totuuden tässä käskyssä, heittäyi hän ynnä kumppaliensa keralla, polvilleen ja rukoili armoa. Ruyther antoi heille anteeksi, vaikka hän olikin vihainen.

Merimatkoillaan tuli Ruyther usein Berberiaan pohjois-Afrikassa. Siellä olikin tavallisesti hänellä hyvä tilaisuus edullisesti myödä hänelle uskotut tavarat. Kerran oli hänellä mukansa kastanjan kasveista englantilaista vaatetta, joka erinomaisesti mielistytti Salen kaupungin turkkilaista päällikköä. Koska tämä kuitenkin olisi tahtonut maksaa siitä ainoastaan vähäisen hinnan, vastasi Ruyther hänelle:

"No, minä pidän itse sen."

"Ei, kyllä minä tahdon sen", pitkitti toinen, "mutta minä en maksa siitä penniäkään enempää."

"Minulla ei ole oikeutta", vastasi Ruyther, "myödä ala-arvoisesti sitä omaisuutta, joka minulle on kerran uskottu."

Molemmat tulistuvat yhä enemmän ja enemmän puheessaan. Vihdoin sanoi Ruyther:

"Antakaa minun olla rauhassa; minä en saa myödä sitä niin alhaisesta hinnasta, mutta lahjoittamaan olen minä kyllä oikeutettu sen sinulle."

Turkkilainen nauroi pilkallisesti ja sanoi:

"Mitähän tämä merkitsee? Sinulla ei ole valtaa myödä vaatetta helposta hinnasta, vaan kyllä lahjoittaa se ilmaiseksi?"

Ruyther vastasi levollisesti:

"Jos minä myön tämän alahinnasta, niin turmelen minä sillä kaupan; vaan välttääkseni suurempaa vaaraa, on minulla oikeus valita pienempi ja lahjoittaa vaate ilmaiseksi."

Silloin vihastui turkkilainen äärettömästi ja puhkesi uhkauksiin.

"Etkö sinä tiedä", sanoi hän, "että minulla on valta ottaa sinulta pois koko sinun laivasi ja sen lasti?"

"Sen minä tiedän", vastasi Ruyther, "mutta sittepähän tulee koko maailmakin näkemään, kuinka paljon sinuun voi luottaa ja uskoa. Jos minä olen jääpä sinun vangiksesi, niin määrää heti lunastusrahani, ja minä pidän huolta siitä, että se tulee maksetuksi."

Turkkilainen uhkasi kahta kauheammin. Ruyther ei kuitenkaan pelästynyt, vaan kiljasi rohkealla äänellä:

"Todentotta, jos minä olisin laivoillani, niin lopettaisit sinä nuo uhkauksesi!"

Turkkilainen puri hammasta raivossaan ja polki jalkaa; vihdoin kiiruhti hän toiseen huoneeseen ja vaikeroi siellä:

"Eikö se ole ihme, että kristitty on tuollainen ihminen!"

Ruyther kertoi sill'aikaa tapauksen vihastuneen päällikön veljelle ja muille ylhäisille miehille ja valitti sitä kun hän ei tietänyt, oliko hän nyt vanki vai vapaa. Hetken kuluttua tuli turkkilainen takaisin. Hän oli nyt vähän leppeämpi.

"Saanko minä vaatteen siitä hinnasta, jonka minä olen tarjonnut eli en?" kysyi hän vienolla äänellä.

"Tarjoomastasi hinnasta minä en saa antaa sitä", vastasi Ruyther levollisesti; "mutta niinkuin olen

sanonut, lahjoittaa minä kyllä voin sen sinulle."

"Allahin nimessä!" huudahti turkkilainen, "harvoin on nähty tällaista lujuuutta, tällaista uskollisuutta! Meistä pitää tulla ystävykset. Sinunlaistasi minä en vielä ole nähnyt, vaikka vanhuus on jo tukkani vaalistanut."

Ja seuralaisilleen sanoi hän:

"Katsokaa, kuinka uskollinen tämä kristitty mies on niitä kohtaan, jotka ovat hänen lähettäneet. Osoittakaa myös te kaikki minulle samallaista uskollisuutta!"

Senjälkeen astui hän Ruytherin eteen, paljasti rintansa ja samoin hollantilaisen, laski kätensä Ruytherin rinnalle ja tämän käden omalleen ja vakuutti häntä valalla suojeluksestaan ja ystävydestään. Hän käski myös kohtelevaan Ruytheria ja hänen väkeänsä kaikella kohteliaisuudella mitä suinkin ajatella voi.

Tämän kautta kohosi Ruytherin arvo kaupungin asukasten silmissä aina korkeammalle, niin että he sitte ostivat kaikki tarvittavansa europalaiset tavarat ainoastaan häneltä ja odottivat hänen tuloansa vaikka muitakin laivoja oli satamassa. Ruyther uskalsi nyt ilman vaaratta matkustaa sisemmällekin maahan ja käytti usein tätä tilaisuutta ostaakseen vapaaksi kristittyjä orjia, johon tarkoitukseen hän sai rahoja Alankomaasta, sillä siihen aikaan oli monta merimiestä kaikista Euroopan valtakunnista merirosvojen orjuudessa nääntymässä Afrikan pohjoisrannoilla.

Muutamia vuosia vastakerrotun tapauksen jälkeen joutui Ruytherin laiva Afrikan rannalla haaksirikkoon. Hän löysi likeisyydestä laivahylyn ja tahtoi nyt antaa miestensä, jotka olivat osaavat laivarakennuksessa, koetella korjata sitä. Sill'aikaa auttoivat maanasukkaat tavarain pelastamisessa hukkuvasta laivasta, niin että Ruyther sai vuorostaan kiitollisuudella huudahtaa:

"Semmoista uskollisuutta ja taipuvaisuutta en minä ole vielä koskaan kristityssä maassa tavannut!"

Ruytherin kunnia ja maine kasvoi suuremmaksi ja suuremmaksi. Hallituksensa nimitti hänet vihdoin amiraaliksi ja hän ymmärsi myös siinä toimestaan kohottaa isänmaansa kunniaa. Edistymisensä ei saattanut häntä kuitenkaan röyhkeäksi. Päinvastoin oli hän sangen hurskas mies. Kun kerran erään suuren voiton perästä huusivat hänelle: "Eläköön Plymouthin tappelun voittaja!" vastasi hän kainostellen:

"Ei maamme tarvitse minua kiittää tästä kauniista voitosta! Me taistelimme suurta ylivoimaa vastaan. Mutta Jumala oli kanssamme! Hänelle yksin kunnia! Jolle kaikkivaltias Jumala antaa rohkeutta, hän myös voittaa."

Franskanmaan kuningas Henrik IV.

Kun Henrik IV valloitti Pariisin, niin sattui useita hänen katkerimmista vihamiehistään joutumaan hänen käsiinsä, mutta hän ei kostonut kellekään. Hän ainoastaan karkoitutti heidät pois pääkaupungista. Hänen neuvonantajansa huomauttivat häntä, että hänen uskolliset alammaisensa olivat vihaiset tästä, mutta hän vastasi näille:

"Jumala antaa meille anteeksi, vaikka emme ole sitä ansainneet; miksikä ei minun pitäisi anteeksi antaa kaikesta sydämmestäni minun vihollisilleni?"

Kuninkaalla oli ollut onni saada Sully'n ministerikseen, sillä hän oli saanut hänestä etevän valtiomiehen ja todellisen ystävän, jonka neuvoa kysymättä hän ei ryhtynyt mitään toimittamaan. Ruhtinas vihastui kun Sully moitti häntä, mutta tästä huolimatta tuli ystävyys molempien miesten välillä vaan lujemmaksi. Hovimiehet koettivat useita kertoja kukistaa tätä rehellistä miestä, vaan turhaan. Kerran tahtoi Sully puolustaita kuninkaan edessä joistakuista syytöksistä, joita oli tehty häntä vastaan. Tätä kuitenkaan ei kuningas sallinut. Päinvastoin lausui hän silmäillen joitakuuta hovimiehiä, jotka uteliaina jonkun matkan päässä tarkastelivat riitaa Sullyn ja kuninkaan välillä:

"Vaikene, ystäväni! Nuo kateelliset ihmiset tuossa voisivat luulla, että minulla todellakin on sinulle jotakin anteeksi annettavaa."

Joku aika senjälkeen väitteli Sully kuninkaan tahtoa vastaan semmoisella päättäväisyydellä, että tämä suuttui, nousi ylös ja sanoi poismennessään:

"Tämä kiusallinen ihminen ei koskaan tee muuta kuin myötäänsä väittelee minua vastaan ja kumoaa kaikki mitä minä teen. Mutta minä tiedän hankkia itselleni kunnioitusta; minä en päinperin katso häntä

neljääntoista päivään!"

Seuraavana aamuna noin seitsemän aikaan kuulee Sully jonkun koputtavan ovelle.

"Kuka se on?" huutaa hän.

"Kuningas!" oli vastaus.

Henrik astui sisälle, syleili ystäväänsä ja sanoi:

"Anna kaikki olla unhotuksissa! Jos sinä et koskaan enää sanoisi minua vastaan, niin voisin minä luulla, ettet sinä enää rakastakaan minua!"

Eräältä Henrikin urhoollisimmalta kenraalilta, jolla oli paljon velkoja, myöttivät velkamiehet kaiken irtonaisen omaisuuden. Hän valitti tästä kuninkaalle ja pyysi hänen laatimaan käskyn, että hän saisi omaisuutensa takaisin.

"Ei", sanoi kuningas, "meidän pitää maksaman velkamme; minä maksan aina omani."

Tämän sanottuaan vei hän kenraalin erilleen ja antoi hänelle kalliin kiven, jonka hän sai pantata siksi kuin velat olivat maksetut.

Henrik IV koetti ennen kaikkea saada vaurautta maahansa. Hän auttoi kauppaa ja maanviljelystä, teetti uusia teitä ja alensi tullimaksut. Omalla elämällään antoi hän esikuvan yksinkertaisuudesta ja säästäväisyydestä. Hän kielsi käyttämästä kulta- ja hopeakirjauksia vaatteissa. Köyhä maakansa, joka oli perin köyhtynyt hugenotti-sodan kautta, sai osan verostaan anteeksi ja franskalainen talonpoika muistaa vielä tänäkin päivänä kuningas Henrik IV:n lausuneen seuraavat sanat:

"Minä toivoisin, että jokaisella talonpojalla minun valtakunnassani olisi kana pyhäpäivänä padassaan."

Todistuksena Henrik kuninkaan kansan rakkaudesta kerrotaan seuraavaa:

Kerran ollessaan kävelemässä tapasi yhden talonpojan, jonka kanssa hän rupesi puhelemaan, ja sai tietää, että talonpoika oli matkalla saadakseen nähdä kuningasta jota hän ei tuntenut.

"Huomaa", sanoi kuningas, "ja ota vaari siitä kuka pitää hatun päässä, kun muut ottavat sen pois; sillä hän on kuningas."

He tulivat kaupunkiin; kaikki antoivat heille nöyrästi tietä, kumartelivat ja ottivat pois hatut päästään. Ainoastaan kuningas ja talonpoika pitivät ne. Silloin sanoi talonpoika.

"Jaa, joko olette te kuningas, tahi minä sitte; sillä ainoastaan me molemmat olemme hattu päässä."

Kuningas hymyili ja pyysi talonpojan tulemaan kanssansa linnaan.

Kun Henrik Toukokuun 14 päivänä 1610 ajoi Parisin katua avonaisissa vaunuissa ja vaunujen piti muutamassa tungoskohdassa seisattua, käytti eräs konna tätä tilaisuutta hyväkseen, hyppäsi vaunuun ja pisti kahdesti kuningasta väkipuukolla rintaan.

"Oi Jumala, minä olen haavoitettu!" sanoi Henrik pannen kätensä ristiin ja heitti henkensä.

Kansa murehti paljon tätä mainiota ruhtinastaan ja pitää vielä nytkin häntä kiitollisessa muistossaan.

Jalomielinen sotapäällikkö.

Ernesti Mansfeldilainen oli mainioimpia sotapäälliköitä kolmikymmen-vuotisessa sodassa ja oli urotöillänsä hankkinut itselleen kuolemattoman nimen. Mutta ei ainoastaan urhoollisuutensa, vaan myöskin jalomielisyytensä tähden ansaitsee hän muistamista.

Niinpä oli hän kerran huomannut sihteerinsä olevan uskottoman ja pitävän kirjevaihtoa erään itävaltalaisen kenraalin kanssa. Sen sijaan kuin olisi pitänyt rangaista sihteerinä sillä ankaruudella, jonka hänen rikoksensa ansaitsi, eroitti hän ainoastaan hänet virastaan, antoi hänelle jonkun summan rahoja tähdellisimpiin tarpeihinsa ynnä kirjeen itävaltalaiselle kenraalille, jossa hän luetteli sihteerinsä kaikki hyvät puolet.

Joku aika tämän tapauksen jälkeen huomasi hän, että viholliset olivat lahjoneet hänen apteekarinsa häntä myrkyttämään. Hän kutsutti apteekarin luokseen ja lahjoitti hänelle melkoisen rahasumman, ettei hän köyhyden tähden täst'edes tarvitsisi antautua rikoksellisiin hankkeihin.

Kristityn kosto.

Unkarilainen kaupunki Osen ympärillä olevine maakuntineen kuului turkkilaisen ylivallan alle vuodesta 1530 vuoteen 1686. Hamsa Bey hallitsi siellä jonkun aikaa rajattomalla vallalla ja raivokkaalla julmuudella. Häntä vastaan taistelivat unkarilaiset aatelismiehet *Pietari Tzapary ja Adam Batthiany* urhoudella ja kestäväisyydellä ja saattoivatkin vihollisensa suureen vahinkoon. Julmistuneena tästä, tahtoi Hamsa Bey kavalalla petoksella ainakin yhden näistä jaloista miehistä saada käsiinsä. Hänelle onnistuikin urhoollisen vastustuksen perästä saada pahasti haavoitetun Tzaparyn vangikseen.

Julma Hamsa Bey antoi huolellisesti parantaa Tzaparyn haavat, joiden parattua hän valjastutti hänet muiden vankien kanssa auran eteen, jota vetämään heitä pakoitettiin ruoskan lyönnillä. Jonkun ajan kuluttua onnistui Tzaparyn uskollinen asekkumpali saamaan vangiksi erään etevimmistä turkkilaisista päälliköistä. Aljettiin silloin keskustella Tzaparyn ja tämän vaihtamista, joka myöskin onnistui. Hän tuli takaisin, mutta hyvin sairaana, pitkäpartaisena ja elon voima sammuvaisena silmissään. Vähitellen tuli hän kumminkin entiselleen. Niin pian kuin hän oli saanut voimansa takaisin, kohosi hänessä sotainto uudelleen ja hän halusi yhä enemmän ja enemmän päästä koetukseen vihollisen kanssa ja voittaa heidät. Tilaisuus tulikin heti kohta, sillä onni näytti kääntäneen selkänsä turkkilaisille. Vuonna 1686 ryntäsi Oseniin itävaltalaiset, bayerilaiset ja brandenburgilaiset sotajoukot ja valloittivat suurella mieshäviöllä. Edellä kaikkia oli Tzapary osoittanut uljautta ja urhoollisuutta.

Vankien joukossa oli myöskin itse Hamsa Bey. Lothringin herttua, joka johti sotajoukkoa Osenin valloituksessa, piti kemut voiton saatua ja esitteli maljan urhokkaalle Tzaparylle. Samalla kertaa lahjoitti hän hänelle Hamsa Beyn ja antoi hänelle täydellisen vapauden menetellä hänen kanssaan niinkuin parhaakseen näki. Sittekin juhlapuolinen oli loppunut, kiiruhti Tzapary ja Batthiany vankeushuoneeseen. Tzapary astui sisään ja sanoi:

"Tunnetko sinä minua? Minä tulen kostamaan."

"Kosta vaan", sanoi turkkilainen; "minä en pelkää sinua ja kiroonpa sinua vielä kuolematuskissanikin."

"Niinpä saat", sanoi Tzapary, "kokea kristityn kosta, jonka pyhä uskonoppi käskee palkitsemaan pahan hyvällä. Minä lahjoitan sinulle elämän ja vapauden ilman lunastus-rahatta, ilman mitäkään ehdoita."

Hamsa Beylle soi kuitenkin tämä vapauskello liian myöhään. Hän oli jo ennättänyt ottaa myrkkyä, jota hän aina piti saapuvilla. Hämmästyneenä ja murrettuna Tzaparyn jalomielisyydestä heittäytyi hän tämän jalkojen juureen ja anoi anteeksi kaikkea pahuuttaan häntä kohtaan.

Muutamia tunteja sen jälkeen kuoli Hamsa Bey. Tzapary seiso i ensimmäistä suremassa hänen ruumiinsa vieressä.

Kuningas Kustaa II Adolf.

Kuningas Kustaa Adolf Ruotsissa oli kieltämättä aikakautensa suurimpia miehiä, muisteltakoon sitte joko hänen omaisuutensa kuninkaana tahi hänen etevyytensä ihmisenä. Hän oli lahjoitettu erinomaisilla sielunomaisuuksilla ja voi usein pikemmin kuin moni vanhempi ja enemmän kokenut mies tunkeutua asioiden ja olosuhteiden perille. Hänellä oli myöskin taito selvästi ja valmistamatta lausua ulos ajatuksensa sekä erinomainen muisti. Sotaherrana muisti ja tuns i hän ei ainoastaan korkeammat upseerit vaan myös monen sotamiehenkin.

Hän osoitti niinhyvin sanoissa kuin töissäkin totista ja elävätä Jumalan pelkoa ja luki usein raamattua. "Minä koettelen", lausui hän tavallisesti, "Jumalan sanaa miettimällä vahvistaa itseäni pahaa viettelystä vastustamaan. Ihminen sillä sijalla kuin minä olen ei ole kellenkään vastuunalainen muille kuin Jumalalle, mutta tämä itsenäisyys juuri saattaa moniin kiusauksiin, joita vastaan me emme koskaan voi olla kyllin valveilla."

Hänen elämänsä oli kuvaus hänen Jumalan pelvostansa. Viekkautta hän ei ymmärtänyt; luulevaisuus oli hänestä kaukana. "Minä voin maata jokaisen alammaisen polvella", sanoi hän usein.

Yksi asia, joka kuitenkin välistä saattoi hänet osoittamaan muitakin puolia kuin näitä hänen omaisuuksiaan, oli hänen pikainen luontonsa ja se malttamattomuus, joka siitä oli seurauksena. Kuitenkaan hän ei väärästä ylpeydestä ollut virhettään tunnustamatta, ja niin pian kuin hänen pikaisuutensa oli ohitsemennyt, sovitti hän kaiken, mitä pikaisuudessaan oli jotakuta vastaan rikkonut.

Niinpä sattui kerran sotaväen katselemuksessa, että hän joutui sanasotaan erään överstin kanssa ja

unhotti tilansa siihen määrään, että antoi hänelle korvapuustin. Översti otti hetipaikalla eron virastaan ja lähti ratsastaen matkustamaan Tanskan maalle. Hän tuskin kuitenkaan oli tullut Ruotsin rajan yli, kun kuulee takanansa hevosen kavioiden rakseen ja näkee entisen herransa tulevan ratsastaen täyttä laukkaa, seurassansa ainoastaan yksi upseeri. Niinpian kuin Kustaa Adolf sai nähdä överstin, hyppäsi hän hevoseensa selästä ja huusi hänelle:

"Seisottakaa, översti! Te olette loukattu, minä tiedän sen, ja sentähden tulen minä niinkuin ritarillinen mies tarjoamaan teille hyvitystä siitä. Me olemme ulkopuolella Ruotsin rajaa. Täällä olemme me yhtäläiset. Meillä on miekat ja pistoolit kummallakin; valitkaa kumpi ase hyvänsä, ja asia tulee ratkaistuksi."

Översti tunsu itsensä liikutetuksi tästä kuninkaan avosydämmisestä tunnustuksesta. Hän laskeutui hevoseensa selästä ja heittäytyi kuninkaan jalkoihin.

"Jumala varjelkoon", sanoi hän, "vetämästä miekkaani niin urhoollista, niin kelvollista ja armollista herraa vastaan. Antakaa anteeksi, että päätin matkustaa niin silmänräpäyksessä, sallikaa minun palata takaisin ja palvella suurta kuningastani elämässä ja kuolemassa."

Kustaa Adolf tuli liikutetuksi, hän nosti ylös kokeneen soturin ja syleili häntä, jonka jälkeen molemmat palasivat ruotsalaiseen leiriin.

Kustaa Adolf osoitti usein persoonallista urhoollisuuttaan niin loistavasti, että hänen ystävänsä nuhtelivat häntä sanoen hänen olevan parempi sotamies kuin sotapäällikkö. Mutta kuningas vastasi silloin, että sotapäälliköllä ei ollut oikeus vaatia suurempaa urhoollisuutta sotamiehiltään kuin itse osoitti. Arkamaisuus oli hänestä kokonaan vierasta. Kun häntä varoitettiin antautumasta vaaran kitaan vastasi hän tapansa mukaan leikkillisesti: "Ei ole vielä kukaan kuningas kaatunut kanuunan kuulasta", eli myöskin: "Mikä kuolema on kauniimpi kuninkaalle kuin kuolla kansansa ja oikean asian edestä?"

Kerran syöksehi hän eräessä ottelussa tulisimman kahakan keskelle. Viholliset piirittivät hänet kokonaan, eikä hänelle näyttänyt olevan mahdollista välttää joko vangiksi tuloa eli kuolemaa, niin ankarasti kuin hän taistelikin. Silloin keräsi eräs urhea upseeri joitakuita yhtä urhokkaita kumppaneitansa ja he pelastivat onnellisesti kuninkaan vihollisen käsistä. Sama upseeri oli sittemmin itse vaarassa ja vähällä joutua vangiksi. Kustaa Adolf, huomattuaan tämän, syöksyi silloin heti kahakkaan ja onnistui pelastamaan pelastajansa, jolle hän ilomielin huusi: "Nyt olemme kuitit, kumppani!"

Oli 6 päivä marraskuuta 1632, kun tuo Ruotsin sotaväelle niin ratkaiseva tappelu Lützenin kentällä tapahtui. Kustaa Adolf oli taistellensa uskonpuhdistuksen pyhän asian edestä voittajana läpikulkenut koko Saksanmaan ja oli matkalla Saksan keisarin pääkaupunkiin, kun Saksin vaaliruhtinas kutsui hänet tänne avukseen keisarillista sotajoukkoa vastaan, joka hävittäen oli karannut hänen valtakuntaansa. Aamu oli kylmä ja sumu peitti vielä sotakentän, kun taistelu alkoi. Taisteltiin suurella urhoollisuudella molemmin puolin. Vihdoin tunkeutui esille ruotsalaisten oikea siipi Kustaa Adolfin johdannolla ja ahdisti kiivaasti vihollista. He alkoivat jo väistyä, silloinkun kuningas sai tietää vasemman siiven horjuvan. Hän kiiti sinne silmänräpäyksessä; ainoastaan jotkut harvat voivat seurata häntä, silloin sattui häneen kuula ja hän vaipui, kuolemahaavan saaneena, hevoseensa seljältä, joka juoksi ruotsalaisten rivien halki ilman ratsastajatta, josta heti arvattiin, mikä vahinko oli tapahtunut.

Harvat kuninkaat ovat saaneet nauttia suurempaa kunnioitusta kuolemansa jälkeen kuin Kustaa Adolf. Yksin hänen vihollisensäkin tunnustivat mielellään hänen suuret avunsa, hänen urhoollisuutensa ja Jumalanpelkonsa, ja itse paavi sanoi hänestä: "Hän on maailman suurin kuningas."

Sitä paikkaa, jossa kuningas kaatui, osoittaa eräs kivi, nimeltä "Schwedenstein", ja kaksi vuosisataa myöhemmin nostettiin tässä samassa paikassa muistomerkki Kustaa Adolfin kunniaksi.

Ruotsalaisen runotaiteen isä.

Tällä kunnianimellä merkitään tavallisesti Ruotsin kaunokirjallisuus-historiassa sitä miestä, joka avasi uuden tien ruotsalaiselle kielelle ja runotieteelle: *Yrjö Stjernhjelm*.

Tämä merkillinen mies syntyi 1598 Vika'n pitäjässä Taalain maakunnassa, missä hänen isänsä oli vuorimiehenä. Aikaiseen jo osottautui pojassa suuret luonnonlahjat ja todisteena hänen kekseliäisyydestään ja elävästä mielikuvituksestaan kerrotaan hänestä seuraava kertomus:

Hän kulki eräänä kylmänä ja tähtikirkkaana talvi-iltana isänsä kanssa Runnjärven jäätä. Isä kysyi häneltä silloin, miten hän luuli tähtien syntyneen. Vikkelä poika vastasi tähän heti:

"Taivas on aina valon loisteessa ja Jumala kävelee tuolla ylhäällä taivaan salissa edes takaisin, mutta kun hän on jotenkin väkevä mies, niin pistelee hän välistä reikiä kepillänsä lattiaan. Valo loistaa niistä ja me kutsumme niitä tähdiksi."

Tämä hänen vastauksensa mahtoi olla syynä siihen, että hän sai aateloitessa nimekseen Stjernhjelm (tähtikypäri).

Pojassa aikaiseen huomattavat luonnonlahjat vaikuttivat isässä sen, että hän antoi poikansa lukea. Käytyänsä Vesteroosin koulun läpi, sai hän tilaisuuden täydellisentää hankittuja tietojansa matkustuksilla useimmissa Euroopan valtakunnissa.

Kotimaahansa palattua, nimitettiin hän lehtoriksi vastaperustetussa Vesteroosin lukiossa eli kymnaasissa. Hän ei kuitenkaan saanut kauvan olla tällä tiellä. Semmoista miestä kuin Stjernhjelm, joka osoitti neroa ja oppia, luultiin siihen aikaan melkein yliluonnolliseksi ajatus- ja käytäntövoimassa. Näin suurilahjaiset henkilöt saavat pitää hyvänänsä, kun heidän hallituksensa käyttää heitä monenmonituisiin vaihteleviin ja erityisiin toimiin. Stjernhjelm olikin sentähden määrätty useihin erilaisiin virkatoimiin, kunnes lopulla nimitettiin sotaneuvokseksi ja johtajaksi antiqviteetti- eli ministerikollegiumissa, jota tointa hän hoiti aina kuolemaansa asti vuoteen 1672. Hän oli silloin seitsemänkymmenen neljän vuoden vanha.

Harvoin löytyy semmoisia, joilla olisi niin monipuolisia lahjoja melkein kaikissa ihmisellisissä tietopiireissä kuin Stjernhjelmillä oli. Hänen viidessä, kuudessakymmenessä erilaisessa teoksessaan, joista kuitenkin ainoastaan vähäinen osa on painettu, on teoksia, jotka kuuluvat — paitsi runotaidetta — kielitieteen, filosofiaan, lakitieteen, historian tutkimukseen, matematiikkaan ja luonnontieteen.

Stjernhjelmien mietteet viimeisessä teoksessa herättivät suurta huomiota Ruotsinmaalla, missä luonnontieteen tutkimus ei ollut erittäin kauvas vielä ennättänyt. Hän joutui pahaan pulaankin luonnontieteellisten mietteittensä tähden. Hän oli nimittäin tuonut matkoiltaan kotiinsa suurennuslasin ja tulilasin, ja teki sitte niillä kaikenlaisia koetuksia, jota vähätietoiset ja taikauskaiset ihmiset luulivat noituuden harjoitukseksi, ja hänen täytyi julkisesti puolustaa itseään näitä syytöksiä vastaan.

Kielitutkinnollaan ja runollisuudellaan on kuitenkin Stjernhjelm enemmän hyödyttänyt isänmaataan ja sentähden ansainnut itselleen nimen "ruotsalaisen runotieteen isä."

Monien sotien ja siitä syntyneen kanssakäymisen kautta vieraiden kansojen kanssa oli koko joukko ulkomaalaisia sanoja ja lausetapoja pujahtanut Ruotsin kieleen. Se oli siis sekoitettu kolmella, neljällä erikielellä, eikä kuultu enemmän ylhäisen kuin alhaisenkaan suusta puhdasta ruotsia. Tämä harmitti Stjernhjelmia. Hän rakasti liika suuresti äitinsä kieltä nähdäkseen sitä tällä tavalla tahrattuna. Innolla ryhtyi hän siis toimeen puhdistukseen ja jalostuttamiseen ruotsin kieltä. Hän tahtoi näyttää että ruotsin kielellä voitiin lausua kaiken sen, minkä tällä kummallisella, melkein naurettavalla, sekoitetulla lainatavaralla lausuttiin. Etenkin runoilijana vaikutti Stjernhjelm tähän suuntaan. Ollen lahjakas mies ja itse samalla tavalla käyttäen runonhenkeä kuin vanhat ruomalaiset ja kreikkalaiset, ymmärsi hän sekä taivuttaa ruotsinkieltä arvollisesti ilmoittamaan suuria ja korkeita mietteitä että myöskin antaa sille kauniin muodon. Paraana todistuksena tästä on hänen etevin runoteoksensa, oppirunonsa Herkuleesta.

Stjernhjelm oli pitkä ja uhkea mies. Koko hänen olentonsa osoitti iloa, arvoa ja rehellisyyttä. Hänen luonteensa oli sekoitus syvästä totuudesta ja koirankurisesta leikillisyydestä. Tämä onnellinen eri luonnonomaisuuksien yhdistys tekikin hänet mahdolliseksi vastaanottamaan helposti elämän sattuvia tuskia, ja hänen kerrotaankin tanssilla ja laululla huvittaneen tovereitansa kerran kun he haaksirikkoisina joutuivat eräälle autiolla rannalle, ja kuinka hän sitte käänsi heidän riemustuneen mielensä luottamukseen Luojan hyvyteen.

Tuskia tarjosikin elämä hänelle runsaassa määrässä ja niiden joukossa ei suinkaan köyhyys ollut vähin. Hän olikin huono talouden pitäjä. Koko sielunsa oli kiintynyt korkeampiin esineihin, anteliaana ja toivorikkaana piti hän rahojen käyttämisen ja niistä huolta pitämisen ikäänkuin inhoittavana. Mitä rahoja hänellä itsellään oli, saivat ne maata hänen kirjoituspöydällään, palvelijansa saatava, joka niistä otti mielinmäärin jokapäiväisiin tarpeisiin. Mitään tiliä ei tullut koskaan kysymykseen.

Stjernhjelmien kaksi suurinta himoa olivat viisauden ja kunnian pyyntö, vaan hän ei koskaan sallinut näiden vallita siinä määrässä, että ne olisivat häirinneet hänen suhdettansa muihin ihmisiin. Päinvastoin oli hän hyvin viehättävä kanssakäymisessään muiden kanssa. Onpa häneltä seuraavat kauniit muistolauseet jällellä hänen yhdyselämästään ihmisten kanssa: "Halveksi mailman ja onnen vääryyksiä! Älä katso ylön ketään! Halveksi ylevämielisesti muiden ylenkatsetta! Kunnioita itseäsi kohtuullisesti!"

Stjernhjelm sai pitää sekä ruumiinsa että sielunsa voimat vähentymättöminä aina kuolemaansa asti. Kun hän makasi kuolinvuoteellaan, odotti hän loppuansa rohkeasti. Hän lausui joku aika ennen

kuolematansa ystävälleen ja runoilija-veljelleen Kolumbukselle: "Kaikista paras, mitä täällä mailmassa voipi omistaa, on iloinen mieli. Mitä minä voin kehoittaa ja neuvoa, on se, ettei sekoitautua mailman ja maallisten asioiden kanssa enemmän kuin mielen riemu sallii."

Kun sama Kolumbus kysyi häneltä, minkä hän tahtoisivat hautakirjoitukseksi, vastasi hän: "Kirjoita: Vixit, dum vixit, laetus. — Niinkauan kuin hän eli, eli iloisesti."

Pieni Susi-Jaakko.

Vuoden 1709 talvi oli, niinkuin tunnettu, mahdottoman ankara. Viini jäättyi kellarissa, vesi kaivoissa, metsäeläimet kuolivat teille nälästä ja pakkasesta ja arjimpia lintuja voitiin pyytää paljain käsin. Eräänä päivänä mainittuna talvena lähti muutama viininviljelijä Champagnen maakunnassa Franskanmaalla vaimonsa kanssa puun hakkuusen metsään. Heidän yksitoista-vuotias poikansa Jaakko jäi yksin kotiin pienen sisarensa kanssa, jota hän tuuvitti kätkyessä. Yht'äkkiä syöksee susi ovesta sisään ja suoraapäätä kätkyen luo, missä lapsi makasi. Poika huomattuaan tämän hirveän pedon, meni miehuullisesti sitä vastaan ja sysäsi kaikin voimin nyrkkiin puristetun kouransa suden avonaiseen kitaan. Turhaan vetäytyi raivoisa eläin takaisin, saadaksensa hengittää, pieni Jaakko seurasi vaan perästä, eikä irroitannut kättänsä sen kurkusta. Vihdoin ahdisti hän eläimen huoneen nurkkaan, missä se kaatui kuoliaana lattialle.

Outo tappelu ja se epämukainen asema, johon poika hetkeksi joutui tässä, väsyttivät hänen voimansa ja hän kaatui tunnotonna vihollisensa viereen.

Vanhempain kotiin palattua, ei ollut heidän hämmästyksensä vähäinen, mutta se pian muuttui iloksi ja riemuksi, kun he havaitsivat urhoollisen poikansa olevan ainoastaan tainnuksissa. Niin pian kun poika oli selvinnyt siitä, oli hänen ensimmäinen kysymyksensä: "elääkö pieni sisareni?" jonka jälkeen hän kertoi koko tapauksen vanhemmilleen.

Pieni Jaakko tuli kaikkien lemmitukseksi koko paikkakunnassa; kaikkialla puhuttiin hänen urhoollisuudestaan ja siitä hetkestä kutsuivat kaikki häntä pieneksi "Susi-Jaakoksi".

Ritari ja vanha kerjäläinen.

Keisari Cantchi Kiinassa joutui kerran ratsastaessaan metsästysmatkallaan eksyksiin. Silloin tapasi hän vanhan, köyhän miehen, joka näytti olevan suuresti suruissaan. Keisari ratsasti hänen eteensä ilmoittaumatta ken hän oli ja kysyi syytä hänen suruunsa.

"Ah, herra", vastasi ukko, "jos minä kertoisinkin teille kaiken sen, niin te ette voisi kuitenkaan auttaa minua."

"Ken tiesi?" vastasi keisari. "Ehkä minä voin olla sinulle suuremmaksi hyödyksi kuin luuletkaan. Kerro minulle vaivasi!"

Riemastuneena näistä lohdutuksen sanoista, alkoi vanha mies luottamuksella kertoa seuraavata:

"No, jalo herra, koska te nyt tahdotte tietää sen, niin sanon minä teille, että eräs keisarin virkamies on syypää kokonaan minun kärsimykseni. Muutamana päivänä pisti hänen päähänsä ottaa minulta pois minun tilani ilman maksutta, ja sen sillä syyllä, että tilani oli liian likellä keisarin huvilinnaa. Sen kautta saattoi hän käteeni kerjäläissauvan. Kuitenkaan ei hän vielä tyytynyt tähän; hän oli myös niin tunnoton, että otti poikani ja pakoitti hänen rupeemaan orjaksi. Tämän kautta ryösti hän vanhuuden turvani. Tämä, rakas herra, on syynä suruuni."

Keisari kuunteli tarkkuudella ja sanoi aikovansa auttaa häntä. Hän sanoi:

"Niin nurjastiko on menetelty sinun kanssasi! — Mutta odota, minä autan sinua ja pakoitan keisarillisen virkamiehen antamaan takaisin sinulle sekä tiluksesi että poikasi."

"Pakoittaa häntä siihen?" lausui ukko. "Ah, herra, älkää koettako; hän on keisarillinen virkamies, te kiihoitate sillä ainoastaan hänen vihaansa, saatatte itsellenne harmia, ja minun kanssani menettelee hän yhä julmemmin."

"Älä ole huolissasi minusta", vastasi keisari, "kyllä minä olen niin mahtava, etten pelkää keisarillista virkamiestä, ja ole huoleti, että asiasi päättyy onnellisesti, niin, onnellisemmasti kuin voit

aavistaakaan."

Vanhus ei luullut pitävänsä vastustella vieraan hyviä aikeita. Häntä ainoastaan arvelutti se, että hän vanha, heikko ukko ei joutuisi jalkaisin keisarin luo yhtä sukkelasti kuin hän joka ratsasti.

"No, no, ystävänä, käydä et tarvitse", sanoi keisari. "Minä olen nuori; nouse sinä hevoseni selkään, minä kävelen."

Kun vanhus ei tahtonut suostua tähän, sanoi keisari:

"Mutta minä en salli sinun kävellä. Jos et suostu ehdotukseeni, niin pitää sinun ratsastaa yhdessä minun kanssani. Tule ja nouse tänne, vanhus!"

Ukko istautui hevosen selkään ja niin tulivat molemmat heti keisarillisen virkamiehen talon luo.

Keisari kutsutti hänet luokseen. Virkamies kauhistui nähdessään herransa vihastuneena seisovan edessään. Keisari piti nuhdesaarnan hänelle; hän osoitti sitä laittomuutta, jonka hän oli tehnyt rehelliselle miehelle, ja soimasi häntä kovasydämmisyydestä. Ukko sai takaisin poikansa ja omaisuutensa sekä tuli poikineen asetetuksi keisarilliseksi voudiksi.

Hillitse vihasi!

Burgundin prinssi Ludvik, sittemmin Franskanmaan kuningas Ludvik kuudestoista, oli nuoruudessaan hyvin rajua ja pikainen. Hänen opettajansa, Fenelon, koetti kaikin voimin poistaa tätä vikaa nuoresta ruhtinaasta, mutta kaikki hänen esittämisiensä ja kehoituksensa olivat ilman vaikutusta. Silloin käytti Fenelon toista keinoa.

Kun prinssi muutamana päivänä oli lyönyt kamaripalvelijaansa syyttömästi, tuli Fenelon huoneeseen ja huomasi vieläkin oppilaansa vapisevan vihasta. Vähääkään soimaamatta häntä tästä, lausui Fenelon:

"Ruhtinaani, niin ankaran mielenliikutuksen perästä, on teille hyödyllinen vähän huvitella itseänne. Menkää kaunis-tapettiseen kapinettiin; siellä työskentelee taitava nikkari. Siellä olette myös saava huviketta."

Ludvik meni kapinettiin. Nikkari ei ollut alussa millänsäkään, mutta kun prinssi rupesi käsittelemään hänen kapineitaan ja pyysi käskeväällä äänellä selitystä milloin yhdestä milloin toisesta, puhkesi nikkari seuraaviin sanoihin:

"Teidän kuninkaallinen korkeutenne, antakaa minun ja minun kapineitteni olla rauhassa! Antakaa niiden olla siinä, missä ne ovat!"

Näin jyrkkiin sanoihin ei ollut prinssi tottunut. Hän ei vastannut mitään, vaan teki yhä enemmän häiriötä kapineissa. Nyt lausui nikkari yhä jyrkemmällä äänellä:

"Teidän kuninkaallinen korkeutenne, älkää häiritkö minua työssäni! Antakaa joko kapineiden olla paikallaan tahi lähtekää ulos huoneesta!"

Nämät ankarat sanat sytyttivät prinssin vihaa. Hän kysyi nikkarilta, tiesikö hän ken hän oli, ja lisäsi uhaten, että nikkarin törkeä käytös tulisi hänelle paljon maksamaan.

Nyt muuttui nikkarin muoto yhä tuimemmaksi. Hän piti pitkän ripityksen prinssille ja lopetti sitte näillä sanoilla:

"Teidän kuninkaallinen korkeutenne, minä kehoitan teitä menemään tiehenne, muutoin minä en vastaa mistään, sillä kun vihani kiehuu, en minä katso eteeni vähääkään. Minä annan mennä sen äärimmäiseen, käyköön sitte kuinka hynänsä."

Tätä sanoissaan heitti hän prinssiin niin vihaisen silmäyksen ja nosti oikeata kättään, että prinssi näki parhaaksi kiirehtiä pois huoneesta ja riensi opettajalleen valittamaan.

Fenelon vastasi tähän tynesti surkutellen sitä, että niin taitava mies antoi semmoisen vallan vihalleen.

"Kuitenkin on teillä", lisäsi hän, "suurempi syy antaa hänelle virheensä anteeksi kuin kellekään muulle, sillä te itse ette myöskään voi hillitä vihaanne."

Nämä sanat eivät kuitenkaan olleet mahtavat vaikuttamaan ruhtinaassa ajattelevaisuutta; hän

vastusti opettajaansa ja kiivastui lopulla siihen määrään, että hän rupesi loukkaavasti soimaamaan häntä. Fenelon lähti huoneesta virkkaamatta sanaakaan. Seuraavana päivänä esitti hän prinssille, kuinka huonosti hän oli käyttäytynyt edellisenä päivänä. Hän huomautti, ettei hänen korkea sukuperänsä voinut tuottaa hänelle anteeksi-antoa; päinvastoin piti hänen paljon innokkaammin kuin muiden harrastaa itsensä hillitsemistä, sillä vihaan viettynä ruhtinas voi tehdä paljon enemmän pahaa kuin muut ihmiset. Ei myöskään hänen pitänyt pitää suuria ajatuksia siitä, että hän oli ruhtinas, sillä se ei ollut hänen ansionsa. Jos prinssi mahdollisesti ajatteli, että se oli onni olla tottelemattoman ruhtinaanpojan opettajana niin hän pettyi siinä. Ainoastaan rakkaudesta hänen isäänsä kohtaan oli hän, Fenelon, ottanut tämän vaikean toimen kasvattaakseen poikaa, vaan nyt aikoi hän luopua tästä opetustoimesta.

Semmoinen puhe oli prinssille aivan odottamaton. Nyt huomasi hän vääryyden käytöksessään, ja Fenelonin sanat olivat tehneet vaikutuksensa. Hän pyysi opettajaltaan anteeksi. Muistaen nikkaria tiesi hän tulevaisuudessakin paremmin ottaa vaarin käytöksestään ihmisiä kohtaan. Niin usein kuin ruhtinaan veri rupesi kiehumään, näyttäytyi aina nikkarin kuva hänen sielussaan; hän ymmärsi kuinka inhottavaksi viha tekee ihmiset ja koetti siitä ajasta lähtien välttää mieltänsä. Sillä tavalla poisti hän vihansa ja katui katkerasti, jos hän joskus sattui unhottamaan itsensä.

Kuningas Kaarle XII.

Kolmekymmen-vuotisen sodan perästä tuli Ruotsin valtakunta mahtavimmaksi valtakunnaksi Pohjoismailla. Tämän arvon perustaja oli Kustaa II Aadolfi, ynnä sitä yhä lisäsivät Kaarle X ja Kaarle XI onnellisilla sotaretkillään ja viisailla laitoksillaan maan eduksi. Tämän perinnön sai Kaarle XII käytettäväkseen.

Mutta ei mikään ole enemmän vaihtelevainen elämässä kuin onni. Välistä se hymyilee ihmiselle, välistä kääntää selkänsä hänelle. Sitä sai Kaarle XII runsaassa määrässä kokea.

Hän oli ainoastaan viidentoista vuoden vanha isänsä kuollessa. Nuorena ja ymmärtämättömänä, ajatteli hän vähän niitä huolia, joita kuninkaan velvollisuus tuo myötänsä, vaan antautui kokonaan nuoren mielensä hehkuvalla innolla huvituksiin ja kisoihin. Silloin luulivat Ruotsin naapurit sopivan tilaisuuden tulleen kukistaakseen Ruotsin vallan. Ruotsissahan oli ainoastaan nuorukainen kuninkaana, joka senlisäksi lakkaamatta tahtoi itseään huvitella. Vanhat neuvosherrat olivat levottomat niiden vaarojen tähden, jotka näyttivät uhkaavan isänmaata. Mutta nuorena kuninkaassa asui sankaruus, jota ei oltu aavistettukaan.

"Minua ihmetyttää", lausui hän, "että minun naapurini tahtoivat sotaa. Mutta olkoon niin. Jumala kyllä auttaa meitä. Tahdon ensin päättää asian yhden kanssa; sitte saamme kyllä keskustella toisten kanssa."

Ja niin aikoi sota, onni oli Kaarlen puolella ja hän näytti toteen työssä sen urhoollisuuden ja oikeudentunnon, jotka pääasiallisesti tekevät hänen luonteensa omituisuuden.

Jo lapsuudessa huomattiin esimerkkiä hänen luonteensa lujudesta. Kerran oli hoitajattarensa asettanut hänet tuolille istumaan ja ottanut häneltä lupauksen, että hän istuisi siinä hiljaa siksikun hän tulisi takaisin. Sillä välin tuli kuningatar sisään viedäkseen prinssin saarnaa kuulemaan. Mutta hän ei tahtonut lähteä, vaan jäi istumaan paikalleen. Kun kuningatar, tästä hämmästyneenä, kysyi häneltä syytä hänen tottelemattomuuteensa, kertoi hän tehdyn lupauksensa ja aikomuksensa myöskin pitää se.

Moitteelle oli nuori Kaarle hyvin arka. Niinpä oli hän tottunut sopimattomaan tapaan opetustunnillaan leikittämään edessä olevan kynttilän kanssa. Opettajansa, Nordenhjelm, oli muistuttanut häntä tästä ja kerran verrannut hänet hyönteiseen, jota ruotsiksi kutsutaan "käringsjäl" (akansielu) ja joka yhäti kiekkuu palavan kynttilän ympärillä. Eräänä iltana esitti Nordenhjelm intialaisten sielunvaellus-oppia. Prinssi tapansa mukaan leikitteli taaskin kynttilän kanssa, mutta kuunteli kuitenkin tarkasti esitystä. Vihdoin kysyi hän.

"Minua ihmetyttää juuri, minkähän olennon muodossa minun sieluni sijansa saisi tämän opin mukaan?"

Nordenhjelm vastasi heti:

"Arvattavasti 'akansielun' muodossa."

Prinssi pani silmänräpäyksessä kynttilän pois, eikä näyttänyt enää koskevan vanhoja tapojansa kynttilän kanssa leikkimisen suhteen.

Kaarle XII:sta sotaretkellä Puolaan oli myöskin nuori Kaarle Kustaa Oxenstjerna mukana. Vaikka hän oli tuon suuren valtiokansleri Aksel Oxenstjernan jälkeläinen, piti hänen kuitenkin alottaa retkensä raakana sotamiehenä. Keskustellessaan kuninkaan kanssa tuli kreivi Kaarle Piper, joka oli kuninkaan suosituinen ja valtakunnan etevimpiä miehiä, puhumaan Oxenstjernasta ja lausui silloin muun muassa:

"Minä olen pahoillani tuon nuoren kreivi Oxenstjernan tähden. Teidän majesteettinne olisi heti voinut tehdä hänet lipunkantajaksi."

Kuningas vastasi:

"Jos nuori aatelismies pääsee suorastaan upseeriksi, niin ei hän tiedä kuinka hänen on menetteleminen sotamiesten kanssa. Mutta kun hän itse on maistanut niitä kärsimyksiä, joita halvalla sotamiehellä on, niin tietää hän myös käyttäa oikeutta sotamiehiä kohtaan. Paitsi sitä pahoittaisi se monta, jotka ovat vanhemmat palveluksessaan, jos hän tulisi ennen aikojaan vedetyksi muiden edelle."

"Kreivi Oxenstjernan ylentämisestä ei olisi kukaan tyytymätön", vastasi kreivi Piper, "sillä hänen sukujuurensa on vanhimmista ja etevimmistä aatelisperheistä ja paitsi sitä on hänellä etuisuus olla sukua teidän majesteettilenne."

"Vanha eli nuori aateli", virkkoi Kaarle XII, "se ei vaikuta mitään asiassa. Meillä on useita rykmentin upseeria, jotka eivät ole aatelissukua alunkaan ja ovat kuitenkin kunnan miehiä! Kun vaan on kunniallinen ja rehellinen ihminen, niin on aivan yhden tekevä oliko aatelismies eli ei."

Stralsundin kaupungin piirityksessä tapahtui, että eräs vanha översti väsyneenä vahdista oli ruvennut hetkiseksi lepäämään penkille. Silloin tuli hänelle käsky käydä palvelukseensa. Vanhus nousi ylös, mutta lausui samalla tyytymättömyytensä virkansa vaivoihin. Kuningas seisoi aivan lähellä ja kuuli jokaisen sanan, jotka vanha översti lausui. Hän meni hänen eteensä ja sanoi:

"Te olette väsyksissä, översti, mutta minä olen levännyt. Pankaa maata minun kauhtanalleni ja nauttikaa hetkinen lepoa. Minä sillä aikaa toimitan virkanne ja herätän sitte, jos tarvitaan."

Ukko ei tahtonut suostua tähän; mutta Kaarle kääri hänet kauhtanaansa ja houkutteli ukon makaamaan.

Tämmöisillä itsekiellon esimerkeillä sekä urhoollisuudella ja vaaran halveksimisella ynnä muilla suurilla omaisuuksillaan ymmärsi Kaarle XII voittaa niinhyyvin sotamiehen kuin koko Ruotsin kansan rakkauden ja ihmetyksen. Kuitenkin meni hän välistä hyvine omaisuuksineen liian kauas ja tämä oli hänelle onnettomuudeksi.

Se olisi ollut Ruotsin valtakunnan onneksi, jos hän olisi totellut niitä neuvoja, joita hänelle annettiin ja kun häntä kehoitettiin tekemään rauhaa sittekun hän oli voittanut ne vihollisensa, jotka luottaen hänen nuoruuteensa ja ymmärtämättömyyteensä tahtoivat käyttää tilaisuutta vehkeittensä hyväksi, mutta hänen kammonsä kaikkeen pahaan ja ehkä myöskin liikanainen luottamus saatuihin voittoihinsa viettelivät hänet uusiin sotiin, jotka päättyivät tuolla onnettomalla tappiolla Pultavassa. Siellä laskeutui Kaarle XII:n onnen aurinko. Hän tuumaeli Norjan valloituksella palkita Ruotsille kaiken sen, mitä se oli hävittänyt, vaan kuolema tuli väliin ja hän lopetti sankarielämänsä Fredrikshallin luona.

Hurskautensa ja yksinkertaisuutensa kautta tavoissa ja elämänlaadussa, urhoollisuutensa ja miehuutensa, vilpittömyytensä ja luonteenlujuuutensa tähden on Kaarle XII tullut perikuvaksi kaikelle sille, mitä vanhuudesta pidetään ruotsalaisena, ja on omaisuuksillaan tehnyt ei ainoastaan oman nimensä, vaan myöskin synnyinmaansa tunnetuksi kaukaisissa maissa ja kansoissa.

Auttavaiset neekerit.

Englantilainen merikapteeni Robert Bachert joutui kerran Afrikan purjehdusvesillä ankaran myrskyn valtaan. Paitsi sitä oli hänen miehistöllään kova näläntuska, sillä kolmeen päivään ei heillä ollut mitään syötävää. Sentähden soutivat he maalle, missä Portugalilaisilla oli vähäinen linnoitus; mutta nämä eivät ainoastaan kieltäneet apuansa, vaan ampuivat vielä heitä tykeillänsä, kun he lähestyivät rantaa, ja pakoittivat heidät siten pakenemaan.

Nyt päättivät nämä onnettomat merimiehet jättää henkensä neekerien huostaan. He purjehtivat kolmekymmentä peninkulmaa eteenpäin, viskasivat ankkurin mereen, tarjosivat ihmisille lahjoja siten voittaaksensa heidät puolellensa ja anoivat heiltä merkin avulla suojelusta ja apua. Heidän turvattomuutensa säälisti Afrikan ihmisiä ja he lupasivat auttaa heitä. Englantilaiset soutivat maalle, missä useampia satoja neekeriä oli odottamassa. Aivan maalle päästessä kaatui venhe; afrikalaiset

kuitenkin juokisivat veteen heti, saattoivat kaikki eurooppalaiset onnellisesti maalle ja pelastivat heidän venheensä kaikkine tavaroineen. Senjälkeen virkistivät he englantilaisia ruo'alla ja juomalla.

Niin tekivät pakanat Afrikassa!

Kalmukkilainen ruhtinas.

Kalmukkilaisten tattarien päällikkö Zigan oli kerran palvelijainsa kanssa metsällä. Eräs hänen orjistaan haavoitti vahingossa nuolella hänen oikean silmänsä niin pahasti, että hän kadotti näkönsä siitä. Hänen kumppaninsa syöksivät nyt orja raukan päälle ja tahtoivat lyödä hänen kuoliaksi. Mutta Zigan meni väliin hilliten heidän kiivauttansa ja sanoi:

"Ainoastaan aikomusta tulee meidän rangaista, eikä tekoa. Ja tämä mies ei ole haavoittanut minua tahallansa, vaan ainoastaan onnettomasta sattumuksesta. Jos te tapatte hänet, niin en minä sentähden saa näköäni takaisin."

Tämä jalomielinen ruhtinas ei ollut vielä tähän tyytyväinen, vaan lahjoitti orjalle vapauden ja lohdutti häntä sanoen:

"Mene rauhaan! Jos tarvitset tulevaisuudessa apuani, niin tule luokseni. En tule koskaan pitämään vihaa sentähden että turmelit silmäni."

Keisarin viimeinen riemu.

Myöhään eräänä myrskyisenä iltana vuonna 1725 huomattiin lähellä Lahtan kylää, ei kaukana Pietarin kaupungista, venhe tulevaksi Kronstadtista päin. Koko joukko sotamiehiä oli venheessä, jota aallot heittelivät sinne tänne, kunnes se vihdoinkin joutui karille vähän matkaa Lahtasta. Sattumalta oli *Tsaari Pietari suuri* myös sinä iltana Lahtassa. Hän lähetti hetimitä miehiä purren kanssa pelastamaan venettä, vaan kaikki ponnistukset olivat turhaan, sitä ei kuitenkaan saatu pois karilta. Aallot olivat jo temmanneet joitakuita sotamiehiä ja ne vedettiin puolikuoliaina sieltä pois. Silloin ei keisari enää voinut hillitä itseänsä; hän päätti itse käydä pelastustyöhön. Kun hän lähestyi venettä noin sadan askelen päästä, niin venhe taukosi, eikä päässyt likemmäksi luotojen tähden. Rohkeasti hyppäsi hän silloin purrestaan, kaahlasi haaksirikossa olevan venheen luo ja auttoi sen irralleen sekä pelasti miehistön.

Ehkä tsaarilla oli rautainen luonto, tuli hän kumminkin ihmisystävyytensä uhriksi. Lämpimätkänä ja melkein jääkylmänä tuli hän kotiinsa ja kohta sen jälkeen kuoli hän. Mutta vielä joitakuita hetkiä ennen kuolematansa riemuitsi hän niin monen ihmisen hengen pelastuksesta, joka oli tapahtunut hänen rohkeutensa kautta.

Hyväsydäminen Tanskan prinssi.

Vuonna 1728 raivosi Kyöpenhaminassa useampien vuorokausien kuluessa julma tulipalo, joka muutti huoneet kuudellakymmenellä kadulla tupruavaksi tuhkaksi. Kaikki olivat hämmästyneet tästä hirveästä kurjuudesta eikä edes kuninkaallisessa hovissa ajateltu syömistä eikä juomista, ainoastaan kuusvuotinen prinssi Fredrik, sittemmin kuningas Fredrik V, antoi luonnon tehdä vaikutuksensa: hän pyysi ruokaa. Hänen pyyntönsä täytettiin kiiruusti, mutta laihalla tavalla. Kun prinssi kummasteli tätä, saatettiin hän ikkunan eteen ja näytettiin hänelle onneton, suuri ihmisjoukko, joka seisoi linnan edustalla itkien ja rukoillen leipää. Hänelle selitettiin, että kaikkien näiden ihmisraukkojen täytyi nähdä nälkää. Niin pian kuin prinssi näki nämä onnettomat, alkoi hän katkerasti itkeä: hän ei enää valittanut keinoa puolistaan, vaan pyysi, että hänelle aiottu ruoka jaettaisiin noille kurjille ihmisraukoille.

Nöyrä laulutaitelija.

Karlo Broschi, tavallisesti tunnettu nimellä Farinelli, tuli vuonna 1737 Hispanian kuninkaan Fiilippi V:n palvelukseen, joka jakoi tälle aikakautensa etevimmälle laulajalle ylenmäärin kunniata ja

rikkautta. Huolimatta tästä oli kuitenkin Farinelli vaatimaton ja toi usein esiin kauniita todistuksia jalosta luonteestaan. Niin kuuli hän kerran, juuri mennessään kuninkaan tykö, muutaman vahdissa olevan upseerin sanovan toiselle:

"Laulajalle jaetaan kunniasijoja runsain määrin, mutta me, jotka olemme palvelleet kuningasta kolmekymmentä vuotta, saamme käydä tyhjin käsin!"

Säveltaituri muistutti kuningasta, että hän unhotti palvelijoitansa ja saikin hänet laatimaan päätöksen, jonka Farinelli antoi upseerille seuraavilla sanoilla:

"Minä olen äsken kuullut teidän sanovan että te olette palvelleet kuningasta kolmekymmentä vuotta, mutta siinä te teitte väärin, kun ette uskoneet saavanne mitään palkintoa uskollisuudestanne. Tässä on se palkinto, jonka kuningas lahjoittaa teille!"

Alhaisempaa kansanluokkaa kohtaan osoitti Farinelli aina ystävällisyyttä ja kohteliaisuutta. Eräänä päivänä tuli hänen räätälinsä hänen luokseen uuden nutun kanssa. Farinelli tahtoi heti paikalla maksaa sen, mutta silloin sanoi räätäli:

"Minä olen monta kertaa käynyt teidän ylhäisyytenne luona ja minulla on usein ollut kunnia valmistaa teidän ylhäisyydellenne vaatteita, mutta minulle ei vielä koskaan ole sattunut onni saada kuulla teidän ylhäisyytenne ihanata laulua. Sentähden pyydän teidän ei pahaksuamaan, jos minä —"

Räätäli ei ollut vielä ennättänyt puhua loppuun, kun Farinelli hymyillen pyysi häntä istumaan ja lauloi hänelle yhden arian samalla tarkkuudella, kuin joo itse kuningas olisi ollut kuuntelijana.

Kiitollinen poika.

Fredrik suuren aikana oli muutamassa preussiläisessä rykmentissä eräs ratsumestari, urhokas ja reima soturi, jonka köyhät vanhemmat asuivat Meklenburg'issa. Kun ratsumestari seitsenvuotisen sodan loputtua, koristettuna kunniamerkillä, samosi rykmenttinsä Barchimiin, tulivat vanhukset sinne monivuotisen eron perästä jälleen tapaamaan poikaansa. He odottivat häntä torilla. Niin pian kuin poika tuns vanhempansa, laskeusi hän heti hevosensa seljältä ja syleili heitä vuodattaen ilokyyneleitä. Hän pyysi heidän muuttamaan luokseen ja tarjousi sulostuttamaan heidän vanhuutensa päiviä, niin paljon kuin hänen vähät varansa myönsivät.

Kun kerran eräs upseeri laski siitä pilaa, että talonpojat istuivat ratsumestarin pöydässä, vastasi tämä kiitollinen poika:

"Miksikäs minä en kiittäisi ja kunnioittaisi elämäni ensimmäisiä hyväntekijöitä. Ennenkuin minä tulin kuninkaan ratsumestariksi, olin minä näiden poika."

Nämä sanat tulivat kenraalin korviin. Hän meni ratsumestarin tykö ja ilmoitti aikovansa vieraila hänen luonansa sekä lausui toiveensa hänen pöydässään saada tavata muitakin karnisoonin upseeria.

Päivä, jolloin juhlallisuus oli tapahtuva, lähestyi. Kenraali saapui aivan sanalleen ja huomasi jo upseerien olevan koossa. Pöytään istuttaessa kysyi kenraali:

"Mutta, rakas ratsumestarin, missä ovat teidän vanhempanne? Minä luulen, että he syövät samassa pöydässä kuin tekin?"

Ratsumestari hymyili, eikä tiennyt alussa, mitä vastata. Silloin nousi kenraali ylös ja meni itse hakemaan vanhuksia sekä pakotti heidät istumaan viereensä ja keskusteli heidän kanssansa mitä ystävällisimmällä tavalla. Kun nyt ruvettiin esittämään maljoja, tarttui kenraalikin sarkkaan, nousi seisalleen ja sanoi:

"Hyvät herrat, minä tahdon myös esittää yhden maljan, ehkä minä en taida pitkää puhetta pitää. Hyvät herrat, minä pyyhän teidän tarttumaan lasiinne; maljallani tarkoitan näitä ansiollisen miehen kunnollisia vanhempia, sen miehen, joka on toteen näyttänyt, että kiitollinen poika on suuremmasta arvosta kuin röyhkeä ratsumestari."

Muutamia päiviä juhlapuolisen jälkeen oli kenraali tilaisuudessa kertoa kuninkaalle siitä kunnioituksesta ja rakkaudesta, jolla ratsumestari kohteli vanhoja vanhempiansa. Fredrik suuri iloitsi tästä pojan rakkauden kauniista todistuksesta. Kun ratsumestari tuli Berliiniin, tuli hän kutsutuksi kuninkaan hoviin aterialle:

"Kuulkaapas ratsumestari", sanoi kuningas hänelle, "mistä perheestä olette oikeastaan? Mitkä ovat

teidän vanhempanne?"

Ratsumestari vastasi arvelematta:

"Teidän majesteettinne, minä olen syntynyt talonpojan töllissä. Vanhempani ovat talonpoikaista kansaa ja minä jaan heidän kanssansa sen onnen, josta minun tulee teidän majesteettianne kiittää."

"Se on oikein", sanoi kuningas, "se joka pitää arvossa ja kunnioittaa vanhempiansa, on kunnan poika; mutta se, joka ylönkatsoo vanhempansa, ei ansaitse olla syntynyt."

Itsensähillitseminen.

Luonnontutkija *Firmin Abauzit* sai kerran kokea kovinta koetusta kuin kenenkään ihmisen kärsivällisyys voisi kestää. Hän asui jonkun aikaa Genevessä ja teki muun muassa useita kokeita ilmapuntarissa ja sen muutoksissa, havaitakseen, jos mahdollista, yleisiä lakia ilmanpainolle. Kahdenkymmenenseitsemän vuoden ajalla teki hän päivittäin havaintojansa ja kirjoitti ne irtonaiselle paperilapulle.

Muutamana päivänä tuli uusi palvelija taloon. Tämä oli pessyt ja siivonnut luonnontutkijan huonetta sillä aikaa kun hän oli ulkona. Kun hän tuli kotia, kaipasi hän paperiaan ja kysyi niitä piialta.

"Mitä olet tehnyt paperilipuillani, jotka olivat ilmapuntarin vieressä?"

Piika vastasi kaunistelematta:

"Ne olivat niin likasia, että minä poltin ne ja panin uusia sijaan."

Abauzit pani kätensä ristiin ja taisteli silmänräpäyksen itsensä kanssa; sitte sanoi hän aivan tyynesti:

"Sinä olet hävittänyt hedelmät kaksikymmenseitsen-vuotisesta työstä. Älä vasta liikuta mitään, mikä on tässä huoneessa."

Loukattu mahomettilainen munkki.

Sulttanin suosituinen tapasi kerran matkallaan munkin, joka pyysi häneltä almuja. Vastaukseksi viskasi hän kiven munkille. Tämä ei uskaltanut kuitenkaan virkata sanaakaan vastaan, kuinka loukatuksi hän itsensä sitte tunsikin; hän otti kiven ylös ja pani sen talteen.

"Aikaisemmin eli myöhemmin", ajatteli hän, "olen kyllä tilaisuudessa kostaa tällä kivellä tuolle ylpeälle ja julmalle miehelle."

Joitakuuta päiviä senjälkeen kuuli munkki jyryä ja melua kadulla. Hän hankki tiedon siitä mitä tämä melu merkitseisi ja saikin silloin kuulla, että suosituinen oli langennut epäsuosioon sulttanin edessä, joka nyt kuljetutti häntä kamelin selässä pitkin kaupungin kaikkia katuja ja pani siten hänet alttiiksi rahvaan häväistykselle. Silloin sieppasi munkkikin kivensä; mutta pian malttoi mielensä, viskasi sen kaivoon sanoen:

"Nyt ymmärrän minä ettei koskaan pidä kostaa, sillä jos vihollisemme on mahtava, niin on se tyhmästi ja hullusti tehty; jos hän taas on onneton, niin on se alentavaista ja julmaa."

Muutamia kuvauksia Fredrik suuren elämästä.

Tammikuun 24 päivänä 1712 syntyi Berlinissä *Fredrik II*, kutsuttu *suureksi*, eli niinkuin hänen nimensä kansan suussa kuului: vanha Fritz. Hänellä oli nuoruudessaan kovat päivät, sillä hänen isänsä, Fredrik Vilhelm I, menetteli hänen kanssaan äärettömän ankarasti, koska hän tahtoi jo aikaseen taivuttaa hänet tottelevaisuuteen ja muodostaa hänestä kelpo sotamiehen.

Kuta vanhemmaksi prinssi tuli, sitä kovemmalla häntä pidettiin. Kuningas, hänen isänsä, karkoitti hänet kelvottomana läheisyydestään, koska hän ei tahtonut taipua hänen tahtonsa mukaan; hän kirosi häntä useampia kertoja kaiken hoviväen edessä ja uhkasi välistä kepillänsäkin. Silloin päätti nuorukainen salaisuudessa paeta Englantiin. Hänen tuumansa tuli kuitenkin ilmi ja hän vangittiin

samassa silmänräpäyksessä kuin hänen piti panna aikeensa toimeen. Kun prinssi vietiin isänsä tykö, vihastui hän niin katkerasti, että tarttui miekkaansa ja aikoi syöstä läpi tuon arkamaisen karkurin, kuten hän nimitti häntä. Mutta vanha kenraali riensi väliin ja tarttui kuninkaan käteen huutaen:

"Tappakaa minut, teidän majesteettinne, vaan säästäkää poikaanne!"

Perintöruhtinas lähetettiin nyt Küstrinin linnaan; siellä hänellä oli puurahi istuimena, lattia sänkynä ja hyvin huono, tuskin riittävä ravinto. Hädin tuskin voi hän välttää kuoleman tuomiota.

Hänen ystävällensä, luutnantti Katte'lle, kävi kuitenkin onnettomasti. Tämä oli nimittäin auttanut prinssiä hänen pako-yrityksessään, ja kuningas oli sentähden niin vihastunut häneen, että hän viskasi hänet pitkälleen ja potki häntä, kun tuo luutnanttiparka tuotiin hänen eteensä. Hän päätti Katte'n tuomittavaksi kuolemaan, joka myös tapahtuikin. Mestauspäivänä kulki tämä onneton, vahtien ja pappien seurassa, sen ikkunan sivuitse, missä prinssiruhtinas istui vangittuna. Kun Fredrik näki ystävänsä, huusi hän kovasti vaikeroiden:

"Anteeksi, kallis ystäväni, anteeksi!"

Katte vastasi lohduttaen:

"Ah, ystäväni. Sinun edestäsi kuolla on suloista!"

Aivan likellä vankihuonetta putosi pyövelin kirves hänen kaulallensa.

Tämä hirveä tapaus vaikutti syvästi prinssiin. Hän katui todenteolla tekoansa, pyysi isältänsä kirjeen kautta nöyrimmästi anteeksi ja lupasi tulevaisuudessa olla hänelle kaikinpuolin kuuliainen poika. Silloin päästettiin hän vankeudesta irti, mutta sai jäädä vielä kauvaksi aikaa Küstriniin, työskentelemään siellä. Työtä teki hän suurella ahkeruudella ja hankki sen ohessa syvän kokemuksen moninaisissa valtiohallintoa koskevissa aineissa. Jonkun ajan perästä sopivat isä ja poika täydellisesti ja prinssi nimitettiin överstiksi rykmentissä.

Vuonna 1740 nousi hän hallitusistuimelle. Nyt olisi hän voinut korvata sitä ankarata elämäntapaa, johon hän oli pakoitettu. Vaan hän jäi entiselleen, vanhoille tavoilleen uskolliseksi. Hänen tarpeensa eivät olleet monet ja tyydyttiin helposti. Sentähden oli hänellä ainoastaan vähäinen määrä palvelijoitakin.

Kuningas teki työtä tavallisesti myöhään yöhön. Eräänä yönä soitti hän palvelijata huoneesensa. Ei tullut ketään. Hän avasi viereisen odotussalin oven ja huomasi ihmeekseen hovipojan makaavan tuolilla. Kummastuneena hänen huolimattomuudestansa, meni hän pojan luokse ja aikoi juuri herättää häntä, kun huomasi pojan taskussa paperilipun, jossa oli jotakin kirjoitettu. Tämä herätti kuninkaan uteliaisuutta. Hän otti paperin pojan taskusta ja havaitsi sen olevan äitin kirjoittaman kirjeen pojalleen. Se sisälsi melkein seuraavaa: Hän, äiti, kiitti häntä lähettämästä raha-avustaan ja säästetyistä varoistaan. Jumala palkitkoon häntä kaiken sen edestä. Hänen pitäisi vaan olla yhtä uskollinen Hänelle kuin kuninkaallekin, niin häneltä ei suinkaan puuttuisi maallista onnea.

Hiljaa meni kuningas takaisin huoneesensa, toi sieltä kääröksen tukaattia ja pisti ne kirjeen kanssa pojan taskuun. Heti sen perästä soitti hän niin kovasti, että poika heräsi.

"Sinä olet kaiketi maannut, luulen minä?" sanoi kuningas.

Poika änkytti puolinaisen anteeksipyyntön, pisti hämmingissä kätensä taskuunsa ja se kopsahti tukaattikääröön. Hän veti sen esille, vaaleni ja katsoi kyynelsilmin kuninkaasen, taitamatta mitään virkata.

"Mikä sinulla on?" kysyi kuningas.

"Oi, teidän majesteettinne", vastasi poika langeten polvillensa, "minua tahdotaan tehdä onnettomaksi; on pistetty rahoja taskuuni."

"Hm," sanoi kuningas, "ole rauhassa, poikani. Lähetä ne äitillesi ja tervehdä häntä minulta ja sano, että minä tahdon pitää huolta sekä sinusta että hänestä."

Fredrik rakasti sotamiehiään ja kohteli niitä kuin isä lapsiaan. Kerran kun piti yhden rykmentin hyökätä erästä kukkulaa, huomasi hän muutaman krenatöörin tulevan vähän jällempänä muita.

"Mitenkä sinun on laitasi?" kysyi kuningas häneltä.

"Kyllä, Jumalalle kiitos", vastasi sotamies, "on aika hyvin; viholliset juoksevat ja me voitamme."

Kuningas huomasi nyt, että krenatööri oli haavoitettu; hän osoitti hänelle nenäliinansa ja sanoi:

"Sinä olet haavoitettu, poikani, ota tämä nenäliina ja sido haavasi!"

Kauniin osa Fredrik suuren luonteesta oli hänen ankara oikeudentunteensa:

Kun hän rakennutti komeata huvilinnaa Sans-souci, oli tuulimylly sen tiellä. Kuningas kutsutti mylläriin luokseen ja tarjosi hänelle suurenmoista rahasummaa, jos hän luopuisi myllystään, sekä lupasi paitse tätä toiseen paikkaan rakennuttaa vieläkin suuremman myllyn hänelle. Mies kielsi jyrkästi luopuakseen omaisuudestaan.

"Isäni isä", sanoi hän, "on rakentanut myllyn; minä olen sen saanut isältäni ja poikani tulee perimään sen minun jälkeeni."

"Mutta", huusi kuningas vihastuneena, "etkös tiedä, että minä voin ottaa sen sinulta, jos tahdon?"

"Kyllä", vastasi mies, "jos ei kamarioikeutta Berlinissä olisi."

Kuningas ei enää koettanutkaan houkutella miestä, ja iloitsi siitä, että niin suurta luottamusta osoitettiin preussilaisille tuomioistuimille.

Fredrik suuri oli hyvin kansaa rakastava ruhtinas ja ymmärsi nöyrällä ja ystävällisellä tavalla voittaa kaikkein sydämmet, jotka tulivat hänen läheisyyteensä.

Muutamana päivänä tapasi kuningas hollantilaisen kauppiaan, joka käyskenteli Sans-soucin vieressä olevassa puistossa. Hän meni hänen luokseen ja kysyi, eikö hän tahtois katsoa puistoa. Kauppias, joka ei tuntenut kuningasta, vastasi ei tietävänsä, jos se oli luvallista, koska hän oli kuullut, että kuningas oli tullut sinne.

"No", sanoi kuningas, "minä saattelen teitä ympäriinsä, jos tahdotte seurata minua."

Hän näytteli kauppiaille kaikkea sitä, mikä ansaitsi katselemista puistossa, ja kysyi hänen ajatustaan useissa seikoissa. Kun kauppiamiehen piti lähteä pois, veti hän kukkaronsa esille ja tahtoi antaa oppaalleen juomarahaa.

"Kiitän paljon teitä", sanoi tämä, "me emme saa ottaa vastaan mitään; jos herramme saisi sen tietää, niin me saisimme vaan vihat."

Kauppiamies kiitti sitte häntä kohteliaisuudesta ja otti jäähyväiset. Kohta senjälkeen kohtasi hän oikean puutarhurin, ja tämä kysyi häneltä, kuinka hän oli uskaltanut mennä puistoon tahi eikö hän tiennyt, että kuningas oli tullut Sans-souciin. Kauppias kertoi tapauksensa, ja ylisti sen miehen kohteliaisuutta, joka oli näyttelemässä puistoa hänelle.

"Mutta tiedättekö kuka tuo mies oli", kysyi puutarhuri; "se oli kuningas itse."

Saatamme arvata kauppiaan hämmästyksen.

Fredrik suuri piti paljon rohkeista lauseista ja uskaliaista sanoista, kun ne vaan olivat paikallaan.

Kerran huomasi hän Potsdamissa suuren ihmisjoukon, joka oli keräytynyt linnan läheisyyteen ja luki suurella innolla erästä ilmoitusta, joka oli liistaroitu huoneen nurkkaan. Hän lähetti hovipojan katsomaan mikä se oli. Tämä tuli takaisin ja kertoi, että se koski hänen majesteettiansa itseä ja että kirjoitus sisälsi lauseita, jotka oli kaikkea muuta paitsi ystävällisiä, sitä kahviveroa vastaan, jonka kuningas oli asettanut.

"Mene uudestaan", sanoi kuningas, "ja liistaroitse paperi vähän alemmaksi, niin että kansa voipi helpommin lukea sitä; se on liian ylhäällä nyt."

Syksyllä 1785 sairastui Fredrik suuri kovasti ja lyhyen ajan kuluessa kiihtyi sairaus siihen määrään, että hän voi aavistaa jo loppuansa. Tyynellä mielellä odotti hän kuitenkin kuolemaansa, joka sattui elokuun 17 päivän edellisenä yönä 1786.

Ihmisyistävä.

Jos tulet, lukijani, joskus Leipzigiin, niin muista käydä Johanneksen kirkkomaalla. Täällä huomaat sinä hautakiven, jossa on nimi *Gellert*. Tämän hautakiven alla lepää se yksinkertainen ja hurskas runoilija, joka niin vähän sai onnen lahjoja omaksi osakseen, vaan piti suurimpana huvituksenaan valmistaa muille ihmisille iloa ja riemua. Kuinka myötätuntoinen hän oli lähimmäistensä kärsimyksissä, nähdään hänen monilukuisista hyvistä töistään, joita hänen kerrotaan tehneen.

Kun Gellert muutamana päivänä oli ulkona kävelemässä, tapasi hän erään vanhan vaimoihmisen, jonka muoto osoitti surua ja hätää. Gellert seisattui ja kysyi mikä häntä vaivasi. Hän ei kuullut kysymystä, vaan kiiruhti pikaisesti hänen ohitsensa. Gellert joudutti käyntiään ja tavoitti vihdoinkin hänet. Silloin alkoi vaimoraiska itkien kertoa:

"Tuolla pienessä huoneessa makaa mieheni ja lapsi-raukkani kipeinä. Viiteen viikkoon en ole voinut ansaita mitään. Me olemme velassa rikkaalle kauppamiehelle, talon-isännällemme, hyyrystä, ja hän ei tahdo enää odottaa. Minä olen vastikään ollut hänen tykönänsä rukoilemassa pitämään odotusaikaa, mutta hän on kovasydäminen ja tahtoo ajaa meidät ulos huoneestaan jo tänäpäivänä."

"No, no", tuumaeli Gellert, "niin pahasti ei se toki saa käydä. Tule minun kanssani; ehkä Jumala lähettää teille apunsa."

Hän vei vaimon mukanaan kotiinsa, avasi kirjoituspöytänsä laatikon ja antoi hänelle tarvittavat rahat, sanoen:

"Tuossa on rahat. Menkää maksamaan nyt isännällemme, mutta älkää tehkö sitä ennenkuin tunnin perästä. Kuulkaa, vasta tunnin perästä! Menkää nyt, Jumala kyllä vieläkin auttaa teitä."

Vaimon mentyä pois, läksi Gellert rikkaan kauppamiehen luo, joka oli juuri lukemassa suurta rahasummaa. Hän aikoi keskustella rikkaan miehen kanssa ja johti puheen rahoihin:

"Teistä voipi varmasti oppia paljon, sillä niin Luojan lahjoilla siunattu mies kuin te olette, käytätte kaiketi rikkauttanne mitä kauniimmalla tavalla. Varmasti on jo teidän kädestänne sangen moni ihminen apunsa saanut!"

Kauppamies, joka ei oikein ymmärtänyt, mitä Gellert tarkoitti näillä sanoillansa, ja jolla sitä paitsi oli ajatuksensa äsken luetuissa rahoissa, vastasi puoleksi hajamielisesti.

"Ojaa, jahah, niinkuin sanotte!"

Gellert jatkoi puhettaan ja lausui lämpimyydellä siitä riemusta, jonka hyväntekeväisyys ja ihmisrakkaus tuottaa. Itse liikutettuna ajatellessaan vaimoa, jonka äsken oli tavannut, oli hän hellyttänyt melkein kyneleihin tuon sairurin, kun köyhä vaimo astui sisään, pannen rahat, mitkä hän oli velkaa, pöydälle ja liikutetulla äänellä lausui:

"Tuossa on rahat; nyt ette kaiketi aja ulos meitä huoneestanne!"

Kauppamies, joka joutui hänen tulonsa ja sanojensa kautta vähän hämille, vastasi lauhkealla äänellä:

"No, olisi näillä nyt vielä ollut aikaa. Kuinka te tulette sillä tavalla — näettehän että minulla on vieras — ei se nyt olisi ollut niin kiire rahojen kanssa."

Samassa silmänräpäyksessä unhotti hän taas itsensä ja alkoi lukea: "viis, kymmenen, viistoista."

"Oi", sanoi köyhä vaimo, "huomenna olisitte te varmaan sanoneet toista. Te tahdoitte viskata ulos minun kipeän mieheni ja sairaat lapseni kadulle, ja jos ei tätä jaloa herraa olisi ollut — osoitti Gellertiin — jos ei hän olisi antanut minulle rahoja, niin olisivat teidän uhkauksenne kyllä käyneet toteen."

Gellert viittasi hänelle, että hän vaikenisi, mutta hän vaan pitkitti:

"Ei, rakas herra, viittaalkaa te vaan niin paljon kuin tahdotte! Minun täytyy kuitenkin sanoa, ketä minun on oikeastaan kiittäminen saadusta avustani."

Kauppamies häpesi tämän jalon ihmisystävän edessä. Hän osoitti Gellertille kätensä ja sanoi:

"Herra professori, minä näen että te ette ainoastaan kirjoita kauniisti, vaan että myöskin teidän tekonne ovat yhtäpitävät aatteenne kanssa. Minä kiitän teitä sydämmestäni tästä terveellisestä opista, jonka tänään olen teiltä saanut. Te olette tähän asti pitäneet minua kovasydämissenä ihmisenä; mutta tästä lähtien tulette te tuntemaan minua paremmaltakin puolen."

Tämän sanottuaan kääntyi hän vaimoon päin sanoen:

"Tässä on kuittinne ja rahanne takaisin. Menkää kotionne, hoitakaa sairasta miestännen ja lapsianne."

Vaimo läksi vuodattaen ilokyyneleitä. Kauppamies kääntyi takaisin Gellertin puoleen:

"Minä en tahdo seisattua puolitiehen, herra professori; tahdotteko seurata minua, niin menemme

katsomaan sairaita."

He menivät yhdessä köyhän vaimon asuntoon. Rikas kauppias otti hankkiakseen lääkärin apua, niin että isä ja lapset pian paraneisivat. Ja hän teki vieläkin enemmän; hän otti sittemmin parantuneen isän palvelukseensa ja piti huolta hänen lastensa kasvatuksesta.

Luotsi.

Lokakuussa vuonna 1774 raivosi hirveä myrsky ja kaikki, joilla oli ystäviä eli sukulaisia merellä, vapisivat pelosta heidän tähtensä. Silloin huomattiin eräänä päivänä muutamasta luotsipaikasta Itämerellä hollantilainen laiva, joka pyrki satamaan, vaan ei voinut päästä myrskyltä. Kolme vuorokautta oli laiva leikkipallona aaltojen raivossa, kunnes se vihdoin tärskähti karille joitakuita satoja syliä rannasta.

Laineet repivät laivasta kappaleen kappaleensa perästä; kuoleman tuska ja kauhu vallitsi kurjassa laivaväessä ja matkustajissa; he pitivät itsiään toivotta ja pelastuksetta heitettyinä vinkuvan myrskyn ja kohisevien aaltojen valtaan.

Rannalla seisoi monta katsojata, jotka kyllä olisivat uskaltaneet henkensä hukkuvien veljiensä pelastukseksi, joll'ei edeltäkäsikin olisi huomattu, että kiihoitettujen luonnonvoimain raivo teki kaiken pelastuksen turhaksi. Silloin astui luotsi ulos tuvastaan. Tuskin oli hän nähnyt vaaran suuruutta, kun hän juoksi takaisin huoneeseensa varustamaan tarpeellisia pelastuskapineita. Tosin lankesi vaimonsa hänen kaulaansa rukoillen häntä säästämään henkeänsä; myöskin lapset syleilivät hänen polviaan. Mutta hän vastasi vaan:

"Mitä huolin minä meren kuohusta ja tuulen ulvonnasta? Minä en kuule mitään muuta kuin onnettomien valitushuutoja, ja he ojentavat jo kätensä minun puoleeni. Jumala on kyllä suojeleva minua, niin että tulen onnellisesti takaisin, ja jos minä kuolisinkin, niin ei Hän hylkää teitä!"

Näitä sanoja sanoessaan syleili hän vaimoaan ja lapsiaan ja läksi kahdeksan urhokkaan merimiehen kanssa rannalle. He hyppäsivät venheeseen ja soutivat voimakkaasti laivaa kohti. Neljä kertaa koettivat he lähestyä laivaa ja yhtä monta kertaa tulivat he kuohujen sysääminä takaisin rannalle. Väsynein voimin palasivat he kotiinsa. Uskalias luotsi meni huoneeseensa, lankesi polvilleen, rukoili Jumalalta rohkeutta ja voimaa — ja hänen rukouksensa tulikin kuulluksi! Monien turhien koetusten perästä onnistui hän vihdoin pääsemään laivaa luo ja saattamaan yksitoista henkeä maalle. Hän jännitti uudestaan voimiaan; hän lähestyi taas laivaa — jo viskasivat onnettomat, jotka vielä olivat laivasta jällellä, köyden venheeseen päin, sillä vetääkseen sitä luokseen, kun yhtäkkiä venhe kaatui ja Itämaiden armottomat laineet nielasivat tuon jalon pelastajan.

Yrjö Washington.

Etevimpiä miehiä, joista uudemman ajan historia tietää kertoa, on epäilemättä Yhdysvaltojen ensimmäinen presidentti, *Yrjö Washington*. Harvoin on niin monta oivallista ja hyvää puolta yhtynyt yhdessä henkilössä tekemään siitä mainiota miestä.

Vaikka amerikalaiset koulut Washingtonin nuoruudessa olivat alhaisella kannalla, oli hän kuitenkin hankkinut itselleen jommoisenkin määrän tietoja.

Millä vakamielisytydellä hän jo nuorena ollessaan ajatteli henkisen viljelyksen korkeata merkitystä, osoittavat hänen päiväkirjansa, jotka antavat meille tärkeän ohjauksen arvostellessamme hänen luonnonlahjojensa suunnitusta. Näissä löydämme huolellisesti kirjoitettuja asiakirjoja, jotka ovat tärkeitä yhteiskunnalliselle elämälle, niinkuin vekseleitä, velkakirjoja, kuitteja, välikirjoja, testamentteja sekä osto- ja myyntikirjoituksia; toisin paikoin löydämme värssyjä ja opettavaisia runoelmia, ja muutamassa hänen päiväkirjassansa tapaamme joukon elämän-ohjeita ja mielenperusteita, jotka kirjoittaja oli ottanut eri teoksista. Saadaksemme silmällä pohjois-amerikalaisen sankarin henkiseen elämään, panemme tähän muutamia näitä lyhyitä lauselmia:

1:o. "Kun olet ihmisten seurassa, älä koskaan tee mitään, jonka kautta voisit loukata sitä kunnioitusta, jota sinun tulee osoittaa jokaiselle läsnäolevalle."

2:o. "Älä nuku, kun muut puhuvat; älä istu, kun seisovat; älä puhu, kun sinun tulisi olla vaiti, äläkä käy, kun toiset seisattuvat."

3:o. "Älä ole imartelija, äläkä laske leikkiä semmoisen kanssa, joka ei kernaasti suvaitse kanssansa leikkiä tehtävän."

4:o. "Älä lue kirjoja, kirjeitä tahi muita papereita, kun olet ihmisten seuroissa. Jos sattuisi semmoinen pakkotila, että sinun täytyy se tehdä, niin pyydä ensin anteeksi. Kun toinen kirjoittaa tahi lukee, niin älä mene häntä niin lähelle, että voit lukea hänen kanssansa, ellei hän sinua pyydä, ja lausu ajatuksesi luetusta ainoastaan siinä tapauksessa, että hän sitä sinulta kysyy."

5:o. "Katsantosi olkoon iloinen, vaan totisissa asioissa totinen."

6:o. "Älä koskaan ilmoita iloasi toisen onnettomuudesta, vaikka hän olisikin sinun vihamiehesi."

7:o. "Puhutellessasi asiamiehiä lausu lyhyesti ja koskekoon puheesi ainoastaan asiata."

Washington ei tyytynyt semmoisten elämänohjetten paljaasen kirjoittamiseen, hän koki myöskin elämässään niitä noudattaa. Koko hänen olentonsa osoitti jo aikaisin jotain lujuuksi ja vakavuutta. Hänen luonteensa rehellinen totisuus kuin myös hänen käytöksensä, joka tarkkaan noudatti sopivaisuuden kaikkia lakeja, voittivat hänelle monta ystävää. Sangen aikaisin ymmärsi hän voittaa alkuansa kiihkoista luonnonlaatuansa lujan tahtonsa vallan alle ja tuli tällä tavoin jo nuoruudessaan voittajaksi, nimittäin oman itsensä voittajaksi — todellakin vaikein, vaan myöskin kauniin kaikista voitoista!

Tottumus nuoruudesta asti vaikutti sen, että kaikki, mitä hän kirjoitti, oli se yksityisiä kirjeitä tahi julkisia asiakirjoja, osoitti järjestyksen harrastusta ja tarkkuutta.

Merkillistä on, ettei hänen päiväkirjassaan löydy mitään valitusta elämän moninaisista vaivoista ja vastuksista, joita hänen päälleottamansa velvollisuudet arvattavasti tuottivat; hänen huomaa tässäkin suhteessa aina pysyneen omatapaansa, käsittäen ja arvostellen kaikkea käytännölliseltä kannalta.

Veljensä Lorens'in kuoleman kautta sai Washington jommoisenkin omaisuuden ja olisi voinut viettää sangen hupaista elämätä rauhassa ja levollisuudessa. Vaan hän ei antautunut suinkaan toimetonta elämää viettämään. Hänen tapansa oli talvella nousta ennen päivän valkenemistä. Itse pani hän huoneensa lämmitä ja rupesi kirjoittamaan tahi lukemaan kynttilän valolla. Kesällä söi hän aamiaista noin kello seitsemän, talvella kello kahdeksan. Kaksi kuppia teetä ja pari palaa leipää oli koko yksinkertainen ateriansa. Paikalla aamiaisen syötyä nousi hän hevosen selkään ja ratsasti maakartanollensa, jossa hän itse katseli kaikkia taimia ja usein kävi käsin työhön.

Jos ilma oli senkaltainen, ettei se sallinut hänen mennä ulos, käytti hän aikaansa järjestääkseen papereitansa, läpilukeaksensa tilejänsä ja kirjoittaakseen kirjeitä. Loput päivää vietti hän lukemisella ja perheensä keskuudessa.

Neekereitänensä kohteli hän lempeydellä, piti huolta heidän hyvästä toimeentulostansa ja osoitti heille suurta ystävällisyyttä heidän sairaina ollessa. Hän ei kärsinyt koskaan nähdä laiskuutta ympärillensä; päinvastoin oli tahtonsa, että kaikki toimitettaisiin mitä suurimmalla tarkkuudella. Hän käsitti erinomaisen sukkelaan mihin hänen väkensä kelpasi, joka oli hänelle suureksi hyödyksi asioittensa hoitamisessa. Hänen päiväkirjansa sisältää monta merkillistä todistusta siitä.

Hänen oikeuden tunteensa oli muodostunut sangen jyrkäksi. Jos jotakin tapahtui, joka oli vasten hänen käsitystään oikeasta, astui hän suoraan sitä tahi niitä vastaan jotka olivat syypäänä siihen. Englantilainen asetus sääti ettei kuningas saanut määrätä minkäänlaisia veroja ilman valtakunnan edustajien suostumuksetta. Kun sentähden kuningas Yrjö III tahtoi säätää uuden veron, rupesi Washington uskaliaasti sitä puolustamaan.

"Minä tiedän", kirjoitti hän, "tämän veron olevan itsessään vähäpätöisen, vaan siirtolaisten oikeus on semmoinen, ettei heidän tarvitse mitään myöntymystä antaa tässä suhteessa. Miksihän me riitelemme! Ehkä sentähden, että kolmen pence'n vero naulasta teetä olisi kovin rasittava? Ei suinkaan; me vastustamme ainoastaan oikeutta säätää tämä vero ilman meidän myöntymyksettä."

Pohjois-Amerikan siirtovallat syntyivät niistä siirtokunnista, joita Englantilaiset olivat seitsemännentoista vuosisadan alusta lähtien perustaneet Pohjois-Amerikan itäiselle rannalle.

Filadelfian valtakokouksessa 4 päivänä Heinäkuuta 1776 julisti ensin seitsemän ja sitten muut kuusi valtiota itsensä Englannin vallasta vapaiksi. Lokakuussa samana vuonna heitettiin pois nimitys "englantilaiset siirtomaat" ja nimi "Pohjois-Amerikan Yhdysvallat" otettiin sijaan. Washingtonin hartain toivo oli saada valtioliiton erityiset osat jollakin sopivalla tavalla yhdistetyksi keskenään ja saada yhteinen voimallinen hallitus toimeen, ja tämän hänen tahtonsa mukaan tehtiin valtioasetus, jonka hyväksyi yhdeksän valtiota 17 päivänä Syyskuuta 1787.

Kun oli huomattu välttämättömän tarpeelliseksi, että *yksi* mies liiton päämiehenä ohjasi yhteistä hallitusta, voi tietysti *yksi* nimi vaan tulla kysymykseen. Tunnettiin vaan yksi ainoa, jota katsottiin tämän korkean viran ansaitsevaksi, ja se oli Washington. Hän valittiin presidentiksi ja hän suostui siihen.

Millä tunteilla hän tämän teki on hän itse lausunut päiväkirjassaan. Hän on siinä kirjoittanut 16 päivänä Huhtikuuta 1789 seuraavat sanat:

"Tänäpäivänä kello kymmenen olen sanonut Mont-Vernon'ille, yksityiselle elämälle ja perheelliselle onnelleni jäähyväiset. Sydän täynnä tuskallisempia tunteita kuin voin nyt ilmoittaa, olen matkustanut New-York'iin, päättänyt kun olen palvella maatani, totellen sen kehoitusta, vaan vähällä toivolla voida täyttää sen toiveita minusta."

Kohta kyllä tulivat hänen toimensa hyvät hedelmät näkyviin. Valtiotalous tuli järjestetyksi, kauppa virkistyi, yleinen luottamus tuli jälleen ja yhä enemmän ja enemmän valtasi turvallisuuden tunne kaikkia. Hallitsevat ja hallitut olivat yksimielisiä kaikessa, mikä koski yhteiskunnan päätöksyksiä.

Tällä tavalla poistuivat Washingtonin kaikki pelkäämiset ja epäilykset, ja koko kansa kiitti häntä isänmaan pelastajana ja onnelliseksi tekijänä. Kaikkialla häntä otettiin vastaan epäilemättömillä rakkauden ja kiittollisuuden osoitteilla: kaikkialla tunnustettiin hänen hyödyttävä toimensa kokonaisuuden hyväksi.

Vaan Washington ei kuitenkaan uhrannut kaikkia ahkeroimisiansa ainoastaan uudelle valtioliitolle; hän muisti myös ja piti huolta yksityisten lähimmäistensä puutteista. Niin kerrotaan häneltä seuraava hyväntekeväisyyden osoitus:

Muutamana päivänä käveli hän syrjässä katua Filadelfiassa. Oli aikaisin aamulla eikä liike kaupungissa ollut sentähden vielä alkanut. Äkkiä astui nuorukainen kalpeilla, murheellisilla kasvoilla hänen luoksensa. Arkana, vieläpä vapisevana ja häneen katsomatta pyysi hän apua. Washington katsoi terävästi häneen, vaan kohta hänen katseensa tuli lempeämmäksi, kun oli hetken katsellut nuorukaista, sillä nuoren miehen käytös, hänen vapiseva äänensä ja koko hänen ulkomuotonsa osoittivat, ettei hän ollut mikään tavallinen kerjäläinen; vaan onneton tämän sanan täydessä merkityksessä.

"Te ette näytä minusta tottuneelta kerjäämään. Mikä on saattanut teidät tähän ryhtymään? Olkaa suora ja rehellinen ja puhukaa koko totuus, vaan ainoastaan totuutta, sillä siitä on riippuva, autanko minä teitä."

Näin sanoi Washington lempeällä ja kehoittavalla äänellä.

"Voi, sen tahdonkin minä tehdä", sanon murheellinen nuorukainen. "Minä en ole syntynyt niissä oloissa, joihin te nyt näette minun joutuneen: ne onnettomuudet, jotka ovat kohdanneet minun poloista isääni, se sanomaton kurjuus, jossa äitini on, ovat pakottaneet minua tätä askelta ottamaan, jota minä ainoastaan suurella vastenmielisyydellä olen tehnyt."

"Kukas sitte teidän isänne on?" kysyi Washington edelleen ja sai nyt tietää että hän oli ollut varakas kauppias, joka oli joutunut häviöön ja mierolle saatetuksi muutaman asiakumppalin petollisen käytöksen kautta häntä kohtaan. Huolet tästä syyttömästä kurjuudesta kehittivät äkkiä taudin, jonka alkua jo oli ennen löytynyt hänessä, ja muutamien kuukausien perästä kuoli hän. Äiti, nuorukainen ja vielä yksi nuorempi veli joutuivat yhä suurempaan köyhyyteen. Eräs hänen isänsä ystävä antoi nuorukaiselle tilaisuutta ansaita elatuksensa hänen luonansa; äiti koetti puolestaan työllä elättää itsensä ja nuorempaa veljeä, kun hän tuli sairaaksi ja melkein oli kuoleman kynsissä. Nuorukaisella ei ollut penniä, jolla hän voi hankkia hänelle lääkkeitä ja apua. "Voi", lopetti hän kertomuksensa, "Minulla ei ollut rohkeutta käydä meidän tuttaviemme luokse ja pyytää heiltä apua. Rikkaat ovat kovasydämmisiä; köyhät, jotka tahtoisivat auttaa, eivät voi. Sentähden —"

Washington oli syvällä liikutuksella kuunnellut nuorukaisen kertomusta. Hänen sydämensä sanoi hänelle: se on tosi — se ei voi olla valheen ääni, joka niin puhuu.

"No; kerro enempiä", sanoi hän lempeästi.

"Sentähden", jatkoi nuorukainen, muutamien kyynelten vierieessä hiljaa hänen poskiansa alas, "sentähden rohkaisin itseni ja puhuttelin vierasta, voittaen sen häpeän, joka sitä minussa vastusti. Voi, armahtakaa minun onnetonta, sairasta äitiäni!"

"Asuuko teidän äitinne kaukana täältä?" kysyi Washington.

"Viimeisessä talossa tämän kadun vasemmalla puolella, neljännessä kerrassa", sanoi nuorukainen, rukoilevasti katsellen häneen.

"Ja te ette ole vielä kysyneet neuvoa lääkäriltä. No, tässä on teille muutamia dollard'ia. Noudattakaa sukkelasti lääkäri."

Nuorukainen tarttui vieraan käteen ja kasteli sitä kyyneleillään. Hän ei voinut puhua, hän saattoi vaan soperoida sanat: "Jumala siunatkoon teitä!" Sen perästä riensi hän kiireesti pois.

Washington katseli hetken hänen jälkeensä, sitten pudisti hän päätänsä ja sanoi hiljaa itsekseen: "Ei!"

Hän meni nyt osoitettuun taloon ja seisoi kohta lesken ovella. Hän koputti sitä. Pieni kaunis poika, jonka silmät olivat täynnä kyyneleitä, avasi hiljaa oven. Washington astui sisään. Nopealla katseella tarkasti hän pikimmältään huonetta. Siinä seisoivat vanha petäjäinen pöytä, kaksi tuolia samaa puulajia sekä vanha kaappi ja pöydällä oli muutamia puoleksi valmiita vaimoväen käsitöitä. Kaikkialla vallitsi järjestys ja puhtaus vaan samalla kertaa suurin köyhyys. Hyvin huonossa sängyssä lepäsi sairas vaimo.

Nämä ulkonaiset seikat herättivät vielä suurempaa liikutusta Washingtonissa. Hän astui esille sängyn luokse ja kysyi sairaalta, kuinka hänen vointinsa oli, josta syystä tämä piti häntä lääkärinä. Washington koetti puhua hänelle lohdutusta ja teki sen niin virkistävällä tavalla, että vaimo avasi sydämensä hänelle ja kertoi hänelle kaikki ne onnettomuudet, jotka hän oli kärsinyt ja jotka hänen poikansa jo oli kertonut vieraalle kadulla. Washington kuunteli tarkkaan häntä, lohdutteli häntä ja kehoitti häntä pitämään huolta siitä että hänen kallisarvoinen elämänsä säilyisi hänen lapsillensa. Sen perästä pyysi hän paperilipun, vaan semmoista ei löytynyt. Sängyllä oli rukouskirja, lesken lohdutus. Hän otti sen käteensä ja sanoi: "Valkea lehti on joutava tästä ja riittää minulle kyllin." Hän repi sen varovasti kirjasta ulos, istuutui pöydän ääreen ja kirjoitti. Sitten tarjosi hän sairaalle kättänsä, puhui vielä muutamia lohduttavia sanoja hänelle ja läksi tiehensä. Vähän aikaa sen jälkeen tuli vanhin poika kotiinsa.

"Rakas äiti", huusi hän iloisesti, "Jumalan armo ei ole meitä hyljännyt! Jalomielinen vieras on antanut minulle viisi dollard'ia. Jumala siunatkoon häntä! Nyt on lääkäri kohta tuleva. Rohkaise mielesi, rakas äiti!" Äiti painoi lapsiansa vasten sydäntään ja pani kätensä ristiin rukoillakseen. Sitten sanoi hän:

"Sinä olet kutsunut lääkärin? Kummallista, hän on jo ollut täällä!"

"Mahdotonta!" sanoi poika, kummastuneena.

"On, lapseni", vastasi äiti, "ja hän on myös oikea sielunlääkäri. Voi kuinka rakkaat ja lohduttavaiset hänen sanansa olivat! Tuolla on lääkelista, jonka hän on kirjoittanut."

Hän osoitti pöydälle, jossa kirjoitettu paperi oli. Hämmästyneenä riensi nuorukainen pöydän luokse, luki mitä vieras oli kirjoittanut ja rupesi vapisemaan.

"Äiti", huusi hän, "ei se ole mikään lääkelista; kuule!"

Ja hän luki nyt ääneen rahannostokirjan suurelle summalle. Ilosta vavisten nousi nyt äiti istuilleen tilallansa.

"Allekirjoitus, poikani, allekirjoitus?" huusi hän.

"Yrjö Washington, Yhdys-valtain presidentti", lukee nuorukainen.

Silloin vaipuu äiti taintuneena takaisin. Poikien onneksi, jotka luulivat äitinsä kuolleen, tulee lääkäri, ja hänen onnistui kohta saada sairas eloon. Myöskin hän lukee syvällä liikutuksella rahannostokirjan, jonka Washington oli kirjoittanut.

Jalo Washington ei kuitenkaan antanut asian jäädä siihen; muutamien päivien kuluttua tuli hän takaisin ja huomasi ilokseen lesken olevan paranemaan päin. O, kuinka kiitolliset olivat! Kuinka hän tunsu itsensä liikutetuksi, kun lapset tarttuivat hänen käsiinsä, suutelivat niitä ja kastelivat niitä kyynelillään. Hänellä oli vielä enemmän ilahuttavia sanomia antaa heille. Hän oli hankkinut vanhimmalle pojalle paikan tunnetun kauppamiehen luona ja nuorimmalle oli hän valmistanut pääsyn muutamaa maan parhaimpia kouluja. Asiain näin asettuen saattoi leski elää jokseenkin huolettomasti vähissä oloissaan.

Monien tointensa keskellä, joita hänen ylhäinen virkansa tuotti muassaan, oli Washingtonilla kuitenkin aikaa tiedustella turvanalaistensa tilaa ja edelleen pitää huolta leskestä, jota hän tekikin uskollisesti, kunnes vanhin poika, joka syystä oli voittanut esimiehensä täyden luottamuksen, oli päässyt siihen tilaan, että hän kunnollisesti voi pitää huolta äidistään ja nuoremman veljensä kasvatuksesta ja tulevaisuudesta.

Kun hänen kiitolliset hoidokkaansa viimein lopettivat sen vaiti-olon, johon heitä oli velvoitettu, silloin kuului koko Filadelfiassa ainoastaan yksi ääni: "Jumala siunatkoon isänmaan pelastajaa ja onnettomien suojelijaa! Jumala siunatkoon Washingtonia!"

Ensimmäisten neljän vuoden kuluttua tuli Washington toisen kerran valituksi presidentiksi vieläkin neljäksi vuodeksi. Todella ymmärtäväiset isänmaanystävät kehoittivat häntä hartaasti ottamaan kolmannen kerran presidenttiviran, vaan siihen häntä ei voitu saada. Ihanalla puheella kansalle erosi hän Maaliskuussa 1797 ainaiseksi virastansa ja muutti takaisin rakkaasen maakartanoonsa Mount-Vernon'iin. Hänen päivänsä olivat kuitenkin luetut; hän sai ainoastaan kaksi ja puoli vuotta nauttia levollisuutta ja onnea tässä maakartanossaan. Hän sattui vilustumaan ja kuoli 14 päivänä Joulukuuta 1797 kuudenkymmenenseitsemän vuoden iässä.

Muisto siitä, mitä jalo Yrjö Washington on tehnyt, ei ole koskaan sammuva uudessa eikä vanhassa mailmassa ja hänen kuolematon ansionsa on aina ja kaikkialla muistettava, jossa suurten ja jalojen miesten muistoa pidetään kunniaissa. Jokaisen amerikalaisen rinnassa elää unohtumaton mies kiitollisessa muistossa. Hänen kuvansa löytyy melkein joka perheessä, ja hänen elämästään ja hänen töistään isänmaan hyödyksi kerrotaan lapsille ja lastenlapsille.

Kiitollinen neekeriorja.

Eräällä franskalaisella viljelysmaan-omistajalla Domingon saarella oli orja, joka uskollisen palveluksensa tähden oli saanut lupauksen päästä vapaaksi. Kun orja ahkeruutensa ja uskollisuutensa tähden oli herrallensa suureksi hyödyksi, oli asia kumminkin, huolimatta orjaraukan useista muistutuksista, jäänyt paljaasen lupaukseen. Muutamana päivänä tuli neekeri herransa luo ja jätti hänelle tuon melkoisen summan, viisisataa louisdor'ia, jotka hän sanomattomalla ponnistuksella ja puutteen kärsimisellä oli onnistunut kokoon haalia.

"Herra, ottakaa tämä summa vapauteni lunastukseksi", lausui tuo rehellinen orja.

Herra tunsi itsensä liikutetuksi.

"Ota rahasi takaisin ja mene", sanoi hän; "kauvan olen minä muutenkin pitänyt kauppaa kanssaihmiteni vapauden kanssa. Mene ja ole vapaa!"

Vähän aikaa sen jälkeen muutti viljelysmaan-omistaja kotiinsa Franskanmaalle. Mutta pian kadotti hän haitallisten suhteiden tähden kaiken omaisuutensa ja hänen täytyi matkustaa takaisin Dominjon saarelle. Täällä sai hän nyt alottaa elämäänsä suurimmassa puutteessa ja antautua alhaisimpiin töihin. Silloin tuli häntä tapaamaan hänen entinen orjansa.

"Herra", sanoi hän, "sinä lahjoitit minulle kerran vapauden. Tahdotko vastaanottaa orjaltasi sen, mitä hän kauvan kiitollisuudesta on tahtonut antaa sinulle? Voisitkohan kenties kahdellasadalla louisdorilla tulla toimeen vuosittain, jos palajaisit takaisin Franskanmaalle?"

Kauppamies seisoi kauvan liikkumattomana, eikä voinut virkata sanaakaan vastaukseksi. Pikaisesti kiiruhti neekeri ulos ja tuli hetkisen perästä takaisin lain vahvistama kirjoitus kädessään, jonka kautta hän vakuutti entiselle herrallensa kahdensadan louisdorin vuotuisen sisääntulon, niinkauvan kuin hän eli.

Benjamin Franklin.

Benjamin Franklin, mainio amerikalainen valtiomies ja sähköjohdattajan keksiä, josta eräs franskalainen sanoo:

"Taivahan liekin hän voi ja Tyrannitkin nöyriksi tehdä", kuului niiden miesten joukkoon, jotka kulkevat rataansa suorasti ja kuitenkin huolimatta suuruudestaan pysyvät aina yksinkertaisina olennossaan ja siveämielisinä.

Benjamin Franklin oli sisaristansa ja veljistänsä nuorin; kasvatuksensa jäi vajanaiseksi, hän sai oppia ainoastaan lukemaan, lukua laskemaan ja kirjoittamaan; muutoin täytyi hänen itsensä etsiä keinoja tyydyttääkseen tiedonhaluaan.

Jokaisen hetken, jonka tuo väsymättömästi ahkera ja opin-halukas nuorukainen sai liikemäärään, käytti hän tietojen hankkimiseen.

Kun Franklin kerran tuli Filadelfiaan ja neuvotonna, kuinka hän asettaisi elämänsä, kuljeskeli katuja pitkin, tapasi erään lapsen leipä kädessä. Franklin meni myös leipuripuotiin ostamaan itselleen leipää. Niillä rahoilla, jotka hän jätti leipurille, saikin hän kolme leipää ja tuli tästä ylöllisyydestä niin

hämmästyneeksi, ettei tiennyt mitä piti tehdä noilla kahdella leipäkyörikällä, joita hän ei jaksanut syödä. Silloin johtui mieleensä eräs köyhä vaimo, jonka hän oli nähnyt samassa laivassa, jolla hän oli tullut. Hän otti heti liikanaiset leipäkyörikänsä kainaloonsa ja läksi astumaan satamaan, missä toivonsa mukaan löysikin matkakumppalinsa ja ilahutti häntä lahjallaan.

Benjamin Franklin ei ollut vielä kahdenkymmenen kolmen vuoden vanha, ja kuitenkin, mitä kokemusta hän ei ollut itselleen hankkinut! Hän teki työtä väsymättömällä innolla ei ainoastaan ammatissaan vaan myös sisällisen ihmisensä jalostuttamiseksi. Hänen mielilauseensa oli: "Ainoastaan kelpo ihminen voi tulla todellisesti onnelliseksi!"

Välttääkseen veltostumista, avujensa täydellisentämisen-pyrinnössään, laittoi hän itselleen taulun, johon oli merkitty kaikki etevimmät avut, missä hän tahtoi itseään harjoitella. Siinä seiso: kohtuullisuus, vähäpuheisuus, säännöllisyys, päättäväisyys, säästäväisyys, uutteruus, vilpittömyys, puhtaus, tyyneys, nöyryys. Oppiakseen kaikkia näitä avuja, harjoitteli Franklin itsekussakin jonkun määrätyn ajan; hän merkitsi silloin joka päivä viivalla tauluunsa, jos hän oli rikkonut, ja koetti sitä ahkerammin saada viivoja katoamaan taulusta. Kuinka hän riemuitsi, kun hänellä muutamien viikkojen kuluttua ei ollut yhtään viivaa taulussa määrätyn kohdan edessä!

Vielä vanhoilla päivillään sanoi Franklin, että lähinnä Jumalaa oli hänen kiittäminen muistokirjojansa elämänsä onnesta. Kohtuullisuuttansa kiitti hän oivallisesta terveydestänsä; ahkeruuttaan ja säästäväisyyttään taas siitä varallisuudesta, jonka hän oli hankkinut itselleen, sekä kaikista tiedoistansa, jotka olivat tehneet hänet hyödylliseksi ja hankkineet hänelle hyvin ansaitun, tunnustetun sijan oppineitten joukossa. Vilpittömyyttään ja oikeudentuntoaan oli hänen kiittäminen isänmaansa luottamuksesta ja niistä arvokkaista viroista, jotka olivat hänen huostaansa uskotut. Näiden kaikkien hyvien omaisuuksien yhdistyksestä voitti hän sen tyyneyden, joka aina korkeaan vanhuuteensa asti teki hänet niin suloiseksi nuoremmille tuttavilleen.

"Minä olin vielä seitsenvuotinen lapsi", — niin kirjoitti kerran Franklin eräälle sukulaiselleen — "kun sukulaiseni muutamana juhlapäivänä antoivat minulle pienen summan rahaa. Minä läksin heti puotiin, missä myötiin lasten leikkikaluja. Kuullessani äänen eräästä pienestä vihellyspillistä, joka oli toisella pojalla, herätti se minussa niin suurta ihastusta, että minä mielelläni annoin kaikki mitä minulla oli tuosta pienestä pillistä. Nyt menin kotio, jossa puhaltaen kuljin nurkasta nurkkaan, ollen sangen tyytyväinen pillistäni, vaan tuskaksi koko perheelle. Kun sisareni ja veljeni sekä muut sukulaiset saivat kuulla paljonko olin antanut tästä leikkikalustani, vakuuttivat he kaikki minulle, että olin antanut neljä kertaa enemmän kuin sen oikea arvo oli. Silloin rupesin minä ajattelemaan kuinka paljon kauniita kaluja olisin voinut ostaa itselleni, ja kun he nauroivat minun ymmärtämättömyydelleni, vihastuin minä ja aloin itkeä. Harmi ajattele mattomasta kaupastani tuotti minulle enemmän tuskaa kuin leikkikaluni iloa."

"Tämä vaikutti kuitenkin minuun mahtavasti ja tuli tulevaisuudessa suureksi hyödyksi minulle. Usein kuin olin kiusauksessa ostaa jotakin hyödytöntä, sanoin minä itselleni: 'Muista vihellyspilliä', ja niin säästy rahani."

"Kun kasvoin suureksi, tulin mailmaan ja otin vaaria ihmisten teoista, luulin usein tapaavani ihmisiä, jotka saattoivat itselleen turhanpäiväisiä menoja."

"Jos tapasin jonkun sairurin, joka kielsi itseltään kaikki elämän mukavuudet, joka epäsi itseltään ilon tehdä muille ihmisille hyvää ja voittaa kansalaistensa kunnioitusta, joka uhrasi ystävyiden ilot tavarankokoamishimolleen, silloin sanoin minä: 'Mies parka, sinä saat kalliisti maksaa rientosi!'"

"Jos tapasin jonkun ihmisen, joka ainoastaan etsi huvituksia ja joka himollisen nautintonsa tähden laiminlöi työskennellä sielunsa jalostuttamiseksi, niin ajattelin minä: 'Petetty mies, sinä hankit itsellesi ainoastaan tuskaa ilon sijaan; sinä maksat liian paljon siitä mitä sinä et tarvitse!'"

"Jos satuin näkemään jonkun ihmisen, joka hyöri ja pyöri kokonaan kauniiden vaatteiden, huonekalujen ja sellaisten hankinnassa, jonkatähden hän teki velkoja ja lopetti elämänsä vankihuoneessa — silloin sanoin minä: 'Hän on maksanut ilonsa hyvin kalliisti!'"

"Lyhyesti sanoen, minä luulin huomaavani ihmisten itsensä olevan suurimmaksi osaksi syypäät onnettomuksiinsa siten että he väärin arvostelivat kappaleet ja saattoivat itselleen menoja turhanpäiväisistä esineistä."

Kirjailijana antoi Franklin ulos erään kalenterin, jossa on monta hyödyllistä oppia, muun muassa myöskin muutamia "hyviä neuvoja nuorille käsityöläisille."

"Ajattele että aika on rahaa. Jos koko päivän työskentelemisellä voipi ansaita yhden talarin, mutta käyskentelee puolen päivää työtönnä ja elämänsä tarpeihin panee otaksukaamme ainoastaan kaksikymmentäviisi äyriä, niin ei saa luulla että tämä on ainoa meno. Päinvastoin on sitä paitsi

todenteolla tullut menetettyä viisikymmentä äyriä."

"Sananlasku sanoo että hyvä maksaja hallitsee toisten kukkaroita; se on: joka on tunnettu hyväksi velkainsa maksajaksi määrälleen ja oikealla ajalla, voipi luottaa saavansa lainata melkein sanoen kuinka paljon hän tahtoo, kun hän on vaan tarpeessa. Tämä on usein suureksi hyödyksi ihmiselle."

Samoin kuin Franklin oli vapauden sankari, oli hän luonnollisesti myös neekeriorjuuden vihollinen. Vielä viimeisen sairautensa aikana kirjoitti kirjoituksen kongressiin orjuuden poistamisesta. Samaa sisälsi myös hänen viimeinen kirjoituksensa, jonka hän kirjoitti.

Huolimatta niistä suurista tuskista, joita hän kärsi elämänsä lopulla, oli hän kuitenkin iloinen mielessään ja kiitti Jumalaa näistä tuskista, joita hän piti tarpeellisina keinoina valmistaa hänen sielunsa korkeampaa elämää varten. "Minä olen", sanoi hän eräälle ystävälleen, "elänyt kauvan ja sillä aikaa nähnyt suuren osan mailmaa. Minä tunnen kiihtyvän halun päästä oppia tuntemaan toista mailmaa ja jätän ilolla ja lapsellisella luottamuksella sieluni ihmisyyden suuren ja hyvän isän huostaan, joka on luonut minut ja aina syntymisestäni asti minua niin armollisesti suojellut ja varjellut."

Tässä uskossa lopetti Franklin elämänsä 17 päivä Huhtikuuta 1790.

Kaikki itkivät hänen poismenoansa ja Filadelfian asujamet seurasivat häntä hänen viimeiselle lepokammioilleen.

Keisari Josef II.

Maaliskuun 13 päivänä 1741 vallitsi suuri riemu keisarikaupungissa Tonavan varrella. Sinä päivänä oli nimittäin prinssi syntynyt vanhalle Habsburgin kuningashuoneelle.

Josef II — niin oli se nimi, jota nuori prinssi sitte keisarina kantoi — on vilpittömästi ahkeroinnut toteuttaa niitä toiveita, jotka olivat häneen kiinitetyt hänen syntymisensä aikana. Se tarkoitusperä, johon hän pyrki, oli korkea, ja jospa hän itse ei saanut elää niinkauvan, että olisi voinut koota hedelmiä kylvöstään, niin tulivat kuitenkin nämä hedelmät runsain määrin hänen jälkeentulevaistensa osaksi.

Jo poikasena osoitti Josef II elävätä mielenlaatua, hyvää käsitysvoimaa ja erinomaista muistia. Hän taisi latinan, franskan, italian, unkarin ynnä useampia muita kieliä, sekä rakasti suuresti soitantoa.

Virkamiehilleen antoi Josef II väsymättömällä työllään kauniin esimerkin. Hän oli ankarasti säästäväinen. Samoin kuin hän oman persoonansa suhteen kammoi kaikkia hyödyttömiä menoja, niin tahtoi hän myös, että järjestys ja säästäväisyys vallitseisi valtiotaloudessakin. Innostunut ihmistrakkaudesta, koetti hän kaikkialla, missä vaan havaitsi puutetta ja kurjuutta, saattaa sinne apua ja turvaa. Joka päivä jakeli hän rahoja tarvitseville; kävipä välistä itsekin kurjuuden majoja katsomassa ja lahjoitti onnettomille lohdutusta.

Vuonna 1766 syttyi ankara tulipalo Wienissä ja Josef II otti itse osaa pelastustyöhön. Hovimiehet ihmettelivät, että heidän hallitsijansa vaivasi itseään kuin tavallinen työmies, jopa melkein pani henkensä alttiiksi, mutta Josef vastasi heille: "Minä olin ihminen, ennenkuin minä tulin keisariksi, ja minä pidän ihmisenä olemistani kaikkein suurimmassa arvossa!"

Kerran matkallansa Böhmiin ja Mähriin näki keisari Josef erään talonpojan kyntävän pellollansa. Ajatus maanviljelyksen suuresta merkityksestä valtiolle valtasi keisarin niin mahtavasti, että hän seisatti vaununsa, hyppäsi ulos, tarttui itse auraan ja kynti useampia vakoja. Aura, jota keisari Josef tässä tilaisuudessa käytti, löytyy vieläkin tallella ja pellon omistaja panetti sille paikalle, missä keisari oli kyntänyt, marmoritaulun tapauksen muistoksi.

Muutaman kerran metsästysretkellään oli keisari Josef ratsastanut eksyksiin ja tuli, ainoastaan eräs ratsunihti seurassaan, Wienin läheisyyteen. Tällöin oli talvi ja lumen paljous peitti maan. Yht'äkkiä syöksee ratsunihti hevosineen päivineen eränsen hautaan, joka oli lunta täynnä ja sentähden meni näkymättömiin. Keisari, joka ratsasti jonkun matkaa edelläpäin, hämmästytti ratsunihdin huudosta, kääntyi takaisin ja etsiskeli häntä. Hän laskeutui heti alas hevosensa seljältä ja koetti kaikin mahdollisin toimin auttaa uskollista palvelijaansa. Mutta hauta oli jotenkin syvä ja mies näytti peräti vahingoittaneen itseään pudotessaan. Keisari huomattuaan, ettei hän yksinään voisi auttaa häntä, nousi takaisin hevosensa selkään, kehoittaen ratsunihtiä olemaan hyvässä toivossa; hän, keisari, lupasi hetkisen kuluttua tulla takaisin avun kanssa. Senjälkeen ratsasti hän lähimmäiseen kylään. Täältä pyysi hän joitakuita miehiä mukaansa ja yhdet vaunut, ja keisari ei palannut Wieniin ennen kuin oli nähnyt vahingoitetun saatettuna kotiinsa.

Eräällä matkalla tapahtui kerran, että keisari Josef sai odottaa hevosia postitalossa, samalla kuin postimestari, huolimatta tuntemattomasta matkustajasta, piti tähdellisenä näytellä keisarin kuvaa muutamille vieraille. Viimein näytti hän myös kuvaa Josef II:sellekin, lausuen:

"Tässä näette te meidän hyvän ja viisaan herramme muotokuvan —"

"Ja kaikkein armollisimman keisarin", lisäsi yksi herroista, jotka olivat keisarin seurueessa.

"Ainoastaan ihminen, niinkuin tekin", vastasi korkea matkustaja, ja kääntyi hetken hiljaisuuden perästä hänen puoleensa, joka yllämainitut sanat oli lausunut, lisäten vakaalla äänellä:

"Kaikkein armollisin on ainoastaan yksi; osoittakoon Hän meille kaikille laupeutta ja armoa!"

Josef auttoi koko joukon sairaita ja köyhiä ihmisiä, ja kerrotaan monta esimerkkiä hänen jalomielisyydestänsä tässä suhteessa.

Eräänä päivänä käveli hän, puettuna hyvästi voivan porvarin pukuun, muutamalla Wienin kadulla. Kirkon läheisyydessä huomasi hän joukon köyhiä, jotka kerjäsivät apua kirkosta tulevilta. Myöskin keisari antoi usealle heistä rahaa ja aikoi sitte aivan huomaamatta poistua siitä, kun eräs kaksitoista vuotinen poika tuli hänen eteensä.

"Mikä sinulla on, ystäväni?" kysyi keisari lempeästi.

"Oi, herra", vastasi pieni poika, "te näytätte niin hyvältä; te ette suinkaan aja minua pois."

"Mutta sano sitte mikä sinua vaivaa, lapseni", sanoi keisari.

"Oi, meillä ei ole mitään syömistä. Minun isäni oli upseeri ja vielä joitakuuta kuukausia sitte emme luulleet näin pikaan joutuvamme leivän puutteen. Mutta pappa kuoli ja nyt olemme me kaiken puutteessa."

"Lapsi parka! Onko sinulla sisaria ja veljiä?"

"On, herra, minulla on kaksi nuorempaa veljeä, jotka ovat kotona mamman luona, sillä hän on hyvin kipeänä."

"Kuule nyt, poikani! Kiiruhda suoraa tietä lääkärin luo. Tässä on sinulle rahoja, jotka saat antaa hänelle äitisi luona käynnöstä. Pyyhi pois kyneleet ja ole hyvässä turvassa. Me tapaamme hetken kuluttua toisemme."

Poika kiiruhti noutamaan lääkäriä, sittekuin hän keisarille oli ilmoittanut äitinsä asunnon. Hänen luokseen läksi nyt Josef II astumaan. Kaikki todisti suurta kurjuutta. Siinä huoneessa, missä sairas makasi, ei ollut mitään muuta kuin sänky, ja sekin mitä viheliäisintä lajia. Vaimo parka, joka nähtävästi näytti olleen tottunut parempiin päiviin, hengitti raskaasti; ei näyttänyt pitkiä aikoja hänellä olevan jäljellä. Kun vieras astui sisään, hämmästyivät sekä äiti että lapset.

"Minä olen lääkäri", sanoi keisari Josef; "minä tulen tarjoamaan teille palvelustani."

"Oi, herra", vastasi sairas heikolla äänellä, "minä tuskin jaksan palkita teitä siitä."

"Älkää huoliko siitä seikasta. Kunhan minä vaan voin teidät tehdä terveeksi jälleen, tunnen minä itseni palkituksi."

Nyt astui keisari hänen sänkynsä luo, koetti hänen valtasuonensa tykytystä, kirjoitti joitakuuta sanoja paperille ja pani sen kamiinin päälle.

"Tässä on reseptini", sanoi hän; "minä toivon heti saavani kokea lääkkeeni auttaneen."

Hän ojensi kädellensä jäähyväisiksi ja oli silmänräpäyksessä poissa.

Hetkisen kuluttua tuli vanhin poika takaisin, ollen hänen seurassaan todellinen lääkäri. Hän kertoi äitillensä kohtauksensa vieraan kanssa kirkon luona.

"Mutta täällä on jo ollut lääkäri", sanoi sairas ihmetellen; "tuossa on hänen reseptinsä."

Poika otti paperilapun ja luki sen.

"Ah, mamma, se on minun tuntematon hyväntekijäni. Keisari antaa meille eläkerahan. Kuuleppas vaan mitä tässä seisoo:"

"Hyvä rouva! Teidän poikanne, jonka onnellinen sattumus on lähettänyt eteeni, on kertonut minulle,

että te olette erään urhollisimpien upseerieni leski. Puute, jonka omaksi te olette joutuneet, on kokonaan ollut tuntematon keisarille. Siis ette saa häntä syyttää vääryydestä. Hänen on sängen vaikea tietää kaikkea mitä hänen pitäisi saada tietää. Mutta nyt, koska hän on saanut asiasta selvän, on hän hankkiva teille apua, niin paljon kuin hänen voimansa myöntävät, ja toimittava varoja lapsienne kasvatukseksi. Rahastonhoitajani on saanut käskyn piirtää nimenne eläkerahainnauttijain listaan. Josef."

Köyhän perheen kiittollisuus ja ilo oli rajaton. Lääkäri tunsu itsensä syvästi liikutetuksi ja pyyhkäsi kyyneleen silmästäänsä.

Ja keisari Josef? Hän taisi tänä iltana sanoa niinkuin Titus kerran sanoi: "Minä en ole tuhlanut päivääni."

Yhtä paljon kuin keisari Josef ymmärsi ilahuttaa murheellisia, yhtä paljon ymmärsi hän myös ottaa osaa ja lisätä iloisien iloa. Matkustaessaan Franskanmaalle tuli hän kerran kreivi Falkenstein'in nimellä erääsen postitaloon, jonka omistaja pyysi häntä jäämään seuraavaan päivään, koska hän oli lähettänyt kaikki hevosensa noutamaan vieraitansa äskensyntyneen lapsensa kastetoimitukseen. Josef suostui pyyntöön ja vieläpä tarjoutui lapselle kummiksi. Kun pappi kysyi hänen nimeänsä, vastasi hän lyhyesti: "Josef", ja seuraavaan kysymykseen, hänen säädystänsä ja arvostansa, "Saksalainen keisari." Voimme arvata talonisännän ja hänen vieraitensa hämmästyksen.

Keisari Josef II koetti saada aikaan suuria muutoksia valtiohoitossa. Hän tahtoi panna toimeen yhtäläisen veroituksen, yleisen asevelvollisuuden, uskonnonvapauden, sanalla sanoen kaikkea mikä sittemmin on tunnettu oikeaksi perustukseksi jokaiselle valtiolle ja jokaiselle hallitukselle, jolla alammaisten onni on päämaalina. Josef II:sen aikalaiset eivät kuitenkaan aina ymmärtäneet tätä oikeata ja jaloa hänen pyrintöissään. Kun hänen olisi pitänyt niittää rakkautta, sai hän usein sen sijaan vastaanottaa kiittämättömyyttä, jopa vihaakin. Mutta jälkimailma on tietänyt paremmin kunnioittaa tämän hallitsijan muistoa ja on hänessä nähnyt valistuksen ja edistyksen jalon sankarin.

Mozart.

Ainoastaan harvat taidemiehet ovat luoneet niin oivallisia teoksia musiikin alalla kuin *Wolfgang Amadeus Mozart*.

Hän oli tuskin viiden vuoden vanha, kun hän jo alkoi osoittaa erinomaista edistystä klaveerin soitannossa. Tämä hämmästytti ja melkeinpä huoletti hänen isäänsä niin että isä koetti pidättää pojan työnintoa. Hän ei tahtonut eikä uskaltanutkaan opettaa näin nuorelle oppilaalle sävelsepitsemisopin sääntöjä. Hänen varovaisuutensa oli kuitenkin turhaan, sillä pikku Mozart mietiskeli jo klaverikonserтин sepittämistä. Hän rupesi sitä kirjoittamaan ja muutamana päivänä löysi isänsä, joka astui huoneeseen muutaman tuttavän kanssa, hänet täydessä toimessa sävelteostaan sepittämässä.

"Mitä sinä siinä teet?" kysyi isä.

"Minä kirjoitan klaveerikonserтин. Ensimmäinen osa on jo valmis."

"Saanko katsoa! Se mahtaa olla jotakin erinomaisen kaunista!"

"Ei, se ei ole vielä valmis."

Isä otti nuottiarkin häneltä, katseli tarkasti kirjoitettua. Kyyneleet nousivat hänen silmiinsä.

"Katso kuinka oikein hän on pannut kaikki", sanoi hän ja antoi ystävälleen täyteen kirjoitetun arkin. "Vahinko vaan että se on kovin vaikeata."

"Sentähden se onkin konsertti", sanoi pikku nuotinsepittäjä. "Täytyy harjoitella, kunnes se käy. Näin se tulee kuulumaan."

Näin sanoen istahti hän soittokoneen eteen ja alkoi soittaa. Ei hänen onnistunut soittaa kappaletta aivan oikein, vaan kuitenkin niin että kuulijat voivat ymmärtää miten sen piti oleman.

Ne toiveet, jotka hän lapsena oli herättänyt, täytti hän runsaassa määrässä nuorukaisena ja miehenä. Mozartin nimi oli kohta etevimpiä taiteensa historiassa. Ja vielä tänä päivänä kuunnellaan ihastuksella semmoisia hänen älynsä loistavia tuotteita kuin hänen operansa "Taikahuilu", "Figaron häät", "Don Juan", sekä hänen lähtövirtensä, tuo hänen "Requiem'insä", joka on ihanimpia sielumessuja, mitä ikinä on kirjoitettu.

Tämän viimeksi mainitun teoksen synnystä kerrotaan seuraavaa:

Mozart teki par'aikaa uutterasti työtä valmistaessaan "Taikahuilu"-nimistä operaansa, kun muuan pitkä, laiha, yksitotinen mies eräänä päivänä jätti hänelle kirjeen ilman allekirjoituksetta, jossa kirjeessä häneltä kysyttiin tahtoisiko hän kirjoittaa sielumessun ja mihin hintaan. Mielihyvällä otti hän tämän tehdäkseen ja vaati siitä 50 (toiset sanovat 100) dukaattia. Aikaa, jolloin messu voisi olla valmis, hän ei kuitenkaan tahtonut niin tarkalleen määrätä. Tämän vastuun saatuansa läksi kirjeen tuoja pois ja palasi kohta tuoden vaaditun summan, kehoitti Mozartia kirjoittamaan aivan oman tunteensa ja mielialansa mukaan, mutta pyysi häntä ettei koskaan koettaisi päästä tietoon kuka sävelteoksen oli teettänyt.

Ihmisenä oli Mozart suora, teeskentelemätön ja kaikesta turhuudesta vapaa; hän puhui hyvin vähän taiteestaan ja teoksistaan ja koko hänen olentonsa ilmoitti hyväsydämyyttä ja ystävällisyyttä. Hän kuoli 5 päivänä Joulukuuta 1791 sangen nuorena, ei täydelleen kolmenkymmenen kuuden vuoden ikäisenä.

Uskollinen palvelija.

Tapahtui tuona kylmänä talvena vuonna 1776 että muuan puolalainen kartanonherra käski palvelijansa varustaa kaikki matkustusta varten lähellä olevaan kaupunkiin, ja erittäin käski hän tallirenkensä Nepomukin seuraamaan matkalle.

Tämä astui herransa eteen ja pyysi häntä vielä lykkäämään matkansa muutamaksi aikaa, koska paljon susia oli näkynyt niillä seuduin pakkasen aikana, vaan hänen isäntänsä pysyi kuitenkin lujasti sanotussaan ja huusi vihastuneena:

"Pelkäätkö sinä? Jää silloin kotiin, sillä minä en voi kärsiä ihmisiä, jotka ovat pelkureita."

"Herra, olkoon sitten niinkuin tahdotte", vastasi renki.

Seuraavana päivänä lähdettiin matkalle. Nepomuk ratsasti edellä. Ei näkynyt mitään merkkiäkään susista. Isäntä aikoi laskea leikkiä palvelijansa kanssa ja kysyi häneltä, missä kaikki nuo sudet olivat, joita hän oli niin paljon peljännyt.

Uskollinen palvelija ei sanonut mitään, vaan katsoi tarkasti ympärilleen. Silloin näki hän äkkiä suuren suden töytäävän esille metsästä. Se näytti olevan hyvin nälkäinen ja läheni lähenemistään matkustavaisia. Hevosia koetettiin saada juoksemaan niin paljon kuin mahdollista, vaan peto juoksi kumminkin kovemmin ja tuli joka hetki yhä lähemmäksi.

"Herra, parasta on että minä uhraan hevoseni pelastukseksenne", sanoi tallirenki. "Sill'aikaa kun tuo inhottava peto töytää hevosen päälle, kiiruhdamme me eteenpäin."

Isäntä suostui ehdotukseen ja kyyneleet silmissä jätti Nepomuk hevosensa saaliiksi verenhimoiselle sudelle.

Jo luulivat matkustavaiset päässeensä kaikesta vaarasta, kun he uudestaan saivat nähdä ensin yhden ja sitten koko joukon susia töytäävän ulos metsästä ja uhkaavina lähestyvän hevosia. Kaikki apu näytti mahdottomalta. Silloin heittäytyi uskollinen tallirenki ulos reestä ja huusi isännälleen:

"Herra, pidä huolta vaimostani ja lapsistani. Minä panen itseni alttiiksi pelastaakseni teidät ja teidän rouvanne. Kiiruhtakaa niin että pääsette pakoon sillä aikaa kun minä töytään vihollisia vastaan."

Sivalluttaen sapelillaan töytäsi hän urhoollisesti susia vastaan, tappoi useampia petoja ja puolustihe kauvan, kunnes sudet viimeinkin repivät hänet kappaleiksi.

Sillä aikaa ajoi Nepomukin isäntä niin pikaan kuin vaan hevoset jaksoivat juosta, kaupunkiin, johon matkan tarkoitus oli. Hän muisti aina kiitollisuudella uskollista palvelijata, joka oli antanut itsensä alttiiksi pelastaakseen hänen ja hänen vaimonsa henget, ja piti runsaasti huolta pelastajan vaimosta ja lapsista.

Isä ja tytär.

Viime vuosisadan lopulla kohtasi kova vedenpaisumus erästä pientä kaupunkia Tonavan varrella. Jää

oli äkkiä sulanut pitkällisen leutoilman kautta; julman isoja jäämöhkäleitä oli lohkeillut irti ja niitä kulki nyt joka paikalla jokea, joka kohosi kohoamistaan. Joka hetki kasvoi vaara; vähän ajan sisään murtautui vesi kaupungin kaduille; niin pitkältä kuin silmä ylettyi katsomaan, ei nähnyt muuta kuin Tonavan likaisenkeltaisia aaltoja, joilla jääkappaleita, eläimiä, huonekaluja ja muita semmoisia kappaleita ui. Peljästyneinä pakenivat asujamet ylös huoneittensa yläkerroksiin ja viimein ylös vinnihuoneisin, pelastuakseen päälle tunkeavalta vedeltä.

Pienessä talossa asui köyhä sairas mies. Useampia vuosia oli hän ollut hervoton käsistään ja jaloistaan eikä voinut toimittaa mitään; mutta hänellä oli hyvä tytär, joka työllään hankki elatusta sekä itselleen että hänelle. Tytär ei tahtonut luopua isästään — "minä hänet joko pelastan tahi kuolen hänen kanssaan", sanoi hän.

Isä lepäsi sängyssään ja voi ainoastaan vaivalla nousta niin paljon että hän huoneensa ikkunasta saattoi nähdä hävityksen. Voipuneena painui hän alas vuoteelleen, pani vapisevat kätensä ristiin ja rukoili hyvän lapsensa edestä.

Vesi nousi yhä korkeammalle, kohta saavutti se jo huoneen, jossa vanhus makasi, ja kostutti hänen kylmää olkivuodettansa — silloin koetti tytär nostaa isäänsä vuoteelta ja kantaa häntä katolle. Mutta tämä oli hänelle kovin raskas. Tytär antoi silloin vanhuksen tarttua käsivarsillaan hänen kaulansa ympärille, nosti hänet selkäänsä ja niin kaalasi hän taakka selässä ulos huoneesta veden ja jään läpi ja pääsi onnellisesti katolle. Siellä täytyi heidän oleskella koko vuorokauden ennenkuin kukaan tuli heille avuksi.

Kun vaara oli ohitse kiitti tytär Jumalata omasta ja isänsä onnellisesta pelastuksesta.

Itsensä alttiiksi paneminen.

Bretagnessa, eräässä Ranskan maakunnassa, asui ranskalaisen vallankumouksen aikana *Ifigenia Defille* yhdessä sisarensa kanssa, joka oli naimisissa ja jolla oli neljä lasta. Sisarukset elivät yksinäisyydessä; heidän ainoa ilonsa oli pienten lasten rakkaus. Valitettavasti tuli tämä hiljainen onni kestämään lyhyen ajan. Paris'ista tuli muutamana päivänä käsky panna vankeuteen kolmekymmentä henkeä, joita pidettiin epäluulon alaisina, ja viedä ne vallankumous-oikeuden eteen. Näiden kolmenkymmenen joukossa oli myös viaton Ifigenia, joka ilman sääliä eroitettiin sisarestaan ja vietiin vankina Pariisiin. Vallankumous-oikeus pani hänen eteensä kirjeen, jonka alla oli kirjoitettuna nimi Defille ja jonka sisällyksestä päätettiin että kirjeenkirjoittaja piti jotain yhteyttä kuninkaanpuoluelaisten kanssa.

"Onko se maanpetosta, onko se rangaistusta ansaitseva rikos tuntea ihmistä, joka kuuluu kuninkaan puolueeseen!" kysyi Ifigenia. "Me tahdomme ainoastaan tietää tunnustatko sinä tämän kirjeen oikeaksi", oli oikeuden vastaus.

"Kyllä tunnustan kirjeen", sanoi Ifigenia rohkeasti, "vaan ennenkuin minua tuomitsette, niin antakaa minulle asianajaja avukseni."

Seuraavana päivänä lähetettiin jalo ja vilpitiön mies, tuo oikeudenoppinut *Gauneau* hänen luokseen vankihuoneeseen puhumaan ja keskustelemaan hänen puollustuksestaan.

"Hyvä herra", sanoi Ifigenia puollustajallensa, "minä pidän jo edeltäkäsini varmana että te tulette käyttämään kaikkia keinoja minun pelastukseksi, mutta sanokaa minulle kuitenkin minkälainen tuomio minulla on peljättävän."

"Minä tulen koettamaan kaikkea teitä pelastaakseni; mutta se tulee sangen vaikeaksi, kun te tunnustitte kirjeen allekirjoituksen omaksenne, sillä se painaa paljon oikeuden silmissä."

"Puollustakaa vaan minua urhoollisesti! Minä olen syytön. Jos te vannotte minulle ette koskaan ilmaisevanne minun salaisuuttani kellenkään, niin kerron teille jotakin, joka teidät saattaa siihen vakuutukseen että te ajatte oikeata asiata."

Gauneau vannoi vilpittömästi säilyttävänsä hänen salaisuutensa.

"Niin tietäkää sitte", sanoi Ifigenia, "etten minä ole, vaan sisareni on kirjoittanut tämän kirjeen. Ei kukaan voi syyllä tuomita meitä rikollisiksi; jos kumminkin täytyy niin tapahtua, niin minä tahdon kuolla sisareni edestä. Hänellä on neljä lasta, jotka vielä tarvitsevat äitin hoitoa; minä olen yksinäni ja voin huoletta erota elämästä."

Oikeuspäivä tuli. Gauneau puollusti häntä lämpimyydellä ja innolla.

Turhaan! Syytetty tuomittiin kuolemaan.

Ifigenia kuoli urhoollisuudella; hän uhraisi itsensä kuolemaan rakkaudesta sisareensa.

Varmaan olisi tämä kaunis siskorakkauden osoite jäänyt unhotuksiin, ellei Gauneau olisi ennen kuolemataan uskonut tämän salaisuuden muutamalle ystävälle, joka vuorostaan on tehnyt sen jälkimailmalle tunnetuksi.

Jalo prinssi.

"Kun kasvan aikamieheksi" — sanoi kerran nuori Braunschweigin prinssi *Leopold* — "tahdon auttaa köyhiä, tahdon antaa heille kaikki rahani, joita en välttämättömästi tarvitse. Minua huvittaa suuresti antaa köyhälle almuja ja nähdä kuinka hän siitä iloitsee ja kiittää minua kyönelet silmissä. Kuitenkaan en pidä siitä että ihmiset osoittavat kovin suurta alammaisuutta ja nöyryyttä minua kohtaan. Ovathan rikkaat, ylhäiset ja onnelliset ihmiset juuri sen tähden olemassa että he pitäisivät huolta köyhistä ja onnettomista. Onhan Jumala paljon enempi minua, ja hän pitää kuitenkin huolta kaikista ihmisistä; halvimmistakin."

Seitsentoista vuotiaana teki prinssi Leopold lupauksen "olla kuuliainen Jumalalle, armias lähimmäistä kohtaan, hyväntekeväinen, uskollinen tehtävänsä täyttämässä ja rehellinen, oikeutta noudattava, puolta pitämätön ja kohtuullinen kaikissa toimissaan." Frankfurtissa Oder'in varrella, jossa prinssi oleskeli pitkän aikaa, oli hänen elämänsä ikäänkuin jakso ihmisystävällisiä tekoja. Tällä ajalla hän kirjoitti päiväkirjaansa nämät kauniit sanat:

"Mikä ilo voida auttaa ja palvella lähimmäisiänsä! Kun voisin vaan toimittaa enemmän, niin olisin vielä onnellisempi. Suurin ilo, jonka voin ajatella, on ihmishengen pelastaminen. Suokoon Jumala armostaan minulle kuitenkin kerta tämä ilo!"

Kaivattu tilaisuus tarjoutuikin kohta.

Kevätpuoleen 1785 alkoi Oder-joki paisua rantojensa yli. Pidättömällä voimalla mursi se rikki salpaukset Frankfurtin kohdalla, pani etukaupungin tulvan alle ja uhkasi sitä täydellisellä hävityksellä. Rakennus hajosi ja kaatui rakennuksen perästä. Jokea alas rientävät jäämöhkäleet särkivät siltarakennukset ja etukaupunki tuli tykkäänään eroitetuksi muusta kaupungista ja kaikesta avunsaannista. Asujaimet pakenivat huoneistaan ylempänä olevaan ja lujasti rakennettuun silkkitehtaaseen. Kaupungista nähtiin miten vaara tuli suuremmaksi joka hetki, vaan ei löydetty mitään mahdollisuutta saada onnettomille apua, sillä joen poikki ei voitu soutaa.

Pelkäämätön prinssi Leopold, joka monesti oli pannut henkensä alttiiksi tulipaloissa, ei kuitenkaan tahtonut antaa tuon esteen pidättää itseään. Häntä kiellettiin koettamasta soutaa yli joen. Mutta hän vastasi:

"Enkö minä ole ihminen niinkuin te? Tässä kysytään vaan ihmisten pelastamista hengen vaarasta!"

Pari hänen sotamiestään lankesi polvilleen hänen eteensä ja pyysi häntä säästämään kallisarvoista henkeänsä, joka oli niin monen turva ja ilo.

Tämä harras rukous vaikutti prinssiin. Hän astui venheestä ja läksi pois.

Olipa muuan kalastaja päättänyt tehdä pelastuskoetuksen. Hän oli saanut kaksi miestä avukseen, joista toinen oli sotamies. Tämä riensi nyt herttuan luokse pyytämään lupaa saada seurata vaaralliselle retkelle. Kun herttua sai kuulla miten asian laita oli, kiiruhti hän sotamiehen kanssa, nousi sanaakaan sanomatta venheeseen, ja työnsi sen ulos rannasta.

Samassa tuli kalastaja. Kun hän sai nähdä herttuan venheessä, huusi hän hänelle ettei suinkaan antautuisi uhkaavaan vaaraan ja koetti nyt kaikella tavalla estää yli-menemistä.

"Jos te ette tahdo seurata", vastasi herttua vakavalla äänellä, "niin minä näiden kahden miehen avulla pelastan onnettomat."

"Ei se käy laatuun", huusi tuskallisesti kalastaja, "venhe on kovin pieni."

"Saamme nähdä", vastasi Leopold herttua.

Kalastaja huomasi nyt ettei vastustaminen auttanut.

Vaarallinen matka alkoi. Kaikkien silmät katsoivat herttuaan, kaikkien sydämmet vapisivat hänen

tähtensä. Äkkiä nähtiin, miten vene tärähti muutamaa sulkuvarustusta vasten ja alkoi vuotaa. Herttua, joka oli vähällä pudota jokeen, tarttui kiinni toiseen soutajista ja pysyttelihe sillä tavoin venheessä. Mutta samassa silmänräpäyksessä ajoi venheen keula muutaman sillan jäännöksiensä päälle, joka oli silkkitehtaan edessä, ja kaatui. Miehet putosivat veteen.

Heille koetettiin ojentaa seipäitä ja köysiä, vaan turhaan. Vuolas virta vei kaikki pois. Hetken taisteltuaan aaltojen kanssa katosi prinssi Leopold. Molempien soutajien onnistui pelastautua.

Yleinen murheenhuuto kuului koko kaupungissa kun saatiin tieto rakkaan ruhtinaan kuolemasta. Vasta kahden päivän kuluttua onnistui utteran etsimisen perästä löytää hänen ruumiinsa, joka tavattiin noin pari sataa askelta siitä paikasta, missä venhe oli kaatunut.

Neekeri nimeltä Ali.

Suuttuneina kovaan kohteluun, jota neekeriorjat Domingon saarella olivat saaneet viljelysmaiden omistajien puolelta kärsiä, tekivät nämä vuonna 1792 kauhean kapinan. Neekerit olivat salaa hankkineet itselleen aseita, töytäsivät herrainsa päälle, murhasivat heidät ja sytyttivät heidän kartanonsa tuleen. Ainoastaan harvat "valkeat" pääsivät pakenemaan heidän kostoansa.

Muutaman viljelysmaan omistajan luona eivät neekerit kuitenkaan tarvinneet valittaa kovaa kohtelua. Olivat saaneet hyvää ja runsasta elatusta, eikä heitä oltu millään tavalla pakoitettu tekemään työtä liiksi. Herra ja orjat olivat sentähden eläneet sovussa keskenään.

William, tämän viljelysmaan omistajan poika, oli mieltynyt erinomaisen paljon muutamaan nuoreen neekeriin, jonka nimi oli *Ali*; hän piti hänestä ja koetti niin paljon kuin hän voi, tehdä elämää keveäksi hänelle. Ei kummaa siis, jos neekeri vuorostaan osoitti nuorta herraansa kohtaan uskollisinta rakkautta. Tämä tuli myös näkyviin kapinan syttyessä.

William, joka siihen aikaan oli neljäntoista vuoden iässä, palasi muutama päivä metsältä. Hän huomasi silloin neekerijoukon, joka ryntäsi hänen isänsä asuntoa kohden ja sytytti sen tuleen.

Kun nuorukainen näki liekkien kohoavan taivasta kohden, pakeni hän kauhistuneena takaisin metsään. Siellä löysi hän syrjäisen luolan, jossa hän koetti piiloitella kapinallisten neekerien raivolta. Uupuneena väsymyksestä ja levottomuudesta nukkui hän viimein. Yht'äkkiä kavahtaa hän ylös ikäänkuin kauhean unen vaivaamana — hänen edessään seiso i hänen iso, englantilainen doggikoiransa ja tämän vieressä uskollinen Ali.

Alussa peljästy i William, vaan neekeri sanoi ystävällisesti hänelle:

"Seuraa minua; minä olen sinua johdattava, ettet joudu veljieni käsiin. Sinä olet aina ollut ystävällinen minua kohtaan, nyt on minun vuoroni palkita hyvytyesi."

Ali saattoi nyt Williamia syrjäisiä teitä, soiden ja rämeiden poikki. Tuli pitkä vaellus ja usein heitti jo William kaiken toivon päästä onnellisesti julmistuneiden neekerien raivoa pakoon.

"Ole pelvotta!" sanoi silloin aina uskollinen johdattaja. "Minä saatan sinut pääkaupunkiin; siellä on monta laivaa satamassa, joihin pääset ja jotka vievät sinut Europaan."

Neljänn en päivän lopulla näkivät he viimein kaupungin tornit ja muurit edessään. Mutta tuskin olivat jättäneet metsän, ennenkuin heitä tuli vastaan joukko neekerejä, jotka töytäsivät heidän päällensä hurjasti huutaen. Nyt näytti kaikki pelastus mahdottomalta. Silloin astui Ali esille ja rukoili armoa ja sääliä hyväntekijällensä sekä kertoi kuinka suuressa kiitollisuuden velassa hän oli Williamille. Alin rukoukset vaikuttivat. Neekerit saattoivat Williamia aina kaupungin portille asti, ja täällä löysi hän suojaa tarpeeksi.

Kaarle von Linné.

Jo vanhimpina aikoina harrastivat etevät miehet tutkimuksia luonnon valtakunnissa. Niin ovat semmoiset muinaisajan viisaat kuin Aristoteles, Theofrastos, Dioscorides y.m. kirjoittaneet havaintonsa ja kokemuksensa luonnon esineistä kirjoihin ja mahtavimmat ruhtinaat ovat kilvoitelleet kootakseen mestarien teoksia. Vaan sitten tuli keskiaika, ja sen sijaan kuin olisi pitänyt käydä edelleen aloitettua tietä luonnon tuntemiseen, tehtiin tämän tieteen harjoittaminen jonkunlaiseksi ylenluonnolliseksi toimeksi, sitä pidettiin velhoutena ja loihtimisena ja vanhojen luonnontutkijoiden teokset joutuivat

unhotuksiin.

Vasta kirjapainotaidon keksimisen kautta tulivat nämä teokset suuremmalle yleisölle tunnetuiksi ja nyt heräsi monella taholla harras mielihalu luonnon tuntemiseen. Ruvettiin vertailemaan niitä luonnonesineitä, joita löytyi kunkin ympärillä niihin selityksiin, joita esim. Plinius y.m. olivat antaneet, ja näyttämään missä nämä olivat erehtyneet. Utterat tutkijat kokoelivat ja selittivät niitä luonnontuotteita, joita näkivät kotomaassaan. Kohta otti tutkija piirustajan ja puupiirustajan avukseen, alussa ainoastaan koristamaan teostansa, vaan sitten kuvan kautta tehdäkseen esittämänsä asian selvemmin näkyväksi lukijalle. Tällä tavoin kehittyi vähitellen luonnontutkiminen erityiseksi tieteenksi, kun sitä ennen oltiin ainoastaan lääketieteellisiä tai teollisia tarpeita varten tutkittu vissii luonnonesineitä.

Mutta samalla kun opittiin tuntemaan yhä useampia luonnon tuotteita, kävi niiden järjestäminen tarpeelliseksi. Tehtiin lukuisia kokeita tähän tarkoitukseen; vaan ilman erinäisettä menestyksettä. Puuttui vielä yhdenmukaisuutta selityksien tekemistavasta, puuttui määrättyjä nimityksiä tarkoitetuille asioille, ylinähtäväisyyttä ja järjestystä j.n.e. Sentähden voi tapahtua niin, että eri luonnontutkijat selittivät samaa kasvia, joka kasvoi useammassa eri maassa, yhtä moneksi eri kasviksi.

Juuri tällä epäselvyyden ja epävarmuuden aikakaudella luonnontieteen harrastuksissa syntyi se mies, joka syystä on saanut nimen *luonnontieteen isä: Kaarle von Linné*.

Toukokuun 23 päivänä 1707 näki hän ensi kerran päivän valon matalaisessa majassa eteläisessä Småland'issa. Hänen isänsä oli pappina Stenbrohult'in pitäjässä ja nimeltänsä Nicolaus Linnaeus. Hän oli köyhä mies ja sen ajan, jota ei papillisten velvollisuuksiensa täyttäminen vienyt, pani hän pienen puutarhan hoitamiseen, joka oli hänen suurin ilonsa.

Jo ensi horjuvilla askelillaan elämässä kohtasi sentähden poika niitä kukkia, joita isä niin suurella huolella hoiti, ja jo pienokaisesta asti imi nuori Kaarle sitä rakkautta kasvimailmaan, joka kerran oli tekevä hänen nimensä kuuluisaksi. Ei ollut pojalla suurempaa iloa kuin isän näyttäessä ja selittäessä hänelle milloin jotakin lehteä, milloin jotakin juurta, milloin taas jonkun kasvin siemenkotaa, ja usein tuli poika, suuremmaksi tultuaan, kotiin kävelyiltä tuoden muassaan joukon kasveja, jotka hän oli kerännyt ja joista hän voi kysellä isältään loppumattomiin. Päivä päivältä eneni hänen rakkautensa kasvimailmaan ja kohta hän ei tuntenut ainoastaan kaikkia niitä kasveja, joita kasvoi kotiseuduilla, vaan myös paljon kasveja kylmästä pohjolasta ja lämpimistä etelämaista, joista hän oli ottanut selkoa isänsä runsaissa kasvikokoelmissa tai isän kirjastossa löytyvistä kirjoista.

Luonnon suurta kirjaa poika siis ennen kaikkia tahtoi tutkia. Muista lukemisista piti hän vähän, ja vanhat kielet, jotka olivat etevimpänä opetusaineena sen ajan kouluissa, olivat hänestä suorastaan vastenmielisiä. Seuraus olikin se että hänen opettajansa Vexiössä julistivat hänet kelvottomaksi lukemaan ja antoivat hänen isällensä neuvon panna poikansa räätälin tai nikkarin oppiin. Tästä pelasti hänet kumminkin muuan hänen isänsä ystävä, tohtori Rothman, joka käsitti pojan taipumuksen ja saattoi hänen isänsä antamaan pojan lukea luonnontieteitä. Mutta hän edistyi myöskin nyt sangen huonosti ja kun hän jätti Vexiön gymnasiumin lähteäksensä Lundin yliopistoon sai hän kaikkea muuta paitse kehoittavia lauseita päästötodistuksessansa.

Lundiin tultuaan pääsi nuori Linné tuon luonnonoppineen Stobaeus'en tuttavuuteen, jonka perheessä hän sai asua ja jossa häntä kohdeltiin hyvin ystävällisesti. Mutta pääsy oppineen miehen kirjastoon oli häneltä kuitenkin kielletty, ja ainoastaan onnellisen sattumuksen kautta pääsi hän tilaisuuteen sitä käyttämään.

Eräs ylioppilas, joka asui Stobaeus'en luona, hankki hänelle nimittäin salaisuudessa kirjoja kirjastosta. Näitä luki Linné öisin. Mutta muutamana yönä, kun hän istui lukuihinsa vaipuneena, tuli äkkiarvaamatta hänen luokseen Stobaeus, joka oli nähnyt kynttilänvalon hänen huoneestansa. Hänen täytyi nyt tunnustaa miten hän oli saanut kirjat käsiinsä, ja siitä hetkestä pääsi hän vapaasti Stobaeus'en kirjastoon.

Kohta huomasi Linné kuitenkin, että Upsala oli ainoa oikea paikka niiden lukujen harjoittamiselle, joita hän enin rakasti. Sinne hän läksikin huolimatta vanhan ystävänsä Stobaeus'en mielikarvaudesta. Ainoastaan vähäisen summan voi hänen köyhä isänsä lahjoittaa hänelle avuksi uuteen oppipaikkaan lähteissä, ja kun tämä oli loppunut, alkoi kova puutteen aika Linné'llä. Hänen köyhyytensä meni niinkin suureksi, ettei hänellä ollut tarpeeksi vaatteita näyttäytyä ulkona. Muutamilta kumppalilta sai hän muutamia vaatekappaleita, joita eivät enää pitäneet, ja näitä korjasi hän nyt itse kotona huoneessaan niin että hän edes saattoi käydä ulos kasveja etsimään.

Kohta tapahtui kuitenkin käänne nuoren miehen elämässä. Eräänä päivänä seiso i hän kasvityieteellisessä puutarhassa vaipuneena syviin mietteisin vasta au'enneesta kukasta. Hän oli melkein unhottanut murheensa ja köyhyytensä, ja tutkiskeli huolellisesti kasvia. Viimein tahtoi hän taittaa kukan

sitä säilyttääkseen muistona onnellisemmista päivistä nyt kun hänen täytyi jättää Upsala ja rakkaat lukunsa. Juuri kun hän ojensi kätensä kukkaa taittaakseen pidatti häntä tuikka ääni. Hän käänsihe katsomaan ja näki edessään vanhan Olof Celsiuksen. Tämä ei tarvinnut kuin tehdä muutamia kysymyksiä huomatakseen nuoren miehen tietoja. Hän osoitti Linné'lle suurta ystävyyttä ja teki hänet tutuksi oppineen Olof Rudbeck vanhemman kanssa, joka ei ainoastaan ottanut Linné'n lastensa opettajaksi, vaan hankki hänelle myös määräyksen Rudbeck'in sairauden aikana opettaa ylioppilaille kasvitiedettä. Tämän tehtävän toimitti Linné kaikkien mieliksi, kunnes jonkun ajan perästä vanhempi yliopiston opettaja tuli kotio ulkomaalta ja otti Linnén viran toimittakseen.

Jo aikaisin oli Linné mieltynyt Lapin kasvimailman tutkimiseen. Celsius saattoi hallituksen huomion hänen puoleensa ja hänen välityksensä kautta sai nuori luonnontutkija toimekseen tehdä matkustus Lapinmaahan sen kasvieloa tutkimaan. Linné otti tarjoumuksen vastaan ja tuli, tehtyensä matkan, jolla hän monesti oli hengen vaarassa, takaisin Upsalaan, ja alkoi nyt kohta järjestää kokoelmiensa ja valmistaa teosta Lapinmaan kasvistosta. Kateus kumminkin viritti juoniansa hänen ympärillään ja ilolla hän sentähden käytti tilaisuutta lähteäksensä Falun'iin pitämään luentoja mineralogiassa eli kivennäisopissa. Täällä tuli Linné kohta tutuksi kaupunginlääkäriin tohtori Moraeus'en perheessä ja kihlasi jonkun ajan kuluttua hänen tyttärensä.

Linné'n päämääräksi tuli nyt päästä omavaraiselle kannalle ja hän ajatteli nyt todella suorittakseen lääkärintutkiminon. Hän piti parhaimpana tätä tarkoitusta varten lähteä Hollantiin, jossa lääketiede tähän aikaan oli erinomaisen korkealla kannalla. Täällä saavutti hän myöskin ei ainoastaan tohtorinarvon, vaan vielä mitä suurinta kunniaa opistansa. Koko joukko ulkomaalaisia, suurimmaksi osaksi etevä miehiä, rupesivat hänen oppilaikseen ja pitivät kunniana olla semmoisia; hän julkaisi useampia teoksia, jotka kaikkialla otettiin kiitoslauseilla vastaan; hänelle kustannettiin matkustuksia muihin maihin ja hänelle tehtiin alttiita tarjoumuksia useammasta ulkomaalaisesta paikasta tahtoisiko hän ottaa vastaan opettajavirkoja tieteessään. Mutta hänen isänmaanrakkautensa saattoi hänet kotio ja hän palasi Ruotsiin oltuansa kolme vuotta poissa. Vaikka Linné oli voittanut niin suurta kunniaa ulkomailla, joutui hän kuitenkin kotona melkein kokonaan unhotuksiin. Hänen täytyi ansaita elatuksensa toimivana lääkäriin ja vasta kun hän oli semmoisena saavuttanut maineen suuresta taidosta määrättiin hän professoriksi Upsalaan.

Nyt rupesi hän pitämään luentoja luonnontieteissä ja niiden kanssa yhteydessä olevissa aineissa. Luentosali tuli kuulijoita täyteen ja hänen maineensa levisi yli koko Europan ja Amerikkaan asti. Kaikista maista tulvaili oppilaita yhteen kuuntelemaan hänen luentojansa. Usein teki hän retkeilyjä metsiin ja vainioille ja hänen seurassansa saattoi olla silloin pari sataa oppilasta. Jos silloin löydettiin joku merkillinen kasvi, kokoontuivat kaikki mestarinsa ympärille ja kuuntelivat tarkalla huomiolla hänen selityksiänsä ja muistutuksiansa. Kun ilta tuli, palasivat kaikki, kukilla koristettuina ja onnellisina, Upsalaan.

Linné oli keskinkertaista pituutta ja varreltaan voimakas. Hän kyllä kulki vähän kumarruksissa, joka ehkä oli seurauksena hänen tavallisesta asennostaan kasveja etsiessä. Hänen tukkansa oli mustanruuni, vanhuudella hopeanvalkoinen. Hänen silmänsä olivat ruunit, loistavat ja katsantonsa terävä. Hänen luonnonlaatunsa oli vilkas ja hän oli hyvin helläluontoinen surulle, vihastumukselle ja muille sieluntiloille. Voimakas ja uuttera oli hän nuoruudessaan ollut ja vanhempana rakasti hän myös liikkuvata ja toimeliasta elämätä.

Linné sai eläessään yltäkyllin kunnian osoituksia. Hänen kuninkaansa nimitti hänet arkiateriksi ja pohjantähdentähdistön ritariksi, jota siihen aikaan pidettiin erinomaisena asiana. Vuonna 1757 aateloittiin hän myöski ja otti silloin nimen von. Vaan ei nämä eivätkä mitkään muut kunnioitukset häntä huikaisseet. Hänen voimakas ja miehekäs luonteensa pysyi yksinkertaisena ja teeskentelemättömänä. Hänen mielilauseensa oli: "Elä rehellisesti, Jumala sinut näkee!" ja tälle mielilauseellensa pysyi hän uskollisena kuolemaansa saakka.

Kaarle von Linné nukkui kuoleman uneen 10 päivänä Tammikuuta 1778. Yliopiston kaikki oppilaat ja virkamiehet saattoivat häntä hautaan ja kuningas Kustavi kolmas valitti valtion säädyille sitä vahinkoa, jonka isänmaa oli kärsinyt hänen kuolemansa kautta.

Paljon ovat olot muuttuneet sen jälkeen kuin Linné eli, vaan hänen työnsä ja toimensa tulee kumminkin aina pitämään arvonsa. Ennen hänen aikaansa ei ollut kelläkään mitään aavistusta kasvien ja eläinten järjestöllisestä jaotuksesta. Yksityiset ajattelijat olivat kyllä aloittaneet jotakin semmoista, vaan heidän toimensa olivat kuitenkin kovin vähäpätöisiä herättääkseen yleisempää huomiota. Vasta Linné on opettanut meitä säännöllisesti järjestämään kasvi- ja eläinkuntaa. Hänen aikansa tunnettujen kasvien luku on kyllä sittemmin suuresti lisääntynyt; vaan ne lajit, jotka hän toi esiin ja ne luokat, jotka hän määräsi, soveltuvat kuitenkin niihin kaikkiin.

Linné on saanut nimen "kasvitutkijain kuningas", ja tätä nimeä kantaa hän vielä tänäkin päivänä kenenkään vastustamatta yli koko mailman. Ja tuskinpa on kenenkään ruotsalaisen miehen nimi

levinnyt niin kauvas kuin Kaarle von Linné'n, sillä koko sivistyneessä mailmassa löytynee tuskin yhtäkään henkeä, joka ei tietäisi kuka hän oli ja mitä hän on toimittanut, ja joka ei sydämessään häntä kunnioittaisi, ja ihmetteleisi. Hänen muistonsa onkin aina kunniassa pidettävä ja jokaisen sydämessä säilytettävä.

Nahyda Tschernikov.

Viime vuosisadan viime vuosikymmenellä eli Nikitin nimisessä pienessä venäläisessä kaupungissa rehellinen virkamies nimeltä Tschernikov. Hiljainen ja vaatimaton koko olennossaan täytti hän uskollisesti velvollisuutensa virkamiehenä ja häntä nimitettiin koko seutukunnassa rehelliseksi tullimieheksi. Hän eli hyvissä varoissa ja hän oli siinäkin onnellinen että hänellä oli oiva vaimo ja herttainen tytär, jonka nimi oli Nahyda.

"Miten onnellisia me kuitenkin olemme!" sanoi muutamana päivänä Tschernikov vaimollensa. "Ei mitkään murheet meitä paina, kaikki ihmiset pitävät meistä ja kunnioittavat meitä ja oivallinen Nahyda on ylpeytemme."

Niin puhui Tschernikov. Mutta ei kukaan ihminen voi luottaa onnen pysyvyyteen; usein tulee onnettomuuden yö päällemme silloin kuin vähimmin sitä odotamme. Myöskin Tschernikov kävi murheen päiviä kokemaan.

Muuan arvossa pidetty kauppias, joka salakuljetuksen kautta oli voittanut suuria rikkauksia, koetti voiton himosta päästä niistä maksuista Venäjän valtiorahastolle, jotka oli sille tulevat, ja tahtoi kiertää lakia lahjoittamalla tullivirkamiehiä. Myöskin Tschernikovia koetteli hän vietiellä, vaan tämä pysyi lujasti velvollisuudessaan eikä häntä saatu ei edes mitä houkuttelevimmilla lupauksilla luopumaan oikeuden tieltä.

Tästä suuttui petollinen kauppias ja saattaakseen rehellisen tullimiehen virattomaksi panetteli hän häntä keisarillisessa hovissa, jossa hän väitti Tschernikovin lausuneen hänen majesteetistansa keisarinnasta ja tämän ensimmäisestä miniteristä Potemkinistä hyvin sopimattomia sanoja, sekä lisäsi että tarpeellista olisi pitää tarkasti silmällä tätä vaarallista miestä.

Tämän epäluulon johdosta hankki Potemkin keisarinnalta käskyn ajaa onneton Tschernikov maanpakoon Siperiaan. Eräänä päivänä istui Tschernikovin perhe, rauhallisesti jutellen muutamien naapurien kanssa — silloin astui ovesta sisään sotamiehiä ja muuan heistä luki läsnäoleville keisarinnan ankaran käskyn. Sanatonna seiso siinä Tschernikov, vaaleana ja tunnottomana vaipui hänen vaimonsa alas sohvalle, itkien syleili Nahyda äitiänsä.

Sotamiehet tulivat liikutetuiksi tästä murheellisesta näytelmästä, vaan heidän velvollisuutensa pakoitti heitä vangitsemaan onnettoman isän.

"Ole levollinen, rakas vaimoni", sanoi viimein Tschernikov, "ole levollinen; se on varmaan erehdys. Enhän minä tiedä mistään rikoksesta!"

Kun eron hetki tuli tarttui Nahyda, joka silloin oli seitsenvuotias, kiinni isäänsä eikä vaimokaan tahtonut erota miehestään. Sentähden seurasi häntä vaimo ja lapsi hänen vankeuteensa.

Kauvan mietiskelivät vanhemmat minkä rikoksen he olivat voineet tehdä ja kuka heille tämän kovan kärsimyksen oli saattanut. Viimein juohtui Tschernikovin mieleen petollinen kauppias; hän muisti miten tämä kerran kun Tschernikov oli ylenkatseellisesti kieltänyt hänen rikoksellisesta ehdotuksestaan, suuttuneena oli huutanut hänelle:

"Herra, te tulette vielä katkerasti katumaan että olette minua käskeneet luotanne tällä röyhkeällä tavalla!"

Tschernikov vietiin oikeuden eteen, keisarillinen käsky julistettiin hänelle ja hän käskettiin kahdenkymmenen tunnin sisään olemaan valmiina lähtemään matkalle. Tuomittu kantoi tyyneesti ja vakaasti kohtaloansa, sillä hänen sydämensä oli puhdas ja omatuntonsa saastuttamaton.

Vakavasti tuntien viattomuutensa nousi Tschernikov seuraavana päivänä vaimoineen lapsineen vaunuihin; rohkaistuina naapuriensa säälliväisyydestä läksivät he matkustamaan määräpaikkaansa kohti ja tulivat pitkän ja vaivaloisen matkan perästä Tobolskiin, Siperian pääkaupunkiin.

Erityisen kirjoituksen johdosta Jekaterinoslavin kuvernöriltä Tobolskin kuvernörille tuotiin onnettomalle Tschernikoville muutamia lievityksiä rangaistuksesta. Hän sai itselleen ja perheelleen majan ja maakappaleen; hän sai luvan ostaa tarpeellisia elatuksen varoja ja hankkia itselleen muutamia

mukavuuksia, jotka saattoivat tehdä hänen surkean tilansa vähemmän tuntuvaiksi.

Kun maanpakolaiset olivat muutamien päivän kuluttua tointuneet matkan perästä ja järjestäneet vähäisen asuntonsa, saivat he määrätyn työn tehtäväkseen. Tschernikov määrättiin maatansa viljelemään ja joka kuukausi maksamaan 36 soopelin, 10 karpän ja 6 ketun nahkaa.

Iltasilla tuli tavallisesti muutamia naapureita, joiden kohtalo oli sama kuin Tschernikovin, hänen luokseen ja niiden joukossa oli hän erittäin mieltynyt muutama nuoreen mieheen, jonka nimi oli Luponsky.

Tänä tuli usein hänen luokseen, kävi Tschernikovin seurassa metsällä ja häntä pidettiin viimein melkein perheen jäsenenä.

Kymmenen vuotta oli Tschernikov tällä tavalla elänyt Siperiassa vaimoineen lapsineen, ja vaikka hänen tilansa vuosi vuodelta tuli paremmaksi, ikävöi hän kuitenkin usein kotoseutuunsa, varsinkin koska hänen ruumiinvoimansa alkoivat tuntuvasti vähetä.

Nahydassa, joka nyt oli kasvanut kauniiksi ja kukoistavaksi neidoksi ja joka ei voinut olla huomaamatta isän raskasmielisyyttä, kypsyi nyt kauvan sitte mietitty aikomus päätökseksi. Hän tahtoi mennä jalon, ihmisystävällisen keisari Aleksanterin luokse, heittäytyä hänen jalkoihinsa ja rukoilla häneltä armoa onnettomille vanhemmillensa.

Kohta kesän tultua, läksi Nahyda matkalleen Pietariin. Hän kulki päiväkaudet, vieläpä myrskyssä ja sateessa; hän ei peljännyt vaaroja eikä vaivoja. Aivan uupuneena tuli hän viimein Pietariin, yksitoista viikkoa kuljettuansa arojen ja vuorten poikki tuon pitkän matkan Siperiasta.

Hän meni muutama majataloon ja ilmaisi sen isännälle pitkän matkansa tarkoituksen. Isäntä rohkaisi hänen mieltänsä ja neuvoi häntä ensin kääntymään ruhtinatar Trubetzkoj'n puoleen, joka oli yleisesti arvossa pidetty hyväntekeväisyytensä vuoksi. Paikalla seuraavana aamuna läksi hän ruhtinattaren luokse, kertoi hänelle totisesti onnettomain vanhempainsa kohtalon ja matkansa tarkoituksen.

"Armahtakaa meitä", rukoili hän lopuksi, "elkääkää sysätkö luotanne minua onnetonta tyttöä! Auttakaa minua ja esittäkää onnettomuutemme keisarille. Kuuluuhan keisari olevan niin hyvä ja ihmisrakas; varmaan hän on armahtava viatonta. Jumala tietää isäni olevan viattoman!"

Ruhtinatar lupasi pikaista apua. Hän läksi senatori Kosadavlef'in luokse, joka oli jäsenenä siinä komiteassa, jonka keisari oli asettanut vanhojen oikeusjuttujen tarkastusta varten. Luettelokirjasta ei löydetty muuta kuin Tschernikovin maanpako tuomio ja petollisen kauppiaan kirje. Nahyda, joka usein oli kuullut isänsä puhuvan kauppamiehen petollisista aikeista, selitti arvoituksen. Komitea kirjoitti paikalla kertomuksen keisarille, joka, liikutettuna tytön lapsellisesta rakkaudesta, samassa antoi käskyn Tschernikovin vapauttamisesta ja soi Nahydalle eteenpäisyä.

"En ole vielä koskaan", sanoi Aleksanteri ruhtinatar Trubetzkoj'ille, "oppinut tuntemaan naislentoa, jonka silmistä puhtain viattomuus, jonka sanoista selvin totuus ja luonnollisuus olisi puhunut niin sulosta ja liikuttavaa kieltä kuin tällä työllä."

Saatuansa kalliita lahjoja keisarilta ja hovin etevimmiltä miehiltä, ajoi Nahyda kotio ruhtinattaren luo. Seuraavana päivänä seisattuivat keisarilliset vaunut portin eteen ja Nahydalle annettiin käskykirje kaikille postivirkamiehille niin pian kuin mahdollista ja keisarin kustannuksella saattaa hänet vanhempainsa luokse. Sitä paitsi lähetettiin Tobolskin kuvernörille kirje, joka sisälsi käskyn heti panna Tschernikov vapauteen, antaa maksaa hänelle neljä tuhatta ruplaa ja lähettää hänet Pietariin.

Neljä viikkoa kestävän matkan perästä oli Nahyda vanhempiensa sylissä ja antoi heille tiedon heidän vapaudestaan.

Surullisena jätti Tschernikov vaimoineen ja lapsineen pienen majan, joka kymmenen vuoden aikana oli ollut hänen hiljaisen kärsivällisyytensä todistajana. Tobolskin kuvernööri otti heitä vastaan erinomaisella kunnioituksella ja antoi heidän mukavissa ajokaluissa matkustaa Pietariin. Tschernikovin täytyi tulla keisarin luokse ja juurta jaksain kertoa hänelle kertomuksen maanpakolaisuudestaan. Keisari, joka jo ennen oli hankkinut tietoja hänestä Nikitinistä, nimitti hänet Dnieper-virran suulla olevien paikkojen ylitarkastajaksi.

Petollinen kauppias on kuollut muutamia vuosia ennen Tschernikovin vapauttamista, muuten hän ei olisi välttänyt maallista rangaistusta.

Nahyda tuli naimisiin Luponskyn kanssa, joka oli palannut Venäjälle kaksi vuotta aikaisemmin kuin Tschernikov ja joka melkoisella omaisuudellaan oli perustanut kukoistavan kaupan Moskovaan.

Velvollisuudelleen uskollinen.

Maaliskuun 17 päivänä 1797 purjehti englantilainen amiralilaiva Kuningatar Charlotta 110 tykillä ja 1,200 miehen laivueella Livornosta kapteini *William Todd'in* päällikkyyden alla.

Kun laiva oli tullut ulos merelle, pääsi valkea irti laivalla ja liekit levisivät niin äkkiä että kaikki apu näytti mahdottomalta. Kapteini Todd pysyi kuitenkin tolkussaan. Hän antoi paikalla täyttää kruutikamarin vedellä ja ryhtyi kaikkiin toimiin laivan pelastukseksi. Mutta turhaan! Kohta oli koko laiva ilmivalkeassa. Ei ollut laivueella muuta tehtävänä kuin pelastaa henkensä. Venheet laskettiin veteen ja kaikki kiiruhtivat jättääkseen laivaa. Kapteini Todd ja muutamia miehiä oli kuitenkin vielä jäljellä kun viimeinen venhe läksi laivasta. Heidän kohtalonsa näytti jokseenkin varmalta. Lähestyä palavaa laivaa oli hyvin vaarallista.

Silloin teki muuan matrosi, joka oli pelastautunut muutamaa venheeseen ja jonka kävi sääliksi onnettomia kumppaleitansa, rohkean päätöksen. Hän heittäytyi mereen, ui laivan luokse, pyysi kumppaleitaan yksitellen heittäytymään mereen, otti häntä vastaan ja vei hänet uiden venheensä luokse. Tämän teki hän kuudesti. Vaan silloin oli hän aivan uupunut vaivauksistaan ja vaipui tunnotonna venheen pohjalle.

Vielä oli kapteini Todd laivalla. Hän olisi helposti kyllä voinut pelastautua ennen, vaan hän piti velvollisuutenansa jäädä viimeiseksi mieheksi ja lausui kaikkiin kehoituksiin pelastautumaan ainoastaan tämän:

"Minä jään paikalleni, kunnes kaikki ovat turvassa!"

Hänen velvollisuudentuntonsa oli niin suuri että hän, vaikka liekit joka puolella häntä ympäröivät, aivan kylmäverisesti kirjoitti kertomuksen onnettomuudesta ja sen vielä kahdessa eri kappaleessa, jotka hän jätti muutamalle matrosille, joka kauvimmin oli vaarassa ollut hänen kanssansa.

Kapteini Todd sai urhokuoleman liekeissä ja upposi laivansa kanssa meren syvyyteen.

Miehuullinen veli.

Vernanton'issa lounaisessa Ranskassa asui lauttaustyömies nimeltä Aubry. Hän oli kyllä köyhä maallisista rikkauksista, vaan hänellä oli rikkautta hyvissä ja oivallisissa lapsissaan, jotka elivät sovussa ja rakkaudessa keskenään.

Yonne-virran kauheat virrat olivat useampia kertoja hävittäneet lauttakaivannon ja sulkurakennukset, jotka sanomattoman suurilla kustannuksilla oli pitänyt laittaa kuntoon. Semmoisen uudestaan rakentamisen perästä oli kerran lautta kuljetettava jokea alas, siinä piti Aubry'n kolmentoista vuotiaan pojan tehdä ensimmäisen matkansa. Hän oli saanut käskyn asettautua takimmaiseen päähän lauttaa.

"Ei se käy laatuun", sanoi hänen isänsä, "tuo toimi on kovin vaarallinen sinulle. Sinä olet kovin nuori ja virta on kovin rajua. Ilman minutta et saa lähteä tuommoiseen vaaralliseen yritykseen. Minä tahdon seisoa rinnallasi."

Poika tahtoi estää isän apua.

"Jos minulle käy pahoin, ei minun siskoni kadota niin paljoa", sanoi hän, "minä en vielä kykene tekemään mitään heidän hyväksensä. Mutta jos onnettomuuteni tempaisi myös sinut aaltoihin, rakas isäni, silloin olisivat he kadottaneet *kaikki*. Anna minun sentähden lähteä yksin; Luoja on kyllä minua suojeleva ja minulla on mitä iloisimpia toiveita jälleen nähdä teidät."

Pojan sanoista kuitenkin pitämättä nousi isä lautalle ja asettui pojan viereen; hän oli pannut toisen käsivartensa pojan kainaloihin, toisella piteli hän kiinni muutamasta hirrestä. Tuskin oli lautta päässyt liikkeelle, ennenkuin peräpuoli painui veden alle. Kuohuvat laineet raivosivat semmoisella hurjalla voimalla, että oli mahdotonta ihmisen tehdä vastarintaa.

Vaikka isä piti lujasti poika sylissään tulivat he kuitenkin toisistaan irti temmastuiksi. Aubry päästi kauhistuksen huudon nähdessään miten virranpyörre tempasi hänen poikansa; hän teki mitä hän voi häntä pelastaakseen vaan kohta sai virta hänenkin valtaansa ja vei hänet muassaan huimaavaa vauhtia.

Sillä aikaa oli joukko ihmisiä kokoontunut rannalle ja katselivat kamalaa näytelmää. Huudettiin apua onnettomille; jalot ihmiset kiiruhtivat tarjoamaan rahoja niille, jotka tahtoivat koettaa Aubry'ta ja hänen poikaansa pelastaa.

Nämä taistelivat sillä aikaa tuskallista taistelua aaltojen kanssa. Isä, joka oli enemmän kokenut semmoisissa vaaroissa, pysytteli kauvan ylhäällä; hänen katseensa etsi apua, vähemmän kuitenkin itselleen kuin pojalleen. Myös nuorukainen taisteli kauvan urhoollisesti, vaan kohta alkoivat hänen nuoret voimansa väsyä.

Samassa onnistui muutamain miesten heittää ulos köysi isälle. Hän tuli maalle vedetyksi ja pelastetuksi, vaan meni paikalla tainnuksiin ja vaipui voimatonna maahan.

Sillä aikaa oli Aubry'n tyttäret tulleet saapuville. Kiitollisuuden vallassa ojensivat he kätensä taivasta kohti hiljaa rukoillen; samalla kun kiittivät Jumalaa isän pelastuksesta, rukoilivat myös veljensä pelastusta. Mutta joka hetki kävi heidän toivonsa yhä vähemmäksi. Ei kukaan uskaltanut lähteä ulos virtaan ja nyt ei nähty muuta kuin nuorukaisen toinen käsi ja osa hänen päätänsä, joka pisti ylös vedestä, silloin saapui eräs vanhempi veli, joka nyt vasta oli saanut kuulla onnettomuudesta, paikalle.

"Voi meitä, poikani", huusi isä hänelle osoittaen sormellaan virtaa kohti.

"Voi onnetonta veljeäni!" huokasi nuorukainen, jolta tykinkuula oli sodassa kaapannut toisen käden. "Ei löydy ketään, joka tahtois häntä pelastaa? Eikö kukaan tahdo armahtaa onnetonta?"

Turhaan huutaa hän apua. Silloin heittäytyy hän itse veteen sanoen isällensä:

"Minä pelastan hänet tahi kuolen hänen kanssaan! Jumala olkoon kanssani!"

Yhdellä kädellään lähtee hän uimaan ja hänen onnistuu todellakin saavuttaa veljensä; hän ottaa hänet selkäänsä ja saattaa hänet rantaan läsnäolevan ihmisjoukon riemuhuutojen kaikuessa.

Keisari Napoleon ja hedelmänkauppias.

Keisari *Napoleon* ensimmäinen oli nuoruudessaan oppilaana Brienne'n sotakoulussa. Koska hän hyvin mielellään söi hedelmiä, oli hänellä tapana käydä muutaman hedelmiä kaupitsevan vaimon luona, jonka kauppapuoti oli läheisyydessä. Jos hänellä oli rahaa, niin hän maksoi; jos hänellä ei sattunut olemaan, otti hän velaksi ne hedelmät, jotka hän söi.

Tulipa viimein se päivä, jolloin hänen piti jättää sotakoulu. Hän sattui silloin olemaan velkaa hedelmäkauppiaille vähäisen rahasumman. Hän meni hänen luoksensa ja sanoi:

"Hyvä rouvani, minun täytyy nyt matkustaa pois enkä voi maksaa teille velkaani. Mutta minä en unhota velkaani."

"Olkaa huoleti, nuori herra", vastasi rouva, "suokoon Jumala teille terveyttä ja kaikkea muuta onnea maailmassa!"

Monen vuoden kuluttua kävi Napoleon Brienne'ssä. Silloin muistui hänen mieleensä hedelmänkauppias. Hänen juolahti päähänsä sukkela tuuma. Hän tiedusteli oliko rouva vielä elossa, ja sai tietää hänen vielä elävän, mutta suuressa köyhyydessä. Pieni kauppapuotinsa oli hänellä vielä jäljellä, ja sinne läksi nyt keisari yksi herra vaan seurassa. Hän astui sisään, tervehti rouvaa, vaan tämä ei tuntenut häntä.

"Voipiko täällä saada jotakin virvoketta?" kysyi keisari.

Vanha rouva otti esille meluunia. Molempain herrain sitä syödessä, kysyi toinen heistä:

"Sanokaa hyvä rouva, tunnetteko keisaria? Sanotaan hänen tulleen tänne tänään."

"No, minä en tuntisi häntä!" vastasi hedelmänkauppias. "Hän on ostanut paljon hedelmiä minun luonani ollessaan vielä sotakoulussa täällä."

"Onko hän myös aina maksanut teille kunnollisesti?" kysyi keisari.

"On, tietysti; hän on täsmällensä maksanut kaikki."

"Hyvä rouvani, te joko ette puhu täyttä totta, tahi on teillä huono muisti. Ensiksikin te ette tunne keisaria, sillä minä olen juuri keisari! Ja toiseksi minä en ole todellakaan maksanut teille niin lunnollisesti kuin väitätte. Päinvastoin olen teille velkaa ja minä tahdon nyt maksaa velkani."

Näin sanoen luki Napoleon pöydälle suuren rahasumman, jonka hän antoi rouvalle.

Kun vanha hedelmäkauppias sai tietää että se oli keisari, ja näki suuren rahasumman, kävi hän vallan mielettömäksi ilosta ja hämmästyksestä.

Keisari käski repiä alas hänen vanhan rappioisen huoneensa ja rakentaa uuden hänelle sijaan.

"Tässä talossa tahdon asua aina kun tulen Brienne'en", sanoi hän; "se on kantava minun nimeäni."

Hän lupasi myös pitää huolta vanhan rouvan lapsista, ja hän piti rehellisesti lupauksensa.

Ruhtinas ja talonpoika.

Muuan ruhtinas kohtasi kerran talonpojan ja alkoi paikalla jutella hänen kanssaan. Jutellessa sai hän tietää, ettei talonpojalla ollut omaa maata, vaan oli ainoastaan päiväpalkkalainen ja teki työtä toiselle hyvin pienestä palkasta.

Ruhtinas ei voinut ymmärtää miten oli mahdollista elää niin pienillä tuloilla ja kuitenkin olla hyvillä mielin. Silloin sanoi köyhä maanmies:

"Hyvin huonolla kannalla olisivat asiani, jos minä tarvitsisin niinkään paljoa. Minun täytyy tyytyä kolmanteen osaan; yhdellä kolmannella täytyy minun maksaa velkojani ja jäljelle jäävän kolmannen osan panen minä talteen tulevia tarpeita varten."

Tämä oli taas jotakin käsittämätöntä ruhtinaasta. Mutta ujostelematon maanmies jatkoi:

"Minä, ja'an ansioni ijällisten vanhempaini kanssa, jotka eivät enää jaksa tehdä työtä, ja lasteni kanssa, jotka ovat kovin nuoria vielä ansaitaksensa mitään; edellisille olen kiitollisuuden velassa siitä rakkaudesta, jota ovat osoittaneet minua kohtaan lapsuudessa, jälkimmäisistä toivon etteivät minua jätä kerran, kun joudun vanhaksi ja kykenemättömäksi."

Ruhtinas palkitsi oivallista miestä hänen rehellisistä mielipiteistään ja antoi hänelle vuotuisen eläkkeen sekä piti huolta hänen pojistaan, kunnes he pääsivät koulusta ja voivat itse ansaita jotakin.

Sankari rauhallisissa urhotöissä.

Edinburgissa, Skottlandin pääkaupungissa, syntyi 15 päivänä Elokuuta 1771 kuuluisa englantilainen runoilija ja romanikirjoittaja *Walter Scott*. Hän oli ahkerimpia ihmisiä, joita tunnetaan, ja hänen teoksensa ovat tulleet käännetyiksi useampiin niihin kieliin, joita nyt puhutaan.

Mikä ylevä ajatus Walter Scott'illa oli ahkeruuden käytännöllisestä merkityksestä ja miten hartaasti hän lapsiensa mieleen teroittaa ahkeruuden tärkeyttä, sen huomaa muutamasta kirjeestä, jonka hän kirjoitti pojallensa ja jossa hän antaa tälle muutamia isällisiä neuvoja:

"Minä en voi kylliksi teroittaa mieleesi että työ on se laki, jonka Jumala on antanut meille joka askeleella elämässä noudatettavaksi. Ei mikään omaisuus ole arvollista, jonka voi saada ilman työtä, aina leivästä alkaen, jota maanmies syö otsansa hiessä, niihin huvituksiin saakka, joilla rikkaan miehen täytyy ikävyyttään karkoittaa. Mitä tietoihin tulee, niin niitä voi yhtä vähän istuttaa ihmissieluun, kuin viljavainioon voi kylvää siemeniä, ennenkuin se on kynnetty. Suuri eroitus on kyllä siinä, että olojen ja asianhaarain vaikutuksesta toinen voi saada leikata sen tou'on jonka toinen on kytännyt peltoon, kun sitä vastoin ei kukaan voi onnettomuuden eikä sattumuksen kautta kadottaa lukemisiensa hedelmiä, päinvastoin tulevat aina suuremmat ja laveammat tiedot, jotka ihminen voi saavuttaa, hänelle itselleen hyödyksi täydellisesti. Tee sentähden työtä, rakas poikani, ja käytä aikaa oikein. Nuoruudessa ovat askeleet kepeät, mielemme on taipuvainen ja tiedot kootaan nopeasti. Jos olemme huolimattomia kevään aikana, ei kesä meitä hyödytä, syksymme tuo meille vaan akanoita ja vanhuutemme talvi on kolkko ja ihmisten myötätuntoisuutta vailla."

Walter Scott ansaitsi teoksillansa niin suuren omaisuuden, että hän voi ostaa itselleen pienen maatilan. Hän nimitti sitä *Abbotsford'iksi*; se oli neljä peninkulmaa Edinburgista ja siellä syntyivät useat mainion kirjailijan etevimmistä teoksista.

Valitettavasti hän yhtä vähän kuin muutkaan ihmiset pääsi kovan onnen koettelemuksista. Se kustantaja, jonka kanssa Walter Scott oli tehnyt kauppakontrahdin teoksistansa, lakkautti sitoumuksensa suorittamisen, ja Walter Scott menetti sen kautta ei ainoastaan kaikki mitä hän oli ansainnut kahdenkymmenen vuoden kuluessa, vaan joutui myöskin sen kautta jotenkin suureen

velkaan.

Tämän kovan onnettomuuden kohdatessa käytti hän itsensä kuin todellinen mies. Vaikka hänen ystävänsä tarjoutuivat hankkimaan niin paljon rahaa, että hän voisi tyydyttää saamamiehensä, sanoi hän ylevästi:

"En huoli, minä olen omalla kädelläni tekevä työtä kunnes kaikki on maksettu. Jos kadottaisinkin kaikki, niin tulee ainakin kunniani pysymään saastuttamatta."

Tästä hetkestä asti teki hän työtä väsymättömästi, kunnes hän liian työn vaivauksesta sai halpauksen kohtauksen. Tuskin oli hän uudelleen saanut niin paljon voimia, että hän voi pitää kynää, ennenkuin hän taas istui kirjoituspöydän ääreen. Turhaan käskivät häntä hänen lääkäriensä herkeämään tuosta utterasta työstä — häntä ei saatu suostumaan.

Syksyllä 1832 kohtasi häntä uudestaan halpaus, nyt vaarallisemmasti kuin edellisellä kerralla. Nyt tunsu hän ruumiinsa voimain olevan lopussa, vaan kuitenkin hän ei kadottanut rohkeuttaan eikä kestävyyttään.

"Minä olen kärsinyt kauheasti", kirjoitti hän päiväkirjassaan, "joskohta enemmän ruumiin kuin sielun puolesta, ja usein toivoo mieleni saavani panna maata ja nukkua koskaan enää heräämättä. Vaan minä tahdon taisteluni taistella loppuun, jos se vaan on minulle mahdollista."

Syyskuun 21 päivänä 1832 ummisti Walter Scott ainaiseksi silmänsä. Muuan hänen viimeisiä lauseitansa oli hänen arvoisensa.

"Minä olen ehkä ollut aikakauteni tuottelijain kirjailija", sanoi hän, "ja se on minulle lohdutukseksi, etten ole koskaan saattanut kenenkään ihmisen uskoa horjumaan, etten ole turmellut kenenkään siveydellisiä perusjohteita ja etten ole kirjoittanut mitään, jota minun täytyy pyyhkiä pois kuolinvuoteellani."

Vävyllensä sanoi hän joku hetki ennen kuolemistansa:

"Lockhart, minulla ei ole enää kuin hetki kanssasi puhella. Ole kunnollinen ja hurskas, ole hyvä ihminen. Ainoastaan se voi sinua lohduttaa, kun kuoleman hetki lähestyy."

Lockhart menetteli vainajan tahdon mukaisesti. Hän kirjoitti "Scott'in Elämä" ja antoi kaiken voiton siitä vainajan saamamiehille hänen velkojensa korvaamiseksi, joita Lockhart kyllä ei ollut velvollinen maksamaan, vaan joita hän mainion kirjailijan muistoa kunnioittaen tahtoi suorittaa.

Volney Beckner.

Kun nuorelta Volney Beckneriltä, joka oli muutaman Irlannissa asuvan ranskalaisen poika, kerran kysyttiin, mikä todellinen kunnia oli, antoi hän seuraavan vastauksen:

"Palvella isänmaataan ja loistavalla tavalla täyttää ne velvollisuudet, jotka ihmisen asema yhteiskunnassa määrää."

Volney ei kyllä saanut kuolla sankarikuolemaa isänmaansa edestä, vaan hänestä tuli kuitenkin sankari, sillä hän kuoli ihmisrakkautensa uhrina.

Volney oli aivan nuori kun hän matkusti Domingo nimiseen länsi-indian saareen. Laivalla oli muiden muassa amerikalainen vaimo pienen tyttärensä kanssa. Sillä aikaa kun lapsen kaitsija nukahti, juoksenteli pikku tyttö laivan kannella ja lähestyi laivanpartaita katsellaksensa aaltoja. Samassa kallistui laiva ja lapsi putosi mereen. Volney'n isä näki tämän ja heittäytyi paikalla lapsen perästä veteen koettaakseen sitä pelastaa. Hän saikin kiinni hänen vaatteista ja ui nyt toisella kädellään laivan luokse, toisella painaen lasta vasten rintaansa. Silloin sai hän yhtäkkiä nähdä suuren haikalan tulevan vastaan.

Hän huusi kovasti apua.

Laivalla syntyi yleinen häiriö, vaan ei kukaan tehnyt mitään häntä pelastaakseen. Ammuttiin kyllä muutamia laukauksia vasten petoa, vaan siitä se ei ollut milläänkään. Jo oli hai-kala syöksähtämällänsä lapsen pelastajaa vastaan; — silloin tarttui nuori Volney teräväkärkiseen miekkaan, heittäytyy veteen, sukeltaa alas pedon alle ja työntää altapäin miekan sen ruumiiseen.

Nyt kääntää hai-kala raivonsa nuorta Volney'ta vastaan. Hänelle heitettiin köysi ja häntä vedetään

kiireimmiten takaisin; jo kaikui riemuhuuto: "Pelastettu!" — silloin sukelti meripeto alas syvemmälle, tuli ukon tulen nopeudella taas veden pintaan ja iski terävät hampaansa nuoren Volney'n rintaan niin ettei hänestä kohta ollut muuta jäljellä kuin silvottu ruumis.

Laivaväki pelasti jäännökset hänen ruumiistaan, ja matkustavaisten ja laivaväen kyynelten vuotaessa tehtiin nuorelle miehelle viimeinen palvelus.

Vaarallinen hyppäys.

Lähellä Pill nimistä pikkukylää Tyrolissa löytyy pitkä kapea laakso, jonka toisessa päässä on iso vuoriseinämä. Tämän röysteisen vuoriseinämän päältä syöksee alas kuohuva virta, joka sitten hakee tiensä läpi laakson ja pienen kylän. Aikojen kuluessa on isoja kivilohkareita lohennut ympärillä olevista kallioista ja syöksynyt alas joen keskelle. Tämän kautta on luonnollisia salpauksia syntynyt ja näitä vastaan töytää nyt virta muodostaen vaahtoavia koskia. Jos nousee rajui-ilmalla, ei ole laaksoon menemisenkään, sillä hengen vaara siellä silloin on tarjona.

Elokuussa vuonna 1819 oli kova Jumalan ilma raivonnut näissä seuduin; ankarien vesisadetten kautta oli joen vesi melkoisesti lisääntynyt ja se kuohueli nyt tavallista rajummin. Tämä ei estänyt muutaman köyhän maanmiehen viisitoistavuotiasta poikaa käymästä laaksossa joen oikeanpuoliselta äyräältä niittääkseen sitä vähäistä nurmea, mikä kasvoi jyrkkien kallioiden kupeilla. Nuorukaisella, jonka nimi oli *Pietari Hierner*, oli matkassaan nuorempi veljensä, kymmenvuotinen Yrjö, ja ylempänä muutamalla kalliolla seisoivat eräs vielä nuorempi veli.

Yht'äkkiä luiskahtaa Pietarin jalka, hän syöstyä alas veteen ja katoaa Yrjön näkyvistä. Tämä kuulee kosken pauhinan — mikä hänellä tehtävänä? Kiiruusti kiipee hän kallionlohkareelta kallionlohkareelle ja pääsee viimein alas joen pintaan.

Melkein keskellä jokea kohoaa kaksi isoa kivilohkareta. Näitä vasten töytää kuohuva vesi mitä rajuimmalla väkevyydellä. Toisella näistä kivilohkareista näkee Yrjö onnettoman veljensä olevan; osa hänen ruumiistaan on kivellä, muu ruumis vedessä, joka on verestä punaisena. Silloin tekee Yrjö epätoivossaan uskaliaan päätöksen: hän tekee rohkean hyppäyksen ja pääsee onnellisesti kivelle. Tässä hän nyt seisoo yksinään auttamaton veljensä edessään.

Pannen kaikki voimansa liikkeelle ottaa hän toisella kädellään kiinni muutamasta kallionkärjestä ja toisella tunnottoman veljensä ruumiista ja vetää hänet kuohuvasta koskesta. Hän pitää häntä sylissään. Ei näy mitään elon merkkiä hänessä. Tuskallisena katselee Yrjö ympärilleen.

Sillä aikaa oli nuorin veljistä kiivennyt alas siltä kalliolta, jolla hän oli ennen seisonut. Yrjö huutaa nyt hänelle käskien häntä menemään heidän isänsä luokse ilmoittamaan mikä onnettomuus on tapahtunut. Tämä tekee niin, ja viimein tulee isä väen kanssa avuksi, molemmat veljet saatiin ylös koskesta ja lääkäri pelasti turmioon joutuneen.

Pohjanperillä matkustajan nuoruudesta.

Niiden miesten joukossa, jotka pitivät Franklinin ja hänen kumppaliensa etsimistä elämänsä päämaalina, ansaitsee epäilemättä amerikalainen Elisha Kane etevän sijan. Kahdesti purjehti hän laivallaan jäätä täynnä olevaan pohjois-jäämereen — kolmannelle retkelle oli hän jo varustautunut kun hän, edellisten matkojen vaivoista kukistuneena, nukkui iankaikkiseen uneen, sankarina, joka oli kaatunut ihmiskunnan ja uskollisen velvollisuuden täyttämisen palveluksessa.

Kane säilyi pohjanperän-matkustajain historiassa pelkäämättömänä merimiehenä, vaan samalla myös rakastettavana miehenä, jonka koko luonnetta hallitsi todellinen Jumalan pelko ja ihmisrakkautus. Hänen käytöksensä tukalissa tiloissa kärsiviä kumppalejansa kohtaan ja hänen levollinen mielensä kauheimpina vaaran hetkinä kiinnittävät niin suurella määrällä huomiota, että varmaan on oleva viehättävää saada tietää jotakin hänen nuoruudestaan.

Elisha Kane syntyi 3 päivänä Helmikuuta vuonna 1803 Filadelfiassa. Nuoruudessaan oli hänellä terve ruumis; hänen lujat ja voimakkaat jäntereensä tekivät sen että hän näytti ruumiikkaammalta kuin hän todellakin oli. Hän oli erinomaisen vikkela kaikissa liikkeissään, koko ruumiinmuoto ja erityinen jäsen soveltui erittäin hyvin voimistelun harjoituksille, jonka tähden nuori Kane oli suuresti mieltynyt semmoisiin. Hänen vilkas luonteensa ei tuonut hänelle rauhaa ja siitä syystä oli hänen omaisillansa

täysi työ hänen kanssansa. Oikeana pikku kapinannostajana käänsi hän nurin kaikki talossa. Huolettomana eleli hän päiviänsä ja rohkeudessaan meni hän usein liikanaisuuksiin. Kuitenkin pitivät hänen siskonsa hänestä paljon, sillä hän kohteli heitä aina lempeästi ja niinkuin vanhimman tulikin tehdä, hän suojeli ja piti heitä silmällä, jos niin tarvittiin.

Kane ei ollut vielä yhdeksän vuoden vanha, kun hän osoitti seuraavan merkillisen siskorakkauden esimerkin. Hänen noin kaksi vuotta nuorempi veljensä oli tehnyt jonkun virheen koulussa, jossa kumpikin kävi, ja hänen piti saamaan rangaistusta opettajaltansa. Tuskin oli vanhempi veli saanut tämän tietää, ennenkuin hän tavallisella vilkkaudellaan hyppäsi ylös paikaltansa, tahtoi astua väliin nuoremman veljensä suojelijana ja huusi opettajalle melkein enemmän käskevällä kuin rukoilevalla äänellä:

"Älkää lyökö häntä, hän on niin pieni — lyökää minua sen sijaan!"

Nämä sanat, joiden tarkoitus tietysti oli saada asia hyvällä sovitetuksi, tulivat nähtävästi hyvästä ja säälivästä sydämmestä; vaan vika oli siinä että nuori Kane oli liian ynsistelevä eikä tyytynyt rukoilemiseen. Seuraus tästä oli että opettaja piti hänen käytöstänsä koetuksena pilkata hänen valtaansa ja nuhteli häntä seuraavilla sanoilla:

"Niin, sinua olen myöskin kurittava!"

Poika ei vielä voinut asioita siihen määrään arvostella, että olisi voinut käsittää virheellisyytensä ja siitä lähtevän nuhtelun; hän luuli aikeensa suojella pientä veljeänsä olleen hyvän, ja hänen mielestään oli sentään opettaja tehnyt hänelle vääryyttä.

Hänen luonteessansa oli jo hänen ensi nuoruudestaan saakka elävä oikeudentunto huomattavana ja hän vastusti sentähden kaikkea, joka soti sitä käsitystä vastaan, mikä hänellä oli oikeudesta ja kohtuudesta. Toisessa tilaisuudessa, jossa hänen inhonsa kaikkea vääryyttä vastaan tuli näkyviin, oli hänellä kumminkin aivan oikein.

Muutamit pojat naapuristosta olivat nimittäin eräänä päivänä kiivenneet muutaman Kanen isän omistaman rakennuksen katolle ja heittivät sieltä alas savipalloja tyttöjen päälle, jotka olivat paikalla. Näiden huutaessa rientää kymmenvuotias Kane esille, rupeaa paikalla heidän suojellaksensa ja käskee loukatun herrasmiehen käytöksellä pahantekijöitä lakkaamaan vallattomuudestaan ja nousemaan alas katolta. Pojat, jotka tunsivat itsensä olevan turvassa ylevällä paikallaan, vastasivat vaan sillä, että heittivät koko latingin savipalloja hänen päällensä. Tämä pahanelkisyys harmitti nuorta Kanea; silmänräpäyksessä tarttuu hän räystäänkouruun, kiipee ylös katolle ja seisoo äkkiä vihollistensa keskellä, ennekuin yksikään heistä edes olisi voinut pakenemista ajatella. Nyt ne olivat hänen vallassansa.

Katto oli jyrkkä ja sentähden vaarallinen liikuntapaikka hänen säikähtyneille vastustajillensa; hänelle taas, joka oli niin tottunut semmoiseen ja jonka liikkeet olivat niin notkeat, tarjosi se tarpeeksi turvallisuutta ja antoi hänen vapaasti käyttää voimiaan, kun sitä vastaan hänen vastustajansa, jos vähänkään koettivat ehtiä vastarintaa, olivat vaarassa pudota maahan. Kane rankaisi nyt rauhanhäiritsijöitä yhden toisensa perästä ja vielä lisäksi hän ei tyytynyt siihen että oli heitä ansion mukaan kurittanut, vaan veti heidät katon rajalle ja pakoitti heitä oikein pyytämään anteeksi niiltä, joita olivat loukanneet. Hänen tätä tehdessään, huusi hänen nuorempi veljensä, joka oli katsellut nuorten rauhattomuuden nostajien rankaisemista ja nyt pelkäsi jonkun heistä putoavan alas ja lyövän itsensä kuoliaaksi, Elishalle tulla alas, vaan tämä ei antanut häiritä itseään toiminnassaan veljensä kehoituksesta. Hän vastasi aivan levollisesti:

"Ei vielä, Tom, eivät ole kaikki pyytäneet anteeksi!"

Kane tuli erittäin kuuluisaksi tutkijana pohjanperän seuduissa. Hän meni lääkärinä Yhdys-Valtojen laivaston palvelukseen, oli muassa muutamalla retkellä Kiinaan, kävi sitte Filippineissä, Englannissa, Indiassa, Egyptissä ja Kreikassa. Vähän oltuaan Amerikassa läksi hän sitten Afrikaan, vaan täällä tapasi hänen kuumetauti ja hänen täytyi palata kotionsa. Vuonna 1850 seurasi hän ensimmäistä amerikalaista lähetysretkeä pohjoisnavan maihin, läksi 1853 taas pohjanperän vesille ja palasi monta vaivaa kärsittyänsä Lokakuussa 1855.

Hän kuoli 16 päivänä Helmikuuta 1857 Havannassa.

Uskaliaan pohjanperänmatkustajan muisto varmaan ei tule koskaan unhottumaan. Äärettömän laajain jääkenttien keskellä, kovimmissa lumimyrskyissä, taisteluissa villipetojen, näljän ja taudin kanssa, seisoi hänen sankarimuotonsa kukistamattomana. Ei silmänräpäyksikään hän unhottanut sitä suurta tarkoituspäätä, jolle hän oli omistanut elämänsä, ja vaikka itse vaivoja ja tuskaa kärsivä, rohkaisi hän todellisella Jumalanpelvolla ja alttiiksi panevan huolenpidon kautta usein kovin sortuneitten seuralaistensa mieltä.

Jalomielinen soturi.

Muuan kersantti seiso i kerran Sevastopolia piiritettäessä vahdilla. Vihollinen teki ulosryntäyksen ja hänen kumppalinsa tulivat tapetuiksi ja hän itse pahasti haavoitetuksi päähän. Hän kulki horjuen leiriin, näki tiellä haavoitetun, nosti hänet selkäänsä ja kantoi hänet myös leiriin. Sinne päästyään vaipui hän tunnotonna maahan. Kun hän muutamia tuntia sen jälkeen tointui, oli hänen ensimmäiset sanansa kysymys kuinka hänen asekkumppalinsa laita oli: "Elääkö hän vielä?" Samassa tuli pahasti haavoitettu sotamies, joka monta vuotta oli ollut hänen vihamiehensä, hänen vuoteensa luo ja kiitti häntä pelastuksestaan. Silloin sanoi kersantti:

"Sinä olet siis se jonka minä kannoin leiriin. Se minua ilahuttaa. Minä en sinua tuntenut, vaan jos olisin tuntenutkin, olisin kuitenkin sinua pelastanut."

Abrahami Lincoln.

Me olemme jo ennen tässä kirjassa oppineet tuntemaan kahta miestä, joiden toimet erinomaisen paljon ovat kohottaneet Amerikan Yhdys-Valtojen sisällistä varallisuutta ja ulkonaista kunniaa: tarkoitamme Yrjö Washington'ia ja Benjamin Franklin'ia. Kolmannen kunniasijan näiden molempain rinnalla saapi *Abrahami Lincoln*.

Hän syntyi 12 päivänä Helmikuuta 1808 ja sai isänisänsä jälkeen nimen Abrahami, josta hänen lähimmäiset sukulaisensa ja ystävänsä tavallisesti tekivät lyhennyksen Abe. Kun meillä lapsi tulee kuuden tahi seitsemän vuoden vanhaksi, lähetetään se kouluun, ja myös köyhemmät lapset voivat hyödyllisten yhteiskunnallisten laitosten kautta päästä nauttimaan tietojen etuja. Mutta niin onnellisissa oloissa ei nuori Lincoln elänyt. Hänen vanhempansa olivat hyvin köyhiä ja pojan täytyi jo aikaisin luottaa omaan itseensä. Myöhemmin sai hän opettajan, joka piti pientä yksityiskoulua, vaan joka ainoastaan voi opettaa oppilailleen ensimmäisiä alkeita sisäluvussa ja kirjoittamisessa. Pojan hartain toivo oli tulla äitinsä kaltaiseksi tiedoissa, äitinsä, joka niin kauniisti luki pyhästä raamatusta sunnuntaina ja joka niin hyvästi voi selittää luetut luvut.

"Milloinkahan minä kerran tulen niin oppineeksi?" kysyi usein poika lapsellisella ihastuksella.

Hänen opinhalunsa tuli kuitenkin pian tyydytetyksi.

Lähellä hänen isänsä pölkymajaa asui mies nimeltä Hanks, joka ymmärsi vähän kirjoitustaidetta. Tämä tarjoutui antamaan pojalle opetusta tässä aineessa. Opetus alkoi ja nuori oppilas edistyi sukkelasti. Koska hänen köyhillä vanhemmilla usein ei ollut varoja hankkia paperia, kyniä ja mustetta, täytyi hänen joskus tyytyä liitupalaseen, vieläpä toisinaan hiilenkappaleeseenkin. Kuitenkin harjoitti hän itseään niin suurella ahkeruudella, että hän kohta tuli opettajaansa etevämmäksi.

Jos nuori Abrahamimme sattui olemaan metsässä, tapahtui usein että hän otti puunoksan ja piirusti kirjaimia sillä maahan. Muutamana päivänä, kun hän oli tässä toimessa, tuli hänen luokseen äkkiaarvaamatta muuan naapurinpoika, joka kysyi häneltä:

"Mitä sinä siinä teet?"

"Minä kirjoitan", vastasi Abrahami ylpeällä hymyllä.

"Missä olet sitä oppinut? Mitä nuo kuvat ovat merkitsevinään?"

"Se on minun nimeni."

Naapurinpoika ei tahtonut uskoa. Abrahami haki silloin isänsä siihen ja tämä alkoi tavailla:

A-b-r-a-h-a-m L-i-n-c-o-l-n.

Oikein, se oli hänen nimensä, kirjoitettuna suurilla kirjaimilla.

Noin yhdeksän kuukautta vaimonsa kuoleman jälkeen kutsui Abrahamin isä poikansa luokseen ja teki hänelle seuraavan kysymyksen:

"Sinä olet nyt niin kauan kirjoitellut kirjoittamista — mitä sanoisit siihen, jos kirjoituttaisin sinulla kirjeen?"

"Saanko koettaa!" huusi Abrahami vallan iloisena.

Hän haki esille paperia, kynän ja mustetta, istuutui totisena puupöydän ääreen keskellä huonetta ja katsoi tarkkaan odottaen isäänsä, joka rupesi sanelemaan jokseenkin pitkää kirjettä lähellä asuvalle pappismiehelle. Pappia pyydettiin seuraavana sunnuntaina tulemaan Lincolnin uudistilalle eli "farm'ille" pitämään muistopuhetta hänen vaimovainajastaan. Kun Abrahami oli lopettanut kirjoittamisen, luki hän mestariteoksensa sisarelleen, joka uteliaasti sitä kuunteli, ja isälleen, jossa ilon, hämmästyksen ja ylpeyden tunteet vallitsivat.

Joku aika sen perästä tuli arvokkaan näköinen mies ratsastaen pölkkymajalle. Se oli yllämainittu pappismies. Abrahami meni häntä vastaan ja kysyi, tervehdittyään häntä:

"Onko herra pastori saanut minun kirjeeni?"

"*Sinun* kirjeesi? Tarkoitat varmaan isäsi kirjettä, nuori ystäväni!"

"En, vaan *minun* kirjettäni! Eikös pastori tiedä että minä osaan kirjoittaa?"

"Jos sinä olet kirjoittanut kirjeen, niin et todellakaan tarvitse sitä työtä hävetä. Jatka, ystäväni, ja sinusta on kerran tuleva kelpo mies."

Nuoressa Abrahamissa oli jo aikaisin ankara oikeudentunto, jota osoittaa seuraava tapaus hänen nuoruudestaan.

Hän oli muutamalta koulukumppalilta saanut tietää että hänen opettajallansa oli erinomaisen oivallinen Washingtonin elämäkerta. Saada tuo viehättävä kirja lukeakseen, kas se tuli nyt olemaan hänen toivojensa tarkoituksena. Hän läksi sentähden opettajansa luokse ja pyysi saada sitä lainata. Hän sai sen ja opettajansa lausui vielä senkin, ettei hänen ollut tarvis jättää se takaisin niin kohta, vaan että hän saisi lukea sitä aivan rauhassa.

Iloisena otti nuori Lincoln kirjan kotiinsa ja lueskeli sitä ahkerasti. Työssäkin ollessaan, hän ei voinut siitä erota, vaan talletti sitä ontossa puussa että se edes olisi hänen läheisyydessään.

Hän luuli valinneensa luotettavan säilytyspaikan aarteellensa. Vaan kuinka suuri eikö ollut kauhistuksensa, kun hän muutamana päivänä huomasi ankaran rankkasateen läpi-kostuttaneen ja pilanneen kirjan. Kuumia kyneleitä sekaantui armottomiin sadepisaroihin, jotka olivat pilanneet hänen rakkaan kirjansa. Mitä tehdä? Vieras omaisuus oli turmeltu ja hän oli syyllinen: Miten hän nyt voisi kirjan omistajaa sovittaa?

Ensiksi pani hän kirjan päiväpaisteeseen kuivamaan, sitten koetti hän poistaa kaikki tahrat ja pilkut, viimein läksi hän suoraa tietä opettajansa luokse tekemään suoran tunnustuksen tapahtumasta.

Tämä näytti vähän kummastuneelta kun poika palasi niin pian.

"Minä tuon takaisin Washington'in elämäkerran", alkoi pikku mies.

"Vai niin, sinä olet jo lopettanut sen? Sinun olisi pitänyt pitää sitä kauvemmin."

"Minä en olekkaan lukenut sitä loppuun, vaan vahinko on tapahtunut kirjan suhteen."

Näin sanoen otti hän kirjan esille ja näytti minkä hävityksen sade oli tehnyt.

"Se oli vahinko!" arveli opettaja.

"Minä tahdon maksaa kirjan, hyvä herra. Rahaa minulla ei ole, vaan minä voin tehdä työtä. Antakaa minulle jotakin työtä."

"Ei ole työstä puutetta. Tuolla leikataan viljaa paraikaa. Tahdotko käydä työhön?"

"Aivan kernaasti. Milloin pitää minun aloittaa?"

"Huomenna. Saat pitää kirjan. Sinä saat oikein ansaita sen."

Varhain seuraavana aamuna oli nuori Lincoln leikkuumiesten luona ja leikkasi niin ahkerasti, että hiki juoksi hänen ruumiistaan.

Ylen iloisena palasi hän iltasella isänsä majalle rehellisesti ansaitulla kalleudellansa.

Vuonna 1836 astui Lincoln esille asianajajana. Mitä jalomielisiä aatteita hän silloin toi ilmi, todistaa seuraava keräjäjuttu.

Muuan nuori mies oli tullut murhatuksi öisessä tappelussa ja toista nuorta miestä, nimeltä Armstrong, luultiin murhaajaksi. Päällekantaja todisti onnettoman rikoksellisuutta niin suurella varmuudella ja

nähtävällä vakuutuksella, että tuskin mitään epäilystä saattoi olla asiasta. Koko väestö joutui raivoon. Muisteltiin nyt pieninkin seikka syytetyn elämästä, varsinkin koska hän oli ollut kevytmielinen ihminen. Jokainen riita hänen kouluajastaan, jokainen aikoja sitten unhotettu vika revittiin uudestaan ylös ja nuorukaisen virheet suurennettiin siihen määrään, että häntä kohta pidettiin paatuneen pahantekijän vertaisena. Varmana asiana pidettiin jo hänen syylliseksi tuomitsemisensa; olipa kansan viha häntä kohtaan suuri, että ainoastaan vankihuoneen-muurit voivat häntä varjella alhaisen raivosta. Syytetty joutui vaarallisen tilansa kautta semmoiseen kauhistukseen ja tuskaan, että hän antautui tykkönään epätoivon valtaan.

Asiain näin surkealla kannalla ollessa sai syytetyn äiti kirjeen Lincoln'ilta, jossa tämä lupasi tehdä mitä hän voi pelastaakseen hänen poikansa. Ensimmäinen asia, minkä hän koetti saada aikaan, oli uusi jury-miehistö, sillä niihin jury-miehiin, jotka istuivat tuomareina, vaikutti yleisön mieli liian paljon. Sitten sai hän aikaan sen että viimeinen oikeudenistunto lykättiin vähän tuonnemmaksi, ja kun hän oli huolellisesti tutustunut kaikkiin seikkoihin asiassa, astui hän vakaalla luottamuksella kokoontuneen oikeuskunnan eteen.

Todistajien kuulusteleminen alkoi. Nuoren Armstrongin toiveet katosivat katoomistaan ja hänen tuomionsa näytti jo varsin varmalta. Silloin nousi Abrahami Lincoln seisaalle ja asetti todistajille muutamia kysymyksiä, jotka näyttivät olevan sangen vähän painavia asiassa. Erittäin tahtoi hän saada varman tiedon milloin ja miten rikoksellinen teko oli tapahtunut. Sitten koetti hän oikaista muutamia kertomuksia syytetyn nuoruudesta ja todistaa, ettei Armstrong, joskohta hän olikin ollut kevytmielinen, kuitenkaan koskaan ollut turmeltunut ja rikoksenalainen. Viimein osoitti hän miten päällekkantaja ja syytetty olivat olleet vielä paljon suuremmassa vihassa keskenään kuin ennen syytetty ja murhattu;

Haudan hiljaisuus vallitsi salissa, kun Lincoln vakavalla äänellä kumosi päätodistajan antamat todistukset yhden toisensa perästä. Kohta ei voitu epäillä todistajan kertomusten valheennäköisyyttä. Mikä alussa oli näyttänyt varsin uskottavalta ja selvältä, huomattiin nyt olevan mietittyä panettelemista ja valhetta. Todistaja oli sanonut tappelun tapahtuneen myöhään iltasella, täyden kuun olleen silloin ja itsensä nähneen miten vanki oli tappavan iskun antanut. Lincoln taas näytti toteen ettei kuu ollut sanottuun aikaan noussut ja että todistus siis oli kokonaan löyhällä pohjalla. Hän toi esiin todistuksensa niin vakuuttavalla voimalla, että sana "syytön" jo pyöri kaikkien huulilla. Kuitenkaan ei puhetaidollinen asianajaja tyytynyt tähän siveelliseen voittoon. Koko sielullaan oli hän jo kuukausia sitten antautunut tälle toivellensa ja mikä niin kauvan oli hehkunut hänen mielessään, puhkesi nyt ilmi. Murtavalla voimalla sattui hänen sanansa valapattoisen korvaan ja tämä horjui kuolonkalpeana ulos oikeussalista.

Tämän kauhistuttavan kohtauksen perästä kääntyi Lincoln jury-miesten puoleen. Hän puhui heille niinkuin isille, joiden pojat olivat isättömiksi jäämisillään, niinkuin miehille, joiden vaimot olivat leskiksi joutumaisillaan; hän kehoitti heitä heidän valansa nimessä ettei antaisi turhien luulojen vaikuttaa, vaan suoda oikeutta syytetylle. Kun hän viimein muistutti siitä kiitollisuuden velasta, jossa hän oli ollut syytetyn isälle, ei näkynyt tuskin yhtäkään silmää, joka olisi kuivaksi jäänyt.

Ilta alkoi vähitellen hämärtyä; vasta silloin lopetti hän puheensa, kädellään osoittaen laskeuvaa aurinkoa ja juhlallisesti lausuen:

"Ennenkuin tämä aurinko on laskeutunut on se loistava vapaan miehen ylitse!"

Jurymiehet astuivat erihuoneesensa neuvottelemaan, vaan tuskin oli puoli tuntia kulunut, ennenkuin he uudestaan tulivat paikoilleen. Ylituomari lausui sanan "syytön!"

Tunnotonna vaipui äiti poikansa syliin, mutta kysyen: "missä on minun pelastajani?" riensi poika onnellisen Lincolnin luokse. Hän oli liian liikutettuna voidakseen mitään puhua. Lincoln kääntyi akkunaan päin ja osoittaen aurinkoa, joka nyt oli taivaan rannalla, sanoi hän:

"Aurinko ei ole vielä laskeutunut ja sinä olet vapaa!"

Yhtä lempeä ja kohtuullinen kuin Lincoln oli luonteeltaan, yhtä ystävällinen ja osanottavainen oli hänen käytöksensä kaikkia kohtaan; ainoastaan ihmiskunnan viholliset olivat hänen vihollisensa. Kuitenkin ymmärsi hän aina myös semmoisissa tiloissa yhdistää lempeyttä oikeuden ja kohtuuden kanssa. Kenraali Sherman valitti kerran ei tietävänsä mikä hallituksen tarkoitus oikeastaan oli pohjois- ja etelävaltain välisen sodan synnyttäjän Jefferson Davis'in suhteen, pitikö hänen ottaa tämä vangiksi vai antaa hänen päästä pakoon, jolloinkuloin sattuisi saamaan hänet valtaansa.

"Minä kerron teille jotakin", sanoi Lincoln hänelle. "Ei kaukana täältä löytyi vanha raittiudensaarnaaja, joka hyvin ankarasti pitikin kiinni siitä että eläisi oppinsa mukaisesti. Muutamana päivänä saapui hän pitkän ratsumatkanssa perästä erään ystävänsä luokse, jossa hänelle tarjottiin lemonaattia. Ystävä, valmistessaan tätä virvoittavaa juomaa, kysyi mielitelevästi saisiko hän kaataa

muutamia tippoja jotakin väkevämpää nestettä sekaan, että hänen ratsastamisesta heikontuneet hermonsensa vahvistuisivat. — 'Ei', sanoi raittiudensaarnaaja, 'se sotii minun perusaatteitani vastaan:' — 'Mutta', lisäsi hän toivovalla katseella lähellä seisovaan puteliin, 'jos te voitte niin menetellä, että saisin muutamia tippoja ilman tietämättäni, en panisi tuota pahakseni.' — Katsokaa, kenraali", sanoi Lincoln, "velvollisuuteni on estää Jefferson Davis'in pakoon pääsemistä, vaan jos te ilman minun tietämättäni voitte niin asettaa asiat, että hän pääsee pakenemaan, niin tuskinpa minulla on sitä vastaan mitään sanomista."

Vuonna 1861 tuli Lincoln ensimmäisen kerran presidentiksi ja valittiin siksi toisen kerran 1865. Hän astui toisen kerran presidenttinvirkaansa 4 päivänä Maaliskuuta sanottuna vuonna, mutta jo muutamia viikkoja sen jälkeen 14 päivänä Huhtikuussa tappoi hänet teaterissa murhaajan kuula.

Oli kolkko Huhtikuun päivä kun sanoma: "Lincoln on kuollut!" levisi ympäri maata ja koski kipeästi väkeväluontoiisiinkin. Kaikki olivat murheessa, niinkuin lapset, jotka seisovat isänsä ruumiinpaarien ympärillä.

Lincoln'in ruumis asetettiin loistavalle ruumisalttarille ja tuhansittain tulvaili ihmisiä Kapitoliumiin Washingtonissa luomaan hyvästijättösilmäys kuolleen. Kellojen soidessa ja tykkien paukuessa laskettiin hän viimeiseen lepokammioonsa. Koruton hautakivi, jossa seisoo aina sana "Lincoln" pystytettiin hänen tomunsa päälle. Hänen muistonsa on säilytetty jokaisen amerikalaisen sydämessä.

Matti Pohto.

Historiassa mainitaan muutamia, jotka toisten avutta ovat omin neuvoin hankkineet itsellensä syviäkin tieteellisiä tietoja; mutta että joku, jonka sielunlahjoja ei milloinkaan ole kehitetty, jo nuorempana ikänensä rupeaa niin rakastamaan kirjoja, että hän tekee niiden kokoamisen ja omistamisen pääehdoksensa elämässä, on luultavasti varsin harvinaista ja vieläpä niin outoakin, että sitä on vaikea selittää. Semmoinen oli kuitenkin *Matti Pohto*, kotoisin Lahden verotalosta Isonkyrön pitäjään kuuluvasta Ylistaron kappelista, jossa Matti syntyi Maaliskuun 7:nä päivänä 1817. Taloa pitivät hänen vanhempansa, joista äiti parin vanhemman lapsen avulla aikansa opetti pojalle kirjaimet ja sen ajan tavalliseen tapaan ainoasti aapisen sisältä ja ulkoa. Sitte jätettiin poika omille valloilleen, niin että hän yhdenteentoista ikävuoteensa vietti aikaansa toimettomuudessa, juosten pitkin kylän raittia, kesäisin paljaalla paidallansa. Kun talo sill'aikaa oli joutunut toiselle omistajalle, rupesi Matti sitte etsimään elantoansa, kesällä karjassa käymisellä ja talvella kerjäämisellä. Alussa hän harjoitti viimeksi mainittua tointa ainoasti lähiseuduilla, mutta vähitellen hän rupesi käymään kauvempanakin siksi kun hän Perniössä passitonna otettiin kiinni ja vietiin vankeuteen, jossa hän sai olla toista vuotta, kun ei tiedetty mistä hän oli kotosin ja tämä asian salaaminen olikin Matin ainoa rikos. Vankeutensa ajalla oli hän kuitenkin niin harjoitellut lukutaitoansa, että hän sieltä päästyänsä muun rippikoulunuorison kanssa kotoseurakunnassansa pääsi Herran ehtoolliselle. Jo syksyllä samana vuonna lähti hän taasen liikkeelle, tällä kertaa kuitenkin yleisesti tunnettujen arkkiveisujen myyjänä, mutta koska hänellä ei nytkään ollut passia, joutui hän saman kohtalon alaiseksi kuin edelliselläkin kerralla, josta hän nyt kuitenkin pian pääsi vapaaksi.

Vähitellen tuli hän kuitenkin yleisemmin tunnetuksi ja sitte sai hän puhtaan maineensa ja viattoman toimensa tähden vapaasti kulkea pitkin varustettuna passilla kotoseudultaan. Tähän lisäksi oli hän lisätuloksensa ruvennut sitomaan talonpoikien kirjoja, jota työtä hän tekikin tarkkuudella, jos ei se tullutkaan niin kauniin näköistä kuin opin käyneitten käsistä. Siitä ruveten alkoi myös se hänen intotoimensa, jonka työssä hän kuolikin. Jo vuonna 1838 rupesi hän kokoamaan kirjoja ja pitkitti sitä sitte yhä niin että hänellä parinkymmenen vuoden kuluttua oli puoliväliin neljättätuhatta suomalaista kirjaa. Puolet Pohdon kirjoista olivat siis semmoisia, joita tuskin senkään ajan kirjakauppiat olivat nähneetkään. Kun hän sitä paitsi kokosi vanhoja rahoja on ihmeteltävää kuinka hänen pienet tulonsa niihin riittivät, varsinkin kun hän useastakin kirjasta, jonka hänen tottunut silmänsä oli havainnut kallisarvoiseksi, maksoi hyvän hinnan, vaikka hän tosin palkkioksi kirjansitojatoimestansa sai useimmat rahatta.

Tämän saattaa ehkä selittää sillä, että kun hän jo pienuudesta oli oppinut kärsimään kovaa ja olemaan paljoa paitsi, tuli hän ylen vähällä toimeen. Palanen leipää taskussa oli hänelle tarpeeksi astuessaan paikasta toiseen, jossa hän luuli saavansa tyydytyksi palavan halunsa kirjoihin. Asuntonsa kulkeissansa ei suinkaan maksanut mitään, koska hän aina oleskeli yhdessä työväen kanssa. Vaatteensa olivat halvimmasta kankaasta ja varsinkin talvella liian heikot meidän kovia pakkasiamme vastaan. Vaikka hänen vaatteensa olivatkin kuluneet ja risaiset, olivat hänen kasvonsa ja kätensä aina puhtaat. Hän joi ainoasti vettä, janoansa tyydyttääkseen. Kahvia ja teetä ei hän myöskään juonut, jos sitä joskus hänelle tarjottiinkin, vaan selitti, ettei hän tahtonut tottua semmoiseen, johon eivät hänen varansa

riittäneet. Hän oli sitä paitsi järjestävyyttä harrastavainen ja katsojan oli oikein miellyttävää nähdä kuinka hän hoiti kirjavarojansa, joita hän kuljetti mukanaan.

Siihen aikaan koottiin juuri tietoja kaikista suomeksi painetuista kirjoista ja niiden hankinnassa oli Matti Pohto paraana lähteenä; hän ottikin innollisesti osaa siihen työhön eikä tyytynyt pelkkien tietojen hankkimiseen ja antamiseen, joissa hän olikin verraton mainion hyvän muistonsa kautta, vaan hän lahjoitti myös yliopistolle melkoisen paljouden kirjoja, vielä eläessänsäkin.

Hän oli käynyt, melkein saamme sanoa, pitkin Suomen maata ja päätti vielä tehdä retken Viipurin läänein, josta hän helpolla luuli pääsevänsä Inkerinmaalle tutkimuksiansa jatkamaan. Hän olikin jo matkalla, saatuansa passin ja puoltosanoja Helsingistä päästäksensä vielä Pietariin saakka ja siellä Keisarilliseen kirjastoon, kun hän Nuoran kylässä Viipurin pitäjää, nukkuessaan sai surmansa murhaajan kädestä. Vaatimattomana ja vakaana eli hän elämänsä, hän oli vaan suora Suomen talonpoika, mutta kun hän joskus lausui ajatuksiansa kirja-asioista, paloi koko hänen sielunsa hänen innostuneessa katseessansa, ja kun hän verrattomalla muistollansa oikaisi tiedemiesten erehdyksiä vanhojen kirjojen suhteen kyti hänen silmissänsä vaan nöyryys ja kainous. Suomen yliopisto, sekä Kuopion, Turun ja Vaasan lukiot, joille hän lahjoitti suuren kirja-aarteensa, muistavat varmaankin aina kiitollisuudella sitä halpaa ja vaatimatonta miestä, jonka koko elämän perintönä oli: kirja ja tieto.

Johan Vilhelm Snellman.

Johan Vilhelm Snellman oli niitä mahtavia henkiä, joita Kaikkivaltias vaan säästävästi antaa kansoille, herättämään, valaisemaan ja viemään niitä eteenpäin. Meidän sivuisella kansallamme köyhällä maallansa ei kuitenkaan tähän saakka ole ollut hyvälahjaisien poikien puutetta, jotka kirkkaalla silmällä sen tarpeille sekä sydämmen jaloimmalla halulla ja innolla ovat omistaneet elämänsä työn isänmaan vapaalle kehittymiselle ja kunnialle. Viimeksi kulunut puolivuosisata on varsinkin ollut rikas etevistä voimista ja hengistä, joiden kylvöstä jo monta siunausta tuottavaa eloa on kypsynyt. Yliopistossa, tuossa valistuksemme taimelassa, kasvatettiin kolmannella vuosikymmeneksellä, monta nuorta miestä, joiden työt ja nimet sittemmin ovat syvästi ja pysyväisesti tarttuneet kansamme kohtaloihin ja sen historiaan uurtaneet loistavan ja rakkaan muiston. Niissä oli *Johan Vilhelm Snellman*, voimallisena, järkähtämättömänä ja pelkäämättömänä, niinkuin muinoisajan jaloimmat urhot, ensi rivissä ja voitti terävällä, rehellisellä kalvallansa voittoja, joita vielä tulevatkin polvet ylistävät.

Se mahtava ja monipuolinen vaikutus, jolla Snellman pitkän ja viimeiseen hetkeen työllisen elämän aikana on tarttunut meidän valtiollisiin ja kirjallisiin oloihimme, on niin yhdistänyt hänen nimensä kaikkeen muistettavimpaan ja kalleimpaan, jota Suomi viimeksi kuluneella puolivuosisadalla on saanut nauttia, että isänmaalla on tuskin ainoatakaan, joka olisi yleisemmin suosittu ja kunnioitettu. Snellmannin suurenlainen ja ponteva luonne, hänen tieteen ja tutkinnon herättämä syvä rakkautensa totuuteen ja vapauteen, teki hänen jo aikaisin siksi urhoksi, joka raivasi niin monta tietä ja toi nähtäviin uusia ennen tietämättömiä keinoja. Jokaisella alalla, jossa hän teki työtä oli hän aina ensimmäisinä; huolimatta taikaluuoloista heilutti hän aina lippuansa korkealla. Hän saattoi suuttua, mutta hänen lämmin ja ihmisiä hellivä sydämmensä ei sisältänyt mitään vihaa; vaakunaansa oli hän uurtanut kirjoituksen: *Isänmaan edestä!* ja sentähden häviölle joutuneet vastustajansakin kunnioittivat häntä.

Yliopistossa teki Snellman työtä viisaustieteen (filosofian) alalla ja näitä tietojansa kartutti hän suureen määrään matkoillansa ulkomailla. Ajan tärkeitten kysymyksien ratkaisemiseen tunki hän neronsa käsityksellä ja loi itsellensä mielipiteitä, jonka virtaavasta lähteestä sittemmin levisi niin paljon valoa ja kirkkautta. Hänen tieteelliset teoksensa pidettiin Saksassa suuressa arvossa ja oleskeltuansa jonkun ajan Ruotsissa sai hän siellä etevän kirjallisen maineen, ei ainoastaan sanomalehti- sekä kaunokirjallisuuden alalla vaan myös semmoisien tekojen kautta, jotka osoittivat syvää viisaustieteellistä tutkimista ja monipuolista tietoa.

Snellmannin viisaustieteelliset aatteet eivät kuitenkaan hänen kotomaassansa tuottaneet hänelle samaa menestystä. Päinvastoin sen ajan hallitus piti niitä enemmän syinä ja paheina kuin etuina. Snellmannin täytyi siis ottaa vastaan koulun rehtorin virka kaukaisessa Kuopiossa. Mutta tälläkin verraten alhaisella tilalla osasi Snellman kehittää yhtä uutteraa kuin suurenlaista vaikutusta. Opettajavirkaansa hoiti hän lempeästi ja omantunnonmukaisesti, voittaen luottamusta niin, että kiitolliset oppilaat sitä vielä ylistävät. Vakaalla lempeydellensä sai hän aikaan senkin, että koulusta katosi usein sitä ennen käytetty ase, jonka piti herättämän nöyryyttä ja kuuliaisuutta.

Mutta hänen henkensä, jota eivät vastukset jaksaneet lannistaa, vaali laveampaa vaikutusalaa. "Saima"-lehden toimittajana ja kustantajana, raivasi Snellman uuden tien vapaalle sanalle, valtiolliselle keskustelulle, sekä yhteiskunnan sisällisten asioiden julkiselle arvostelulle, ja herätti siten kansallistunnon uuteen, virkeään elämään. Niissä mielipiteissä ja totuuksissa, joita Snellman tässä yhtä

nerokkaalla kuin kansantajuisella tavalla toi ilmi, oli yhtä monta todellisen valistuksen ja "kansallisen sivistyksen" siementä, ja näistä siemenistä onkin jo moni taimi kasvanut hedelmiä kantamaan. "Saiman" opit ja sen vapaa ilmaantuminen eivät kuitenkaan olleet hallituksen mieleisiä, jonka tähden lehti lakkautettiin. "Litteraturblad"issansa" [kirjallisuuslehti yleistä kansallista sivistystä varten] jatkoi Snellman kuitenkin vähentymättömällä rohkeudella ja samalla innolla aljettua julkista työtänsä.

Kun viisaustieteen professorin virka yliopistossa julistettiin avonaiseksi, haki Snellman sitä, mutta nytkin turhaan, vaikka konsistoriumi hänelle antoi puoltosanansa. Kaikki nämät esteet olivat kuitenkin Snellmannin rautaiselle tahdolle voimattomia; ne päin vastoin yhä koroittivat kunnioitetun kansan ystävän arvoa yleisön silmissä. Snellmannin nimi oli jo kaikkien huulilla ja hänessä tervehdettiin kansan miestä. Otettuansa eron rehtorinvirastansa oleskeli Snellman pääkaupungissa kirjurina eräässä suuremmissa kauppakonttoorissa.

Vuosi 1855 toi mukanaan uusia mielipiteitä korkeimmassa vallassa ja nyt nousi Snellmannille vihdoinkin uusi ja levollisempi tulevaisuus. Hän nimitettiin hakemattansa viisaustieteen professoriksi yliopistossa ja vaikutti nyt siellä opettajana ja myös sillä ansiolla, jonka hän oli maassa saanut. Hallituskin, joka tarkoin tunsii tämän vaikuttavuuden ja osasi arvostella sitä kokemuksesta ja niitä tietoja joita Snellman sanomalehden toimittajana oli tuonut ilmi, rupesi julkisissa asioissa pitämään neuvoa tämän tietoviisaan ja valtiomiehen kanssa, jonka Hänen Majesteettinsa Keisari vihdoin v. 1863 kutsui rahavarainhoimiston esimieheksi Keisarillisessa Suomen senaatissa.

Tässä pienessä elämäkerrassa on turhaa tuoda esiin sitä kaikkea suurta, tärkeätä ja merkittävää, jota hän maan hyväksi on toimittanut sekä valtiopäivillä ollen Ritariston jäsenenä, että kirjailijana, jona hän tuotteillansa sekä kirjoissa että puhuen on tehnyt kansalaistensa valistukseksi.

Johan Vilhelm Snellman, merikatteini K. H. Snellmannin poika Uudesta Kaarlepyystä, syntyi 12 päivänä toukokuuta v. 1806 Tukholmissa. Käytyänsä Oulun alkeiskoulun lävitse, tuli hän ylioppilaaksi Turussa v. 1822, vihittiin viisaustieteen maisteriksi v. 1832 ja nimitettiin dosentiksi samassa tieteessä 1835. Teki matkoja Saksaan, Tanskaan ja Ruotsiin vv. 1837-1842. Kuopion alkeiskoulun rehtorina vv. 1843-1849; professorina yliopistossa v. 1856; senaattorina ja rahavarain päällikkönä 1863; vapautettuna viimeksimainitusta toimesta v. 1868; Suomen hypoteekkiyhtiön johtokunnan esimiehenä vv. 1868-1881. — v. 1866 koroitettiin Snellman lapsinensa ja jälkeläisinensä suomalaiseen aateliseen säätyyn. Avioliitossansa Johanna Lovisa Wennbergin kanssa jätti Snellman jälkeensä neljä poikaa ja tyttären.

Nuorukainen, sinä, jonka sydämessä palaa into ja halu olla isänmaallesi hyväksi näet esikuvan, jota kelpaa seurata! Ainoasti harvoille antoi Luoja hänen neronsa, mutta hänen rohkeutensa ja rakkautensa saatamme kaikki omistaa omiksemme ja niiden avulla voittaa isänmaallemme valoa ja vapautta, sillä

"Ei päällikkö yksin taistelua voita
Jos soturien rivit eivät parastansa koita."

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KERTOMUKSIA HISTORIASTA JA ELÄMÄSTÄ :
LAPSILLE JA NUORISOLLE ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than

“Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement

violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.